

Ігор МАРЧУК
Ярослав ПЕРЕХОДЬКО

КУРІННИЙ УПА
СТЕПАН ТРОФИМЧУК-“НЕДОЛЯ”

ЛІТОПИС УПА
СЕРІЯ “ПОДІЇ І ЛЮДИ”

КНИГА 31

LITOPYS UPA
Series "Events and People"
Book 31

IHOR MARCHUK
YAROSLAV PEREKHODKO

UPA BATTALION LEADER
STEPAN TROFYMCHUK-"NEDOLYA"

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ
Серія “Події і люди”
Книга 31

ІГОР МАРЧУК
ЯРОСЛАВ ПЕРЕХОДЬКО

КУРІННИЙ УПА
СТЕПАН ТРОФІМЧУК-“НЕДОЛЯ”

УДК 94(477.81)
ББК 63.3(4УКР–4РІВ)–8
М 30

Ігор МАРЧУК, Ярослав ПЕРЕХОДЬКО

***КУРІННИЙ УПА
СТЕПАН ТРОФИМЧУК-“НЕДОЛЯ”***

Книга містить біографічний нарис уродженця містечка Тучин Рівненської області Степана Трофимчука. Під псевдом “Недоля” він був активним учасником українського національно-визвольного руху 30–40 рр. XX століття, пройшов ґрунтовний військовий вишкіл у леґіоні “Роланд”, створював повстанські відділи на Волині та Поліссі. За активну участь у розбудові Української Повстанської Армії С. Трофимчук-“Недоля” був привселюдно страчений НКВС у Рівному на початку 1945 року.

Ihor MARCHUK, Yaroslav PEREKHODKO

***UPA BATTALION LEADER
STEPAN TROFYMCHUK-“NEDOLYA”***

The publication provides a biographical overview of Stepan Trofymchuk, a native of the town of Tuchyn in Rivne Oblast. Under the nom-de-guerre of “Nedolya”, Trofymchuk was an active participant of the Ukrainian national liberation movement of the 1930’s – 40’s of the 20th century. He underwent military training in the “Roland” Legion and organized partisan detachments in Volyn’ and Polissya. For his active participation in the formation of the Ukrainian Insurgent Army (UPA), S. Trofymchuk-“Nedolya” was executed in public by the NKVD in the city of Rivne at the beginning of 1945.

**ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР
Петро Й. ПОТІЧНИЙ**

**ЗАСТУПНИК ВІДПОВІДАЛЬНОГО РЕДАКТОРА
Ігор ГОМЗЯК**

ISBN 978-966-2105-62-9 (Ukraine)
ISBN 978-1-897431-66-5 (Canada)

© Літопис УПА, 2015
© Litopys UPA, 2015

ФУНДАТОРОМ

цієї книги є

**Федеральна Кредитова Кооператива
САМОПОМІЧ – НЬЮ-ЙОРК**

**SELF RELIANCE NEW YORK
Federal Credit Union**

**108 Second Avenue
New York, NY 10003-8392
USA**

КУРІННИЙ УПА СТЕПАН ТРОФИМЧУК-«НЕДОЛЯ»

Повернення історичної пам'яті для українців – одне з надзвичайно важливих завдань і на сьогоднішньому етапі розвитку нашої держави. Більшовицька імперія, а у сьогоднішні її спадкоємниця Російська імперія, намагалися і намагаються поглинути повністю українську націю та стерти в українців національну самосвідомість, знищити козацький дух наших предків.

Далекого 1939 року більшовики зіткнулись зі своєрідним П'ємонтом на теренах Західної України. Місцеві жителі не збиралися покійно поповнювати лави «гомо советікус», і тому за наказом з Кремля мали бути знищені без жалю. У сучасності відбувається та ж сама ситуація. Наш кривавий імперський сусід, засліплений шовіністичним дурманом, прагне підкорити незалежних і свободолюбивих українців, знищити непокірних, загнати усіх в лабети «русскаво міра».

Ще минулого століття українці поклали на вітвар свободи величезну жертву, щоб 1991 року відбулася власна держава. Та у XXI столітті нам довелося пройти Революцію гідності і знову взяти у руки зброю, щоб боронити власну свободу, незалежність Батьківщини, мир у містечках та селах. І тільки тепер, на історичному зламі, у вирі боротьби ми починаємо глибше зазирати у своє минуле, намагаючись його переосмислити та віднайти там біографії людей, які своєю жертвовною боротьбою відстояли віру християнську, власну гідність та можливість зватися українцем.

Безсумнівно, що історія діяльності українського національно-визвольного руху має ще чимало маловідомих сторінок, і завданням сучасних істориків, які займаються вивченням цієї проблематики, є їх якнайглибше вивчення за допомогою досі маловідомих архівних документів, які тривалий час зберігалися у «спецхранах» і не були доступні науковій спільноті.

Одним з актуальних напрямів сучасних вітчизняних історичних досліджень є висвітлення біографій керівників ОУН та УПА, які стануть певним взірцем для сучасної молоді. Протягом радянського періоду історії України компартійні агітатори називали членів націоналістичного підпілля виключно «бандитами», а каральні органи ВУНК-ДПУ-НКВС-НКДБ-МДБ-МВС-КДБ максимально утаємничили деталі їхніх біографій. Якщо

учасника визвольного руху заарештовували і засуджували до перебування у виправно-трудовах таборах чи до розстрілу, то матеріали його кримінальної справи ховали «за сімома замками» у відомчих архівах спецслужб. Якщо ж підпільника вбивали під час військової операції чи розстрілювали за вироком спецтрибуналів чи особливих нарад – співробітники радянських карально-репресивних органів робили все, аби ніхто не міг навіть знати, де його могила.

Чисельна сучасна історіографія висвітлює основні етапи діяльності українського визвольного руху в період з 1939 по 1955 рр., або ж певні аспекти — діяльність референтури СБ ОУН, заплілля УПА, пропаганда, бойові дії окремих формацій УПА тощо. Становлення біографістики керівників українського національно-визвольного руху тільки починається. З'явилися окремі дослідження життєвого шляху С. Бандери, Р. Шухевича, В. Кука, Д. Клячківського, Р. Волошина та інших визначних постатей. На сьогоднішньому етапі відчувається потреба у всебічному вивченні діяльності окремих груп чи підрозділів УПА, їхнього керівного складу, персоналій діячів ОУН та УПА регіонального рівня. Дослідження цієї проблематики тісно переплітається з більш глобальними питаннями співвідношення людини та війни, ролі особистості в історії тощо. Тому метою цього дослідження є висвітлення діяльності однієї з таких особистостей – командира куреня Української Повстанської Армії, уродженця Рівненщини, Степана Трофимчука, який користувався псевдами «Недоля» та «Кирея».

Деякі документи про бойову діяльність С. Трофимчука містяться у новій (київській) серії «Літопису УПА». У першу чергу мова йде про другий¹, восьмий², одинадцятий³ та чо-

¹ Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія. Том 2. Волинь і Полісся: УПА та заплілля 1943–1944. Документи і матеріали / Упоряд. О. Вовк. – Київ-Торонто, 1999. – 724 с.

² Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія. Том 8. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та заплілля 1944–1946. Документи і матеріали / Упор. О. Вовк, С. Кокін. – Київ-Торонто, 2006. – 1448 с. Згадки про С. Трофимчука на с. 15, 23, 62, 70, 594, 862, 983, 1327.

³ Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія. Том 11. Мережа ОУН(б) і заплілля УПА на території ВО «Заграва», «Турів», «Богун» (серпень 1942 – грудень 1943 рр.) / Упоряд. В. Ковальчук. – Київ-Торонто, 2007. – 848 с. Згадки про С. Трофимчука на с. 702, 708.

тирнадцятий⁴ томи цього видання, які повністю присвячені діяльності ОУН та УПА на Волині. У них опубліковані унікальні повстанські матеріали, виявлені у фондах Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО), Центрального державного архіву громадських об'єднань України (ЦДАГО), державних архівів Рівненської та Волинської областей.

Також при написанні книги вперше використано тритомну кримінальну справу курінного Степана Трофимчука та його побратимів, що знаходиться на зберіганні у Галузевому державному архіві Служби безпеки України⁵. Саме ця справа містить цінну інформацію про основні етапи життєвого шляху майбутнього курінного УПА, його політичні погляди, родину та друзів. У ній є й чимало даних про учасників ОУН та УПА з Тучинщини, обставини формування місцевого територіального куреня, його чисельний склад та бойові дії у 1944 році. Як видно з протоколів допитів, слідчі свідомо не фіксували інформацію про антинімецькі виступи та бої за участю С. Трофимчука у 1943 та на початку 1944 років. Адже їхнє основне завдання було показати учасників ОУН та УПА як головних ворогів радянської влади на теренах Західної України, а не як активних борців з гітлерівцями. Відповідно інформацію про бойові дії відділу «Недолі» у 1943 році довелося відшукувати в інших джерелах.

Важливим доповненням до архівних матеріалів є свідчення, а також спогади комбатантів загону УПА «Недолі», очевидців подій. Вдалося виявити кілька кримінальних справ вояків цього куреня, які зберігаються в архіві управління СБУ в Рівненській області⁶. Також у Галузевому державному архіві Служби безпеки України знайдено надзвичайно цікаві спогади колишнього ройового П. Янчарука-«Степового»⁷. Ще один вояк куреня «Недолі» Дмитро Литвинчук дожив до 90-их рр. ХХ століття і опуб-

⁴ Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія. Том 14. УПА і запілля на ПЗУЗ. 1943–1945. Невідомі документи / Упор. В. Ковальчук, І. Марчук. – Київ-Торонто, 2010. – 640 с.

⁵ Галузевий державний архів СБУ. – Ф. 5 (Кримінальні справи на не-реабілітованих осіб). – Спр. 67430. – Т. 1–3.

⁶ Протоколи допитів Л. Катеринчука-«Кропиви» // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 3; Протоколи допитів В. Ільчука-«Комара» // Архів УСБУ в Рівненській обл., спр. 7926.

⁷ Степовий. З полоненого на повстанця (спомин) // ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 49, арк. 310–315.

лікував свої спогади окремою книжкою під назвою «Від Горині до Колими» у рівненському видавництві «Азалія»⁸.

Щодо наявності окремих статей чи наукових розвідок, де б висвітлювалася діяльність С. Трофимчука-«Недолі», то тут ситуація набагато гірша. Окремих публікацій, присвячених виключно цій особистості та її діяльності в УПА на території колишнього Тучинського району в наукових виданнях практично немає. Єдиним винятком є популярна стаття журналіста І. Мельника «Псевдо як доля», написана на основі тієї ж кримінальної справи С. Трофимчука та розміщена на сайті «Все»⁹. Також можна виокремити статтю І. Марчука «Гощанська земля у національно-визвольному русі 40-50 років ХХ ст.», яка чи не вперше свого часу подала бодай коротку і неповну інформацію про бойовий шлях курінного «Недолі»¹⁰.

Оскільки С. Трофимчук у 1941 році перебував у лавах батальйону ДУН «Роланд», то для висвітлення цього періоду його життя використано статтю про формування батальйону у журналі «Однострій»¹¹ та спогади командира «Роланда» Євгена Побігущого, опубліковані у збірнику «Дружини Українських Націоналістів у 1941–1942 роках»¹².

Про окремі бої загону «Недолі» проти німецьких окупантів на Тучинщині зібрав і оприлюднив матеріали краєзнавець О. Денищук. Але вони вимагають серйозної джерельної перевірки, оскільки, у більшості випадків, базувалися на спогадах старожилів чи учасників подій¹³. Історіографічна обмеженість

⁸ Литвинчук Д. Від Горині до Колими. – Рівне: «Азалія», 1998. – С. 8.

⁹ Мельник І. Псевдо як доля: історія українського патріота, досі не реабілітованого державою. Життєвий шлях курінного «Недолі» за відомостями архівних документів // ВСЕ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vse.rv.ua/blogs/1408529747-psevo-yak-dolya-istoriya-ukrayinskogo-patriota-dosi-ne-reabilitovanogo-derzhavoyu>.

¹⁰ Марчук І. Гощанська земля у національно-визвольному русі 40–50 років ХХ ст. // Гощанське Погориння: давнина і сучасність. – Рівне - Гоща, 2002. – С. 66–72.

¹¹ Музичук С., Марчук І. Роланд. 1941. // Однострій. – Рівне, 2002. – № 7. – С. 33–41; Марчук І., Дарованець О., Мороз В. Передвісник УПА – Володимир Робітницький // Визвольний шлях. – 2002., кн. 9.

¹² Побігущий Є. Дружини Українських Націоналістів на Білорусі // Дружини Українських Націоналістів у 1941–1942 роках. – Мюнхен, 1953. – С. 12–18.

¹³ Денищук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів: хронологія подій: у 2 т. Т. 1: Волинь. – Рівне, 2008. – 216 с.

даної тематики ще раз підтверджує актуальність цієї праці, а також обумовлює її злободенність та наукову новизну.

Крім того, варто зазначити, що у різних публікаціях автори по-своєму передають прізвище курінного УПА «Недолі» – Трохимчук, Трофимчук чи Трофімчук. У цьому випадку довелося опертися на офіційні документи кримінальної справи, де прізвище у російському перекладі звучить як «Трофімчук». Так само вимовляють і старожили містечка Тучин, які згадують Степана саме з прізвищем Трофімчук. Однак у архівній кримінальній справі особистий підпис подано Трохимчук. Беручи до уваги, що на меморіальній таблиці у м. Рівне подано прізвище Трофимчук та, щоб не вносити усі різнописання, ми подаємо уніфіковане написання – Трофимчук.

Для підготовки вступної статті та приміток до основного тексту використано фонди Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України, Галузевого державного архіву Служби безпеки України, архіву Управління Служби безпеки України в Рівненській області та архіву Центру досліджень визвольного руху, особистий архів Я. Переходька. За надані матеріали висловлюємо щирю подяку працівникам вище перелічених установ, а також дослідникам Андрію Усачу, Ярославу Антонюку, Аллі Українець.

Автори висловлюють подяку працівникам видавництва «Літопис УПА»: головному адміністраторові Роману Кулику, відповідальному редакторові проф. Петру Потічному, заступнику відповідального редактора Ігорю Гомзяку та керівнику Благодійного Громадського Фонду «Літопис УПА» ім. Володимира Макара канд. іст. наук Миколі Посівничу за надані поради і допомогу під час підготовки книги.

ВІХИ ЖИТТЯ СТЕПАНА ТРОФИМЧУКА ДО 1939 РОКУ

Народився майбутній командир повстанського куреня у 1909 році на берегах Горині, у містечку Тучин (тепер Гоцанський район Рівненської області) у сім'ї незаможного селянина. Батьки хлопчика взяли шлюб у жовтні 1908 року. На момент одруження нареченому, Клименту Сергійовичу Трофимчуку, було лише сімнадцять повних років, а нареченій, Ганні Самійлівні з роду Гіраків, – двадцять. На початку 1919, унаслідок епідемії тифу, одного лютого дня пішов з життя дід, а наступного місяця не стало й батька Степана. Матір змушена була прийняти іншого чоловіка, Кирила Чалюка¹⁴. Та 1937-го року вони розлучилися. Степан на допитах у Рівненському облуправлінні НКВС 1944-го розповідав слідчому окремі деталі свого життя: «Я продовжував жити з рідною матір'ю, з братом Федором і трьома сестрами: Трофимчук Ольгою, Трофимчук Євдокією та Чалюк Катериною. Вся наша сім'я займалася сільським господарством, мали 6 га землі, коня, корову»¹⁵.

Офіційна освіта С. Трофимчука становила всього 2 класи середньої школи. Попри це, як можна зрозуміти з матеріалів кримінальної справи, він був достатньо розумною та освіченою людиною. Це свідчить про ґрунтовну самоосвіту: у юнацькі роки С. Трофимчук був активним учасником місцевого осередку «Просвіти» та «Пласту»¹⁶.

Його молоді роки проходили у звичному ритмі сільської буденності, яка була пов'язана з обробітком землі, домашнім господарством. Світогляд С. Трофимчука формувався під впливом традиційної для українського селянства поваги до приватної власності. Своїм ідеалом він вважав набуття великого господарства, де на нього працювали б наймані робітни-

¹⁴ Мельник І. Псевдо як доля: історія українського патріота, досі не реабілітованого державою. Життєвий шлях курінного «Недолі» за відомостями архівних документів // ВСЕ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vse.rv.ua/blogs/1408529747-psevdo-yak-dolya-istoriya-ukrayinskogo-patriota-dosi-ne-reabilitovanogo-derzhavoyu>.

¹⁵ Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 88–90.

¹⁶ Литвинчук Д. Від Горині до Колими. – Рівне: «Азалія», 1998. – С. 8.

ки¹⁷. Він з раннього дитинства запам'ятав слова свого батька: «Синку, трудись, шануй землю, виростеш, добрим господарем будеш»¹⁸.

Другим чинником, що визначив його світоглядні орієнтири було активне захоплення української молоді ідеями націоналізму. У 1931–1933 рр. Степан залишив Тучин, оскільки відбував строкову службу рядовим солдатом в одному з польських піхотних полків¹⁹. Повернувшись з армії, він починає активно читати націоналістичну літературу та симпатизувати діяльності ОУН. Зокрема, він згадує, що з особливим інтересом слідував за перебігом судового процесу над учасниками вбивства польського діяча Б. Перацького²⁰. Він вважав, що українці, які це здійснили, є мучениками свого народу. «Поруч з нами мешкав фельдшер Гуменюк. Він часто детально пояснював мені, хто ці звинувачені, що постали перед польським судом. «Це люди, – казав він, – які заради ідеї звільнення українського народу готові піти на шибеницю. У них сталева воля. Ось у кого нам потрібно вчитися життю та боротьбі»²¹. Що ж зумовило зацікавленість Степана Трофимчука націоналістичними ідеями?

До початку 30-х рр. ХХ століття ідеї українського націоналізму не були масовими серед населення Західної України, особливо якщо говорити про Волинь. Цьому сприяв ряд факторів, серед яких можна виділити ізоляцію Волині від Галичини «сокальським кордоном» та політику волинського воєводи Юзевського, відому як «волинський експеримент». Навпаки, тогочасну Волинь, а радше Волинське Полісся, потроху заливала комуністична ідеологія, транспортована сюди з-за близького кордону з УРСР. Агенти ДПУ пачками приносили літературу, монтували мережу нелегальних осередків. Активно діяли Комуністична партія Західної України (КПЗУ) чи її легальні структури – Українська Соціал-Демократична Партія (УСДП) та Сельроб, чия націонал-комуністична ідеологія користувалася популярністю серед українських селян та молодого єврейсько-

¹⁷ Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 90.

¹⁸ Там само, арк. 87.

¹⁹ Там само, арк. 88.

²⁰ Там само, арк. 92.

²¹ Там само, арк. 92, 93.

го населення краю²². Зокрема, у Тучині в період 20-х рр. ХХ століття активно діяв місцевий осередок «Сільроб-єдність»²³. Політика українізації та НЕПу, що проводилась в УРСР, спочатку сприяла зростанню впливу цих політичних організацій. Окремі молоді люди намагалися нелегально перейти кордон на територію підрадянської України, повіривши у привабливість комуністичних ідей. Та там їх чекало жорстоке розчарування. З початком 30 рр. ХХ століття страшна внутрішня політика радянського керівництва в УРСР (колективізація, голодомор, репресії) та жорсткий тиск місцевих польських урядовців на все українське на Волині викликали різке падіння популярності цього руху²⁴. Навпаки, ідеї українського націоналізму набирають все більшої популярності. Лави місцевих осередків ОУН постійно зростають за рахунок волинської молоді.

Якщо проаналізувати те містечкове середовище, у якому мешкав Степан Трофимчук у передвоєнній Польщі, то воно доволі цікаве і строкате. Станом на 1931 рік у містечку Тучин проживало близько 2 тис. українців та біля 2,5 тис. євреїв, а до складу римо-католицької парафії (Тучин та навколишні села) належало 2660 осіб – в основному поляки та невелика кількість німців і чехів. Довідник підприємців Тучина за 1923 рік показує, що власниками майже усіх дрібних підприємств регіону були євреї²⁵. Поляки, натомість, були представлені великими землеволодіннями (осади та колонії) та майже монополюю посідали адміністративні посади: із 283 урядовців Волинського воєводства й повітів 264 були римо-католиками, а 274 подали свою польську національність²⁶. Окрім того, з року в рік польське

²² Грицак Я. Про шпигунські ігри і політичну модернізацію Східної Європи // Західна аналітична група [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zgroup.com.ua/article.php?articleid=1398>.

²³ Історія міст і сіл Української РСР. Ровенська область. — К.: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1973. – С. 191.

²⁴ Грицак Я. Про шпигунські ігри і політичну модернізацію Східної Європи // Західна аналітична група [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zgroup.com.ua/article.php?articleid=1398>.

²⁵ 1923 Polish Business Directory for Tuchin (and Nearby Villages) // Jewish Gen [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kehilalinks.jewishgen.org/tuchin/TuchinBD.htm>.

²⁶ Безсмертний А. Структура зайнятості населення Волинського воєводства в міжвоєнний період / А. Безсмертний // Галичина. – 2013. – Ч. 22–23. – С. 197.

урядування показувало своє неприхильне ставлення до українців. Це відображалось як на особистісно-побутовому рівні, так і в державній політиці «паціфікації» на Галичині.

Сам Степан Трофимчук відзначає, що зацікавленість націоналістичними ідеями у нього з'явилася під впливом зневажливого ставлення поляків до українців у Другій Речі Посполитій²⁷. На допиті у 1944 році він свідчив, що «Навколишні обставини показували мені, що навіть у сільських районах всі керівні посади обсажені поляками, які презирливо ставляться до українців. Нагороджують їх завжди лайливими епітетами на зразок «хлоп», «бидло» і т.д. Моральний, а також і політичний утиски українського населення у колишній Польщі різко кидались в очі. Шлях у вищі навчальні заклади та державні установи для нас був перекритий. Вперше я тоді відчув ненависть до поневолювачів мого народу – польських панів і усвідомив необхідність боротьби за національне визволення Західної України»²⁸. Українська молодь, у тому числі Степан Трофимчук, потребувала системи поглядів, що найкраще б відповідала такому внутрішньому запиту. Нею став український націоналізм.

Перед початком Другої світової війни, у серпні 1939 року, С. Трофимчука вдруге призвали до польського війська. Він бере участь в боях проти німецької армії в районі Яворова Львівської області. С. Трофимчук відзначав несправедливий характер війни щодо українців. На його думку, війна була інструментом вирішення політичних суперечностей між німцями та поляками: «до чого ж тут українці?»²⁹ Невдовзі, після бою під селом Добрівляни, що розташоване на південний захід від Львова, Степан вирішує здатися в полон німецьким військам. Згодом, він разом зі своїми бойовими побратимами опинився у таборі для військовополонених у м. Гаммер (Вестфалія, Німеччина). «Через два тижні я був викликаний у канцелярію табору і переданий у розпорядження поміщика фон Паленгардт, який відвіз мене у складі групи з 25 осіб у свій маєток в с. Брінгауз. У цьому селі ми працювали до червня 1940 року, після чого нам оголосили, що найближчим часом відпустять нас на

²⁷ Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 90.

²⁸ Там само, арк. 92.

²⁹ Там само, арк. 93.

батьківщину... Через кілька днів нас відвезли у табір військово-полонених у м. Гаммер, де ми дізнались, що згідно підписаної угоди між урядами СРСР та Німеччини, громадяни, що мешкали на території Західної України до початку німецько-польської війни, можуть повернутися додому»³⁰. Та Степана і його товаришів підступно обманули. Їх було відвезено назад, у табір військовополонених у м. Гаммер, де представники адміністрації табору розпустили фальшиву чутку, що СРСР не хоче приймати полонених українців з польської армії, і нібито перша партія була повернута назад у табір. Згадував він також, що до табору приїжджали представники УНО, які проводили значну виховну роботу серед військовополонених українців³¹. С. Трофимчук перебував у таборі військовополонених до осені 1940 року: «У вересні 1940 року я був відправлений з табору військовополонених у м. Нейштадт (Судети) до німця-землевласника, у якого пропрацював чотири місяці»³².

ДУН ТА СЛУЖБА У НІМЕЦЬКІЙ ПОЛІЦІЇ

У січні 1941 року, після проходження медичної комісії, Степана Трофимчука відправляють у м. Дрезден на курси спеціалістів металообробної промисловості. На курсах навчалося біля ста чоловік, переважно українців, бельгійців та голландців. По завершенню курсів Степан був офіційно звільнений з полону і влаштувався слюсарем на один з місцевих військових заводів, що виготовляв броню для танків. Під час роботи на цьому підприємстві С. Трофимчук зустрів своїх земляків, уродженців

³⁰ Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 93.

³¹ Українське Національне Об'єднання (УНО) в Німеччині – одна з двох дозволених німецьким урядом українських громадських організацій (друга – Українська Громада), що до 1937 року існувала на корінних німецьких землях, а 1937–1945 роках також в Австрії та Протектораті Чехія і Моравія. Було засноване 1933 року у Берліні. Велике зростання чисельності членів почалося з переходом УНО 1937 року на позиції українського націоналізму. Не зважаючи на урядові обмеження, 1942 року УНО нараховувало 42 000 членів у 1 268 філіях і гуртках.

³² Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 93.

Західної України, котрі також поділяли націоналістичні погляди, читали та обговорювали вечорами патріотичну літературу³³.

Незабаром до місцевого осередку робітників-українців приїхав представник проводу ОУН(б). Він розповів про суперечності всередині організації між А. Мельником та С. Бандерою й запропонував приєднатися до бандерівського крила організації. Так на початку 1941 року Степан Трофимчук стає членом ОУН(б)³⁴.

Ще до початку німецько-радянської війни Степан отримує інформацію від місцевого керівництва ОУН(б) про набір добровольців у загони майбутньої української армії, які мають вишколити німецькі офіцери. Він вирішує влитися у лави створеного 25 лютого 1941 року, за вказівкою керівника німецької розвідки В. Канаріса, легіону ДУН «Роланд»³⁵.

На початку 1941 року керівництво ОУН(б) провело з німцями переговори щодо формування військових підрозділів з вояків-українців у лавах німецької армії. Вони завершилися вдало. Одразу було створено мобілізаційний відділ на чолі з М. Лебедем та О. Луцьким у Кракові. Мобілізованих добровольців поділено на дві частини відповідно до запланованих двох батальйонів під назвою Дружини Українських Націоналістів (група «Північ»

³³ Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 95; Я. Переходьку вдалося випадково зустрітися з одним із земляків С. Трофимчука, котрий познайомився з ним у м. Дрезден. В. Сорока розповів про своє знайомство з С. Трофимчуком наступне: *«Про Трофимчука цього... Як я остався, найшов цю квартиру і так далі... Найшов цього Степана, дай цього... Як оказується, то він з сестрою тут живе! Значить приїхала до нього сестра, ага! Як оказується, то він те не казав, бо то конспірація була, видно шо вони і тут належали до ОУН. Я по їх разговор так почув. А признаваться він, оце, нічого не казав. І так сестра була, то-то. Як уже стала Степану література приходити з Берліна. Як тут організують... те й во... українські легіони... Як стали оці батальйони, то я хотів туди іти, у цьой батальйон. А цьой Степан каже мені: ти останешся на мому місці, бо я то старший, я можу камандувать тобою, а не ти мною; то я піду...»* (Уривок із бесіди з Сорокою В. Т. (1916 року народження). 24.08.2013 р., с. Сапожин Корецького району Рівненської області. – Архів Я. Переходька).

³⁴ Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 96.

³⁵ Патриляк І. Створення та діяльність Дружин українських націоналістів (1941–1942 рр.) // Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія: Історичні нариси / Відп. ред. С. В. Кульчицький. – Київ, 2006. – С. 56.

та група «Південь»)³⁶. У німецьких документах вони позначались кодovими назвами «Спеціальний відділ «Нахтігаль» та «Організація «Роланд». Ті, хто йшов у «Нахтігаль», проходили відбір у Кракові. Набір у «Роланд» розпочався дещо пізніше – у квітні 1941 року. Займався цим питанням Р. Ярий через організаційну мережу ОУН(б) у Відні, яку у той час очолював З. Матла. Усі добровольці з Відня спрямовувалися у замок Зауберсдорф (50 кілометрів на південь від австрійської столиці). Загалом сюди прибуло 350 новобранців з різних місцевостей.

Підготовкою прийнятих до куреня новобранців займався майор колишньої польської армії Є. Побігущий³⁷, який мав у своєму розпорядженні 15 помічників-інструкторів³⁸. З травня розпочалась підготовка усіх вояків. «В гарному, хоч старенькому замкові було місце на одну сотню, але дуже трудно помістити там «Леґіон». На поля виходити не було дозволено (до вибуху війни), отже школити треба було на подвір'ї, в садочку, довгому на 100 і широкому на 80 метрів... Від першого дня служби починалися зайняття молитвою за волю України, і праця кінчалася молитвою за її кращу долю. Старшини мусили вставати раніше за рекрутів. Харчі були однакові для всіх. Однострої також однакові, лише з нашивками для старшин і підстаршин»³⁹.

³⁶ Патриляк І. Створення та діяльність Дружин українських націоналістів (1941–1942 рр.) // Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія: Історичні нариси. – С. 56.

³⁷ Євген Побігущий, псевда «Євген», «Рен». Народився 15.11.1901 року у с. Постолівці Гусятинського району на Тернопільщині. Воював у лавах Української Галицької Армії. Отримав підстаршинський ступінь. Після закінчення польсько-української війни в Галичині продовжив навчання, отримав ступінь магістра з політичної економії у Познаньському університеті. Згодом став старшиною польської армії. Учасник німецько-польської війни у вересні 1939 року. Потрапив у німецький полон, з якого згодом вийшов на волю та на заклик Проводу ОУН(б) зголосився до Військової референтури. Брав активну участь у вишколі вояків Дружини Українських Націоналістів (ДУН). Він командував одним із двох українських батальйонів (куренів) під назвою «Роланд». Помер 28.05.1995 року в Гаар, біля Мюнхена (Німеччина).

³⁸ Побігущий Є. Дружини Українських Націоналістів на Білорусі // Дружини Українських Націоналістів у 1941–1942 роках. – Мюнхен, 1953. – С. 13.

³⁹ Побігущий Є. Дружини Українських Націоналістів на Білорусі // Дружини Українських Націоналістів у 1941–1942 роках. – Мюнхен, 1953. – С. 12, 13; Музичук С., Марчук І. Роланд. 1941 // Однострій. – Рівне, 2002. – № 7. – С. 41.

Степан Трофимчук разом зі своїми друзями прибуває на збірний пункт у місті Відень. Звідтіль наприкінці квітня 1941 року за допомогою Л. Ортинського новобранці потрапляють у табір Заубердорф до сотника Барабаша⁴⁰. Свідчення С. Трофимчука підтверджують, що легіон на той час мав чисельність до 400 осіб і був укомплектований виключно українцями. Усі отримали чеські однострої та легку стрілецьку зброю. Запис у «Роланд» був цілком відкритим і добровільним. На чолі легіону став вже згаданий колишній майор польської армії Є. Побігущий, а заступником був сотник Барабаш⁴¹. Сотнями командували Ортинський, Ковальчук та Абрамчук.

24 липня німецьке командування вирішує використати українську частину в прифронтовій смузі. «Роланд» було переведено під командування 54-го армійського корпусу генерала Е. Гансена і дещо реорганізовано. Легіон відправили в район м. Дубоссари (Молдова), де він і знаходився до початку серпня 1941 року. Саме тоді легіон неочікувано роззброюють, розформовують, а більшу частину особового складу відправляють назад до Зауберсдорфа⁴². Причиною такої різкої переміни у ставленні німецького командування до українського формування сам С. Трофимчук слушно називає конфронтацією між ОУН на чолі зі С. Бандерою та німецькою окупаційною владою, у зв'язку з проголошенням Акту відновлення української державності 30 червня у Львові⁴³. І справді, 10 серпня 1941 р. штаб 11-ї армії отримав телеграму від полковника Е. Штольце, в якій зазначалося, що «після консультацій з рейхсміністром окупо-

⁴⁰ Григорій Барабаш, народився 26 вересня 1908 у с. Конохів, Стрийський район, Львівська область – помер у м. Страсбург (Франція). Активний член ОУН, ад'ютант головнокомандувача національної оборони Карпатської України Сергія Єфремова, сотник батальйону «Роланд».

⁴¹ Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 98; Украинские националистические организации в годы Второй мировой войны. Документы: в 2 т. – Т. 2: 1944–1945. – С. 474.

⁴² Патриляк І. Створення та діяльність Дружин українських націоналістів (1941–1942 рр.) // Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія: Історичні нариси. – С. 61–62.

⁴³ Украинские националистические организации в годы Второй мировой войны. Документы: в 2 т. / под ред. А. Н. Артизова. – М., 2012. – Т. 2: 1944–1945. – С. 474–475.

ваних територій Сходу організацію «Роланд» треба усунути від участі в поході з політичних причин»⁴⁴.

Після розформування легіону «Роланд» Степану Трофимчуку вдалося потрапити до групи осіб, котрих відправляли в Україну. Він повертається на рідну Рівненщину після дворічної відсутності як ідейний симпатик побудови самостійної Української держави⁴⁵. У Тучині Степан відновлює зв'язки з членами ОУН(б). У той час тут діяв чисельний місцевий осередок, проходили регулярні збори членів організації⁴⁶. Серед активних членів організації у містечку Тучин він називає Прокопа Поліщука, Андрія Пашковця, Микиту Лаворика та Дем'яна Легора. У березні 1942 року С. Трофимчук, за вказівкою районного керівника ОУН(б) П. Поліщука, записався у лави так званої української допоміжної поліції (шуцманшафту). Степан мав досвід служби в армії, крім того відзначався хорошими організаційними здібностями, тому у серпні 1942 року його було призначено заступником коменданта поліції Тучинського району⁴⁷. На той час її очолював Іван Стадник. А через місяць стається одна з найтрагічніших подій історії краю.

Одразу після окупації Тучина німецькими військами 6 липня 1941 року місцева єврейська громада опинилася в складному положенні. У перший же день загін Sonderkommando розстріляв близько 30 євреїв, розпочалися грабежі і погроми. Протягом липня – осені 1941 р. окупаційна влада видала низку розпоряджень, якими почала регламентувати життя євреїв. Зокрема, було видано наказ, згідно з яким євреїв зобов'язали носити особливий знак, що виокремлював би їх серед іншого цивільного населення – білу пов'язку з синьою зіркою Давида на лівій руці. Ухилення євреїв від носіння спеціальних знаків каралося. Складовою нацистського «нового порядку» у Тучині стало примусове використання праці євреїв та конфіскація їхнього майна і коштовностей.

Восени 1941 – влітку 1942 рр. на території генерального округу Райхскомісаріату «Волинь-Поділля» почали формува-

⁴⁴ Патриляк І. Створення та діяльність Дружин українських націоналістів (1941–1942 рр.) // Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія: Історичні нариси. – С. 62.

⁴⁵ Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 99.

⁴⁶ Там само, арк. 100.

⁴⁷ Там само, арк. 101.

ти ґетто. Таке ґетто було організоване та огорожене високим дерев'яним парканом в містечку Тучин. Після трагічних подій у Рівненському ґетто, у червні 1942 року, єврейські лідери Тучина (голова юденрату Г. Шварцман і шкільний учитель М. Хім-мельфарб) вирішили готувати повстання. Під час операції з ліквідації ґетто 23–24 вересня 1942 р., в якій брали участь німецькі спеціальні команди спільно з українською допоміжною поліцією, організовані групи єврейського спротиву підняли повстання, підпаливши ґетто та відкривши вогонь по нападниках. Під прикриттям диму близько 2 тис. в'язнів спробували втекти в ліс. Однак через складні умови більшість втікачів, серед яких були жінки та діти, були виявлені та розстріляні німцями. Лише 20 євреїв із Тучина пережили цей масовий морд завдяки допомозі місцевих жителів⁴⁸.

Чи брав Степан Трофимчук участь у цих страшних подіях? Прямих свідчень про це немає. Відсутнє таке звинувачення і в його кримінальній справі. Лише завдяки одному документу ми побіжно дізнаємося про те, що з 13 вересня по 13 листопада 1942 року (так у документі) він, ймовірно, уже провадив курс жандармерії у Рівному чи перебував на таких курсах⁴⁹. Відповідно, не міг брати участі у знищенні єврейського населення Тучина.

Після нападу у листопаді 1942 року на містечко Тучин переодягнених у радянських партизанів повстанців з загону Т. Бульби-Боровця⁵⁰, увесь особовий склад місцевої районної поліції німці перевели в м. Гоща, як покарання, а гощанську поліцію – у Тучин. С. Трофимчука наприкінці 1942 року призначено комендантом поліції Гощанського району⁵¹.

⁴⁸ Encyclopedia of the Holocaust. Volume 2 // Israel Gutman, editor-in-chief. – New York: Macmillan, 1990. – P. 768.

⁴⁹ 1943, 21 червня. Протокол допиту члена УПА Мартиновського Миколи // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 14. – УПА і запілля на ПЗУЗ. 1943–1945. Нові документи / В. Ковальчук, І. Марчук. – С. 54.

⁵⁰ Інформація взята зі спогадів командира групи розвідки радянського спеціального партизанського загону Д. Медведєва Б. Крутікова; Ольховський І. Коли виникла Українська Повстанська Армія? // Історична правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2013/10/14/137810/>.

⁵¹ Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 101.

УЧАСТЬ СТЕПАНА ТРОФИМЧУКА У БОРОТЬБІ З НІМЕЦЬКИМИ ОКУПАНТАМИ

На зламі 1942–1943 рр. відбувається різка радикалізація позиції Проводу ОУН(б) щодо тактики боротьби з німецькими окупантами. Керівники ОУН(б) звернулися до ідеї партизанської війни (яку ще восени 1942 вважали шкідливою) як до початкової стадії майбутнього повстання. Остаточно утвердилась така позиція після проведення протягом 17–23 лютого 1943 року Третьої конференції ОУН(б). За п'ять осінньо-зимових місяців в 1942–1943 рр. було сформовано зародок майбутньої підпільної армії, створено окремі штаби та вишкільні осередки⁵².

У контексті цих подій Степан Трофимчук отримує наказ від місцевого керівництва ОУН(б) залишити службу в допоміжній поліції та разом зі зброєю йти в ліс. «У січні 1943 року, вже будучи комендантом поліції Гощанського району, я отримав наказ від керівництва ОУН кидати службу... захопити зброю та перейти у ліс»⁵³. Степану вдалося вмовити ще 7 осіб покинути службу в поліції, зі зброєю в руках розійтися по домівках і чекати сигналу початку боротьби за Самостійну Україну. У березні 1943 р. його вже було призначено сотенним Тучинського району та присвоєно псевдо «Недоля»⁵⁴.

«У березні 1943 року до мене прийшов учасник СБ Тучинського району «Нечипір» і передав вказівку районного коменданта СБ Пашковець Андрія-«Ковалья»⁵⁵... негайно прийти до нього у с. Гориньгород. Коли я з'явився до «Ковалья», то він ого-

⁵² Кентій А. Перехід ОУН (б) на антинімецькі позиції (1941–1942 рр.) // Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія: Історичні нариси. – С. 88–112.

⁵³ Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 101.

⁵⁴ Там само, арк. 102.

⁵⁵ Андрій Пашковець, псевда «Коваль», «Кнопка». Уродженець містечка Тучин. У 1942–43 рр. виконував функції районного референта СБ та районного провідника ОУН(б) Тучинського району. У 1944–45 роках слідчий СБ Рівненського та Костопільського надрайонних проводів ОУН(б). З 1946 року підтримав керівника ОУН(б) на ПЗУЗ «Смока» під час його конфлікту з референтом СБ краю «Одеса» С. Янішевським-«Далеким». Призначений керівником так званого організаційного звена на півночі Рівненської області, виконував функції окружного референта СБ. Загинув у лютому 1950 року в криївці, що знаходилась у с. Шубків Тучинського району.

лосив мені наказ районного проводу ОУН про покладення на мене функцій сотенного Тучинського району... У мої обов'язки входило проведення військової підготовки з сільською молоддю... Тоді ж «Коваль» повідомив, що я буду діяти під псевдом «Недоля»⁵⁶.

С. Трофимчук розпочинає низку заходів зі створення повстанських боївок, що згодом стануть основою для розгортання на їхній базі сотні УПА. Ці загони досить швидко поповнювались добровольцями, адже Тучин та околиці відзначалися своїм патріотизмом. Ще влітку 1941 року тут сформовано загін УНРА безпосередньо керівником ОУН(б) на Волині В. Робіницьким⁵⁷. У майбутньому курінь «Недолі» носитиме ім'я саме цього визначного підпільника.

«Сотенним (ймовірно військовим інструктором – прим. авт.) я був до червня 1943 року, після чого знову був викликаний до «Коваля», який оголосив мені рішення районного керівництва ОУН про призначення мене командиром так званої теренової сотні УПА. Особовий склад моєї сотні налічував 100 осіб, у більшості мешканців Тучинського району. Моїм заступником був «Ворон»... Довгалець Андрій, мешканець с. Пустомити Тучинського району»⁵⁸. Командирами чот стали повстанці Петро Поліщук-«Хвильовий» з с. Шубків, тучинець Михайло Чалюк-«Гонта» і «Лев» (останній, уродженець Східної України, колишній військовослужбовець Червоної Армії, що втік з німецького полону)⁵⁹.

Уже за місяць кілька місцевих боївок було об'єднано у сотню. Кістяк цієї сотні складала, в основному, жителі навколишніх сіл Тучинського та Гошанського районів. Бойовим хрещенням частини повстанців під командуванням «Недолі» став напад на початку весни 1943 року на охорону стратегічного дерев'яного мосту через річку Горинь (залога складалася з 14 німців) поблизу містечка Тучин. Повстанцям у ході бою не вдалося заволодіти мостом.

⁵⁶ Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 102.

⁵⁷ Патриляк І. К. «Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.): Монографія / Центр досліджень визвольного руху. – Львів: Часопис, 2012. – С. 151.

⁵⁸ Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 102, 103.

⁵⁹ Там само, арк. 103.

Його було лише частково пошкоджено⁶⁰. Завдяки цій акції було зірвано вивіз із Тучина зібраного окупаційною адміністрацією зерна та іншої сільськогосподарської продукції у Рівне⁶¹.

Ще на початку березня повстанці з кількох районів намагалися ліквідувати місцевий концтабір Осада Креховецька біля с. Шубків. Як пригадував учасник тих подій повстанець Павло Янчарук-«Степовий», було організовано два напади. Перший ще на початку березня: «Розібравши зброю і каски, наша група, яка нараховувала 15 чоловік, пішла в напрям с. Ремля Олександрійського району. У так званому Поповому ліску біля с. Ремля наша група зустрілась з іншими озброєними людьми, яких було коло 50 чоловік. На чолі групи, з якою ми зустрілися, стояв, як говорили тоді, обласний провідник «Гонта». Тут же в цьому ліску др. «Гонта» розказав нам, яке перед нами стоїть завдання»⁶². Всі об'єднані групи з Олександрійського, Тучинського та Гошанського районів вночі таємно наблизились до концтабору, але через певні обставини напад було відкликано. Німці на той час посилили охорону.

Через деякий час, 24 березня 1943 року С. Трофимчук-«Недоля» зі своїм відділом та боївками з Олександрійського району на чолі з «Гонтою» (всього близько 150 осіб) здійснює сміливий напад на німецький концтабір Осада Креховецька (тепер околиця села Нова Українка, Рівненського району). Атака застала охорону і персонал табору, що складався з німців та поляків, зенацька. Бій тривав дві години. Повстанці знищили 7 гестапівців та 6 шуцманів, звільнили 176 в'язнів. Захопили кількадесят одиниць вогнепальної зброї. Втрати серед повстанців були наступні: двох загинуло і один був поранений (за даними учасника нападу «Степового» повстанці мали лише одного вбитого)⁶³.

У наступні місяці протистояння з німецькою окупаційною адміністрацією виходить на новий рівень. Одного червневого дня у Тучині несподівано спалахує будинок крайсляндвітра ра-

⁶⁰ Литвинчук Д. Від Горині до Колими. – Рівне: «Азалія», 1998. – С. 8.

⁶¹ Денищук О. С. Боротьба УПА проти німецьких окупантів. Хронологія подій у 2-х томах. Т. I: Волинь. – С. 72.

⁶² Степовий. З полоненого на повстанця (спомин) // ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 49, арк. 314–315.

⁶³ Денищук О. С. Боротьба УПА проти німецьких окупантів. Хронологія подій у 2-х томах. Т. I: Волинь. – С. 42; Степовий. З полоненого на повстанця (спомин) // ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 49, арк. 314–315.

зом з документацією про відправку місцевих селян на примусові роботи у Німеччину та на здачу так званих контингентів зерна, худоби, молока, яєць⁶⁴. Плани окупантів знову було зірвано.

Влітку 1943 року повстанці продовжили й активізували боротьбу. Спочатку загін «Недолі» напав на гарбарню (шкіряний завод) у тому ж Тучині. Німецька охорона заховалася в мурованих бункерах і не чинила активного спротиву. Під час цієї акції повстанці заволоділи великою кількістю виправленої і готової до вжитку шкіри (все було повантажене на кілька десятків возів). Втрат під час акції повстанці не мали жодних⁶⁵.

Усе захоплене майно було перевезене на північ, у розпорядження командира ВО «Заграва» І. Литвинчука-«Дубового»⁶⁶ для пошиття чобіт воякам УПА, які дислокувалися у північних районах Рівненської області. А з фабрики, що розташовувалась у приміщенні колишнього польського постерунку, повстанці забрали теплий одяг та інші вироби, що теж мали відправлятися німцям на фронт. Після цього нападу гітлерівці розстріляли у Тучині родину Клюків – загалом п'ять осіб⁶⁷.

«Недоля» не зупинився на досягнутому і організував напад на маслозавод у селі Пустомити (нині Гоцанський район, Рівненська область). Охорона розбіглася і повстанцям вдалося забрати багато різноманітної продукції на потреби УПА⁶⁸. Далі відділ «Недолі» перешкоджає німцям пограбувати мешканців

⁶⁴ Денищук О. С. Боротьба УПА проти німецьких окупантів. Хронологія подій у 2-х томах. Т. I: Волинь. – С. 83.

⁶⁵ Там само. – С. 134.

⁶⁶ Литвинчук Іван Самійлович, псевда «Максим», «Дубовий» та ін. Народився 21.08.1920 р. у с. Бискупичі Руські Володимир-Волинського району Волинської області. Напівсирота, виховувався при Дерманському монастирі з 14-ти років, навчався у Духовній семінарії в Крем'янці. У 1937 р. став секретарем архієпископа Симона, з яким виїжджав до Варшави, де перебував з перервами до 1939 р. Член ОУН. У часи німецької окупації працював певний час у міській управі м. Сарни і одночасно очолював Сарненську округу ОУН(б) «Лісова пісня» (1941–43), командир першої ВО «Заграва» (1943–44), у березні 1944 р. знятий з посади, очолював ВО «Мазепа», а з листопада 1944 р. крайовий провідник північно-західного краю під криптонімами «Хмельницький», «Москва», з 1949 р. – член проводу ОУН на ПЗУЗ, Командир УПА-Північ у ранзі майора. Заскочений ворогом у криївці, загинув у ніч з 18 на 19 січня 1951 р. на Золотіївських хуторах Демидівського району Рівненської області.

⁶⁷ Литвинчук Д. Від Горині до Колими. – Рівне: «Азалія», 1998. – С. 8.

⁶⁸ Степан Лісовий. Вони боролись за Україну // «Волинь». – З листопада 1995 р. – С. 5.

села Велика Совпа Березнівського району на Рівненщині⁶⁹ і, незадовго після цього, дає бій польським шовіністам, що співпрацювали з німцями, на колонії Люцинів Гошанського району на Рівненщині⁷⁰. Як свідчить один з документів, 10 серпня повстанці «забрали всі ліки з аптеки з лікарні в Тучині, а також все лікарське приладдя зі шпіталю»⁷¹. А наприкінці серпня С. Трофимчук здійснює ще одну зухвалу акцію. По домовленості із охороною вивозить з німецьких складів зброю, що була в селі Городище (Рівненський район): чотири підводи гвинтівок і одну підводу набоїв до них⁷². На завершення «гарячого літа» відділ «Недолі» роззброїв охоронний відділ німецької поліції (біля 15 осіб) у бункері в містечку Тучин. Спротиву і, відповідно, жертв не було⁷³.

Масштаби впливу Степана Трофимчука на ситуацію в Тучинському районі можна зрозуміти за спогадами очевидця: «Недолі», на противагу німецькій, вдалося організувати свою адміністративно-господарську владу у районі, селяни здавали хлібопоставки зерна в мізерній кількості, зате скільки хто міг звозили зерно та іншу продукцію на партизанські заготівельні пункти, ховали у схронах чи закопували в землю⁷⁴. Звичайно, відділ «Недолі» був збройною силою, яка захищала місцевих селян від німецьких грабежів, а адміністративно-господарську владу здійснювало районне керівництво ОУН(б). Зокрема, таку інформацію знаходимо у звіті Тучинського районного провідника «Ярового» (район № 30) від 31 серпня 1943 року⁷⁵, а також у звіті коменданта цього ж району «Сича» від 3 листопада

⁶⁹ Денищук О. С. Боротьба УПА проти німецьких окупантів. Хронологія подій у 2-х томах. Т. I: Волинь. – С. 144.

⁷⁰ Там само. – С. 223.

⁷¹ Літопис УПА. Нова серія. – Т. 11. Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО «Заграва», «Турів», «Богун» (серпень 1942 – грудень 1943 рр.) / Упоряд. В. Ковальчук. – С. 516.

⁷² Денищук О. С. Боротьба УПА проти німецьких окупантів. Хронологія подій у 2-х томах. Т. I: Волинь. – С. 111.

⁷³ Там само. – С. 145.

⁷⁴ Литвинчук Д. Від Горині до Колими. – Рівне: «Азала», 1998. – С. 9.

⁷⁵ «Адміністрація в нашому районі по річку Горинь, крім міста Тучин, наша. Тут вже вибираєм своїх сільських старшин і сільські суди (по 3–5 чоловік), котрі мають полагоджувати особисті справи селян. Німакі мають свій осідок в Тучині, з міста мало вилазять» (Детал.: Літопис УПА. Нова серія. – Т. 11. Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО «Заграва», «Турів», «Богун» (серпень 1942 – грудень 1943 рр.) / Упоряд. В. Ковальчук. – С. 514–516).

1943 року⁷⁶. Ці документи дають підтвердження факту встановлення досить ефективної адміністративної, господарської та військової влади ОУН та УПА на всій території району, окрім власне містечка Тучина, яке німці утримували як адміністративний центр завдяки посиленому гарнізону.

Успішна діяльність енергійного та досвідченого командира Тучинської теренової сотні не залишилася поза увагою надрайонного керівництва ОУН(б). У серпні-вересні 1943 року почала формуватися організаційно-мобілізаційна референтура Рівненського надрайону під шифром «3/3»⁷⁷. Її керівник «Тигр» наказом № 5 від 9 жовтня офіційно закріплює за «Недолею» посаду курінного командира в теренових сотнях, «де далось йому завдання створити курінний штаб і керувати сотнями в терені та боєвими акціями»⁷⁸. Курінь «Недолі» був так званим територіальним куренем, що підпорядковувався безпосередньо надрайонному керівництву і слугував свого роду навчальним підрозділом та резервом для поповнення бойових відділів УПА. Існує досить суперечлива інформація про формування цього підрозділу восени 1943 року. Адже свою першу сотню Трофимчук-«Недоля» передав під командування свого заступника «Ворона», і вона перейшла у підпорядкування курінного східної групи УПА «Кватиренка», що базувався на Кореччині. Далі ця сотня вирушила у рейд на терени Житомирської області.

Згідно зі звітом безпосереднього керівника «Недолі» оргмобреферента Рівненського надрайону «Тигра» за листопад 1943 року, терен надрайону не мав значних лісових масивів, був пересічений дорогами, залізницею і «не надається до дій повстанчих великих груп»⁷⁹. На той час на території Клеван-

⁷⁶ «Населення, що симпатизує нам – 93%... Сівба озимини закінчена в 100%... Контингенту для УПА зібрано 230 тонн. Затотівля масла, сира, сухарів, макарону, збірка полотна триває... Адміністрація, за винятком м. Тучина і куца Наливайка, наша. Сільські старшини і суд виконують положені на них обов'язки» (Детал.: Літопис УПА. Нова серія. – Т. 11. Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО «Заграва», «Турів», «Богун» (серпень 1942 – грудень 1943 рр.) / Упоряд. В. Ковальчук. – С. 591–592).

⁷⁷ На той час цей надрайон охоплював своєю діяльністю Рівненський, Тучинський, Гоцанський, Клеванський та Олександрійський райони Рівненської області.

⁷⁸ Літопис УПА. Нова серія. – Т. 11. Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО «Заграва», «Турів», «Богун» (серпень 1942 – грудень 1943 рр.) / Упоряд. В. Ковальчук. – С. 702, 708.

⁷⁹ Там само. – С. 711.

ського району діяла боївка – два рої, на території Рівненського району теж два рої, Гошанський районний провід ОУН(б) диспонував одним роєм та диверсійною групою у складі 25 повстанців. Діяло ще кілька дрібних боївок при керівництві надрайону та теренова сотня «Жука». Ворожі сили на території п'яти районів цього військового надрайону нараховували понад 3000 осіб. Тому повстанці обмежувались тільки диверсійними діями. Значна кількість добровольців поповнила лави підрозділів УПА на Поліссі та південній Рівненщині.

Сам курінний свідчив, що під його підпорядкуванням була неповна сотня «Жука» та відділ «Чорноти», але сотню він змушений був передати у курінь «Ясена», а «Чорнота» знову ж таки вибув на поповнення групи УПА «Тютюнник». Сам «Недоля» залишився з групою у 20-30 вояків, яку очолював «Очмана». На базі цієї групи він формує нову сотню.

Цю інформацію підтверджують свідчення рядового повстанця Віктора Ільчука-«Комара» з с. Савичі Олександрійського району. Він 26 листопада 1943 року потрапив у чоту «Очмани» і отримав на озброєння гвинтівку та набої. Серед керівництва він називає курінного «Недолю» з Тучина, чотового «Очману» родом з Чудниці та ройових «Зірку», «Дуба», «Сокиру»⁸⁰.

Курінний УПА «Недоля» не сидів склавши руки і хоч мав великий загін повстанців, та зумів здійснити ще один напад на штатсгут в районі Осади Креховецької, під час якого було вбито декілька німців⁸¹. Повстанський звіт повідомляє про хороші трофеї: 300 штук овець, 25 коней, 9 возів, 9 упряжей. Зі зброї здобуто 2 кірси та 200 штук кірсових набоїв⁸².

Жовтень приніс УПА та її запілля нову потужну хвилю нацистського терору і антипартизанських акцій, які зводилися здебільшого до масового бомбардування з літаків і обстрілювання з артилерії великих лісових масивів та знищення сіл⁸³. Так, зокрема, на території діяльності куреня «Недолі» спалили

⁸⁰ Протокол допиту В. Ільчука від 28.09.1944 р. // Архів УСБУ в Рівненській обл., спр. 7926, арк. 7, 8.

⁸¹ Денищук О. С. Боротьба УПА проти німецьких окупантів. Хронологія подій у 2-х томах. Т. I: Волинь. – С. 176.

⁸² Літопис УПА. Нова серія. – Т. 11. Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО «Заграва», «Турів», «Богун» (серпень 1942 – грудень 1943 рр.) / Упоряд. В. Ковальчук. – С. 704.

⁸³ Патриляк І. К. «Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.): Монографія. – С. 335.

з літаків села Коростятин (нині Малинівка, Гощанський район, Рівненська область), Сінне (нині Садове, Гощанський район, Рівненська область), Пустомити (Гощанський район, Рівненська область)⁸⁴. Саме в Пустомитах та навколишньому лісі була основна база повстанців з куреня «Недолі».

Однак активність та зухвалість підрозділів УПА під самим носом у рейхскомісара Е. Коха (штаб якого знаходився у м. Рівному) не вщухала, що, безумовно, дратувало німців. 1 листопада 1943 р., користуючись тим, що великі повстанські сили були зосереджені в районі Прип'яті для боротьби з радянськими партизанами, німецькі частини СС провели великі й скоординовані каральні акції у двох напрямках: Колки – Клевань – Рівне та Рівне – Тучин – Березне – Степань – Колки – Ківерці⁸⁵. Наступ був справді безпрецедентним. Для прикладу, за свідченнями розвідки УПА, в один лише Тучинський район стягнули близько 2000 гітлерівців, очевидно для облави на ліс⁸⁶. Проте у ході операції розбити повстанців не вдалося. Маневруючи, відділу УПА «Недолі» вдавалося вирватися навіть із таких сталевих обіймів карателів. Розлючені окупанти перекинулися на цивільне населення. Цілий місяць вони здійснювали у районі страшні звірства, апогеєм яких можна назвати розправу над селом Пустомити, здійснену 17 листопада. Нацисти розстріляли 367 осіб (з них 60% – жінки), близько 100 забрали до Тучина, де піддали страшним тортурам, вимагаючи видати «Недолю» та повстанців. Село було спалено вщент⁸⁷. Те, що німці з такою жажливою ненавистю знищили саме Пустомити, назвати випадковим не доводиться: на лісових хуторах поблизу знаходився постій куреня С. Трофимчука, а саме село було своєрідною резиденцією повстанців краю⁸⁸. У світлі цього, доля, що спіткала Пустомити, перегукуєть-

⁸⁴ Літопис УПА. Нова серія. – Т. 11. Мережа ОУН(б) і заплілля УПА на території ВО «Заграва», «Турів», «Богун» (серпень 1942 – грудень 1943 рр.) / Упоряд. В. Ковальчук. – С. 592.

⁸⁵ Патриляк І. К. «Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.): Монографія – С. 335.

⁸⁶ Літопис УПА. Нова серія. – Т. 14. УПА і заплілля на ПЗУЗ. 1943–1945. Нові документи / В. Ковальчук, І. Марчук. – С. 22.

⁸⁷ Літопис УПА. Нова серія. – Т. 11. Мережа ОУН(б) і заплілля УПА на території ВО «Заграва», «Турів», «Богун» (серпень 1942 – грудень 1943 рр.) / Упоряд. В. Ковальчук. – С. 562.

⁸⁸ Марчук І. Мобілізація чи провокація // Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Рівненська область. – Кн. 1. – Рівне, 2006 / Головна редколегія (голова П. Т. Тронько); редколегія тому (співголова В. М. Королук, співголова Ю. М. Торкунов). – С. 101.

ся із недалекою у часі розправою над «столицею УПА» містечком Колки, що відбулася 1 листопада 1943 р.⁸⁹.

Навіть попри такий колосальний тиск, повстанський рух та націоналістичне підпілля встояли. С. Трофимчук-«Недоля» і цього разу виявився невловимим. Тоді німці вдаються до досить неочікуваного кроку – ідуть на переговори. Зустріч організувала рідна сестра С. Трофимчука Ольга, яка працювала в управі крайсляндвірта Ріхтера перекладачем (окрім того, Ольга була розвідницею і зв'язковою місцевої організації ОУН(б)). У спогадах збереглися обставини цієї події⁹⁰. Переговори виявилися, по суті, безрезультатними, але мали жакливі наслідки для сім'ї С. Трофимчука. Німці арештували сестру повстанця і піддали страшним тортурам. Одночасно окупанти знищили їхню матір, чоловіка Ольги і їхнього малолітнього сина⁹¹. Степан, вражений родинною трагедією, здійснює ще кілька вдалих нападів на німецькі гарнізони.

У січні 1944 р. розпочався великий наступ Першого та Другого українських фронтів Червоної армії, який увійшов в історію як Житомирсько-Бердичівська і Рівне-Луцька військові операції⁹². Німці відступали. Вітер змін уже на повну силу дув зі Сходу. Примітно, що С. Трофимчук-«Недоля» вміло скористався передислокацією німецьких військ на фронт та ослабленням нацистів на місцях: сотенний вкотре напав на містечко Тучин на початку січня 1944-го. Повстанцям вдалося знищити кількох власівців, забрати награвовану німцями худобу, яку роздали людям, а також борошно із місцевого млина⁹³.

⁸⁹ Патриляк І. К. «Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.): Монографія. – С. 336.

⁹⁰ Зустріч відбувалася на околиці Тучина. Прибув Ріхтер з охороною і «Недоля» з повстанцями. Під час переговорів він вимагав у німців послаблення окупаційного режиму, припинення грабінницьких акцій і вивезення молоді у Німеччину. Німці погодилися і на тому розійшлися. Таку поступливість гітлерівців можна пояснити провалом засідки, у яку мав би потрапити «Недоля» (Степан Лісовий. Вони боролись за Україну // «Волинь». – 3 листопада 1995 р. – С. 5).

⁹¹ Там само.

⁹² Патриляк І. К. «Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.): Монографія. – С. 342.

⁹³ Денишук О. С. Боротьба УПА проти німецьких окупантів. Хронологія подій у 2-х томах. Т. I: Волинь. – С. 234.

Перед повстанцями постала серйозна проблема переходу фронту, який швидкими темпами рухався на захід. «Недоля» наприкінці січня 1944 року отримує наказ від надрайонного керівництва ОУН(б) розпустити свої відділи на період проходження німецько-радянського фронту, а самому перейти у підпілля. Цю вказівку він виконав⁹⁴.

КУРІНЬ УПА ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА РОБІТНИЦЬКОГО

27 січня 1944 р. командування Червоної армії розпочинає Луцько-Рівненську наступальну операцію з метою звільнення двох обласних центрів на Волині і просування далі на захід. У ході двотижневих боїв військам Вермахту було завдано нищівної поразки, і вони були змушені відступити на нові рубежі⁹⁵. Частина Волині знову опинилася в лабетах радянської влади. Для загону «Недолі», як і для УПА в цілому, поява Червоної армії на теренах Західної України означала лише зміну однієї окупаційної влади на іншу. Але новий ворог був значно підступнішим. Він вже не боявся так панічно лісів, як німці, та диктував нові правила боротьби.

У звільнених від німців районах військове командування Червоної армії розпочало цілу низку мобілізаційних заходів для поповнення власних підрозділів. Відповідно, виникла серйозна небезпека втрати мобілізаційним апаратом УПА можливості залучати необхідні людські резерви для власних цілей⁹⁶. Тому обставини вимагали від «лісової армії» рішучих дій у відповідь. Керівництво Військової округи «Богун», на теренах якої діяв загін «Недолі», вдається до форсованої мобілізації більш-менш підготовлених на вишколах самооборони чоловіків⁹⁷.

⁹⁴ Марчук І. Мобілізація чи провокація // Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Рівненська область. – Кн. 1 / Головна редколегія (голова П. Т. Тронько); редколегія тому (співголова В. М. Королюк, співголова Ю. М. Торкунов). – С. 417.

⁹⁵ Лисенко Є. Боротьба збройних відділів ОУН і УПА з радянським карально-репресивним апаратом // Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія: Історичні нариси. – С. 303.

⁹⁶ Там само. – С. 304.

⁹⁷ Детал. див.: Марчук І. Мобілізація чи провокація // Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Рівненська область. – Кн. 1 / Головна редколегія (голова П. Т. Тронько); редколегія тому (співголова В. М. Королюк, співголова Ю. М. Торкунов). – С. 416.

Після того, як фронт перетнув річку Горинь, «Недоля» отримав наказ від керівництва ОУН(б) Рівненського надрайону негайно приступати до організації куреня шляхом мобілізації та озброєння всіх осіб, що мають військову підготовку. Курінь, який створював С. Трофимчук-«Недоля», мав слугувати своєрідним резервом для основних частин УПА і отримав кодову назву «Загін імені Робітницького». На той час він був прикріплений до ВО «Заграва»⁹⁸.

До кінця березня 1944 року С. Трофимчук, який змінив псевдо «Недоля» на «Кирея», зібрав близько 150 осіб, серед яких 30 були учасниками УПА ще в часи німецької окупації, а решта – вперше залучені до лав повстанського підрозділу. Очолив цю сотню «Очмана». Незабаром до «Недолі» прибуло ще 100 осіб із Клеванського району. За вказівкою надрайонного керівництва ОУН(б) С. Трофимчук залишив у себе тільки 30 повстанців. Решту був змушений відправити назад, оскільки у його курені бракувало зброї та спорядження⁹⁹.

У березні – квітні 1944 року «Недолі» підлягали уже сформовані сотні УПА В. Ботана-«Квітки», Д. Шевчука-«Очмани», «Левадного», відділ «Трясила», старшинська школа «Свіста», загалом їх чисельність становила до 500 осіб¹⁰⁰. «Недоля» з сотнею «Очмани» постійно перебуває у Пустомитівському лісі. До нього прибувають сотні «Квітки», «Лугового» та «Свіста». Їх привів з Гоцанського району заступник «Самари» на псевдо «Жук»¹⁰¹. За завданням надрайонного оргмоба «Самари» С. Трофимчук відбирає 40 вояків на підстаршинський вишкіл, а 20 вояків відправляє на поповнення районного ВОПу. Оскільки чисельність куреня зменшилась, то він залишає лише три сотні під командуванням «Очмани», «Трясила» і «Квітки». «Луговий» очолив підстаршинську школу, а «Свист» був відправлений для подальшої мобілізації людей у курінь.

Окрім того, у курені діяла військово-польова жандармерія у складі 8 осіб, котру очолював Л. Катеринчук-«Кропива».

⁹⁸ Детал. див.: Марчук І. Мобілізація чи провокація // Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Рівненська область. – Кн. 1 / Головна редколегія (голова П. Т. Тронько); редколегія тому (співголова В. М. Королюк, співголова Ю. М. Торкунов). – С. 417.

⁹⁹ Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 106.

¹⁰⁰ Літопис УПА. Нова серія. – Т. 14. – УПА і запілля на ПЗУЗ. 1943–1945. Нові документи / В. Ковальчук, І. Марчук. – С. 242.

¹⁰¹ Там само, арк. 108.

Основним обов'язком жандармів була боротьба з дезертирством¹⁰².

Діяльність на посаді керівника новоствореного куреня С. Трофимчук-«Кирея» починає з притаманною йому рішучістю. 9–10 лютого 1944 року його підрозділи зупинили та розігнали дві мобілізаційні колони, що рухались на збірний пункт, а вже 14 лютого здійснено черговий напад на містечко Тучин. Цього разу було закидано гранатами та обстріляно районні відділи НКВС та НКДБ, а також райком КП(б)У¹⁰³.

Це був серйозний ляпас по обличчю щойно відновленої радянської влади у Тучинському районі, який вона пробачити так просто не могла. За повстанцями з куреня «Недолі» відкрилося справжнє полювання. Розпочалося все із агентурної роботи¹⁰⁴. У сотні почали потрапляти добровольці з завданням від НКВС. Що цікаво, згадана вище форсована мобілізація у лави УПА лише сприяла процесу монтування агентурної мережі серед повстанців.

Після вдалої агентурної розробки цього підрозділу УПА, у березні, в район Пустомитівського лісу, де в той час дислокувався курінь С. Трофимчука, було кинуте частини НКВС, а також залучено радянських партизанів (близько 100 осіб), які добре володіли особливостями тактики ведення лісової війни¹⁰⁵.

¹⁰² Протокол допиту Л. Катеринчука від 18.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 3, арк. 236.

¹⁰³ Украинские националистические организации в годы Второй мировой войны. Документы: в 2 т. Т. 2: 1944–1945. – С. 68.

¹⁰⁴ Наприклад, звичайний сільський хлопець Пилип Ч. з Рясників (Гощанський район, Рівненська область) «виявив бажання надати допомогу органам НКВС» і за їхнім завданням на початку березня пішов у курінь «Недолі» рядовим вояком. Дізнавшись місце дислокації куреня, він через два тижні втік назад і був зарахований до спецгрупи управління НКВС по Рівненській області. Крім нього у цей курінь був засланий Борис Л. з с. Річиця (Гощанський район, Рівненська область), який перебував в УПА ще з 1943 р. «Другий раз в банду УПА я влився по завданню органів НКВС у травні 1944 р. і знаходився три дні у «Недолі», а 14-го... пішов по виконанню отриманого мною завдання». У відділі УПА мав псевдо «Богдан», а за активну співпрацю з органами НКВС був зарахований у спецгрупу під псевдом «Непитай». (Марчук І. Мобілізація чи провокація // Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Рівненська область. – Кн. 1 / Головна редколегія (голова П. Т. Тронько); редколегія тому (співголова В. М. Королюк, співголова Ю. М. Торкунов). – С. 423).

¹⁰⁵ Літопис УПА. Нова серія. – Т. 14. – УПА і запілля на ПЗУЗ. 1943–1945. Нові документи / В. Ковальчук, І. Марчук. – С. 233.

20 березня 1944 року більшовики почали прочісувати Пустомитівський ліс, проте наступ бійцями УПА було відбито¹⁰⁶.

Початок активних операцій Внутрішніх військ НКВС з метою знищення куреня «Недолі» був лише фрагментом у складній мозаїці тотальної війни, яку розпочали більшовики проти українських повстанців на Волині та Поліссі. Вже у середині березня 1944 року за погодженням з Москвою у Рівному було створено оперативний штаб для боротьби з УПА. З метою організації його роботи сюди прибули представники Народного комісаріату внутрішніх справ СРСР. Також у регіон весною 1944 року було перевезено 29 ешелонів з військами НКВС з інших регіонів СРСР. За словами високопоставленого енкавесівця С. Круглова, «війська добре озброєні й здатні виконати поставлені перед ними завдання»¹⁰⁷.

Отже, на бійців УПА чекали тяжкі випробування. Надалі весна 1944-го проходила у постійних кровопролитних зіткненнях з спецзагонами та підрозділами НКВС.

Кульмінаційним для куреня «Недолі» був бій, що відбувся 9 квітня у лісі біля с. Матіївка (нині Гоцанський район Рівненської області)¹⁰⁸. Повстанці, чисельністю близько 500 осіб (ВОП «Дубчака», сотня «Вихора» з куреня «Острога», сотня «Левадного» з куреня «Кватиренка», курінь «Недолі»), знаходилися на хуторах поблизу с. Пустомити. На повстанській базі куреня «Недолі» на той час перебувало і надрайонне керівництво ОУН(б): підпільники «Матрос», «Зенон», «Гребля» і «Самара». У ніч напередодні бою повстанській розвідці вдалося помітити наближення ворога завчасно: бійці сотні «Вихора» повідомляли про наближення регулярних військ Червоної армії та частин НКВС. Як свідчили захоплені у полон після цього бою повстанці – сотня «Вихора» мала понад 100 бійців, озброєних 6-ма кулеметами, однією протитанковою рушницею та одним гранатометом¹⁰⁹. Повстанці залишають хутори, йдуть в ліс, де займають оборону. Командування всіма наявними відділами на себе бере С. Трофимчук-«Недоля».

¹⁰⁶ Степан Лісовий. Вони боролись за Україну // «Волинь» – 3 листопада 1995 р. – С. 5.

¹⁰⁷ Кентій А. «Двофронтна» боротьба УПА (1943 – перша половина 1944 рр.) // Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія: Історичні нариси. – С. 213.

¹⁰⁸ Літопис УПА. Нова серія. – Т. 8. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля 1944–1946. Документи і матеріали / Упоряд. О. Вовк, С. Кокін. – С. 328.

¹⁰⁹ Протокол допиту В. Ільчука від 28.09.1944 р. // Архів УСБУ в Рівненській обл., спр. 7926, арк. 7, 8.

Починається жорстокий бій. Більшовикам вдається поранити сотенного «Левадного», який залишає позицію і відходить у глибоку лісу. Помітивши зникнення командира, сотня «Левадного» також розпочала відступ, оголивши одну з ділянок оборони. За ними почали втікати ще необстріляні вояки, які вперше у своєму житті потрапили під ворожі кулі. Натиск більшовиків посилювався. Серед частини повстанців почалася паніка. С. Трофимчук-«Недоля» наказав відступати, залишаючи на полі бою кілька десятків загиблих вояків.

У доповідній ВВ НКВС повідомляється, що цю операцію проводила частина 19-ої стрілецької бригади ВВ НКВС 9–10 квітня у Пустомитівських лісах. У результаті бойових зіткнень ворогу вдалося вбити 35 повстанців, а 9-ох захопити у полон. Серед трофеїв перераховано 2 ручних кулемети, 8 гвинтівок, 2 автомати, інша зброя та боєприпаси. Виявлено також склад з зимовим взуттям та одягом¹¹⁰.

На допомогу повстанцям у такій важкій ситуації, адже їх переслідував добре озброєний ворог, приходять небесні канцелярії: розпочинається завірюха, яка унеможливила підрозділам НКВС подальше переслідування повстанців. Курінь після бою розділяється на окремі сотні, змінює місце дислокації і продовжує боротьбу з ворогом¹¹¹.

Під кінець квітня 1944 року в с. Матіївка Тучинського району, де розташовувався штаб куреня «Недолі», приїхав командувач північної групи УПА І. Литвинчук-«Дубовий»¹¹². Зберігся спогад про цю подію одного з ройових куреня П. Янчука-«Степового». Він стверджував, що увесь курінь зосередився на той час у Пустомитівському лісі. «До нашого куреня, тобто до куреня ком. «Недолі» належала невелика частина кінноти, що нею командував др. «Щорс»... Сотенні кожної сотні дістали наказ від курінного зробити збірку окремо кожної сотні. На збірці ми стали чотирикутником, з четвертої сторони мов би замок замикала наш чотирикутний кіннотар. Коло ком. «Недолі» був ком. «Самара»... коли чотирикутник був готовий, коли кожна сотня стояла на своєму місці зі сторони, де стояла наша кіннота, почувся кінський тупіт. З-за дерев показалося кілька верш-

¹¹⁰ Оперативне зведення військ НКВС Рівненського сектору від 14.04.1944 року // ГДА СБУ, ф. 2, оп. 87, спр. 51, т. 2, арк. 108–109.

¹¹¹ Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 108–109.

¹¹² Там само, арк. 109–110.

ників. Не вспіли ми на них глянути, як пролунала по лісі голосна команда др. «Самари» – струнко! Вправо і вліво глянь!

Команду виконали мов би справжнє військо. Ком. «Самара» на місці повернувся і прискорено почав зближатися до вершників. На віддалі 3 метрів, а може і більше від вершників ком. «Самара» зупинився, став на струнко і щось говорив, видно було, що здавав рапорт – звіт. Поміж боеківками по рядах тихенько по-зłodійськи пробігла вістка, що то приїхав ком. «Дубовий». Кожний стрілець, почувши це, ще більше напружував свою стрілецьку поставу і уважно слідкував за кожним рухом ком. «Дубового». Ком. «Дубовий», прийнявши звіт від ком. «Самари», по-військовому скочив з коня, підійшов ближче до ком. «Самари» і передав напівголосом для ком. «Самари» якийсь наказ, а потім наблизився до чотирикутника і голосним «Слава Україні!» – привітався з цілим нашим курінем. У відповідь на привітання ком. «Дубового» залунало громом цілого куріня – «Героям Слава!»... Далі ком. «Дубовий» виголосив коротеньку промову до цілого куріня. Змісту її я добре не почув, бо був далеко віддалений. Пізніше виголосив промову др. «Г[ребля]», яка була звернена переважно на легкодухів і до тих, які не могли привикнути до твердого революційного життя»¹¹³.

Командир І. Литвинчук-«Дубовий» повідомив, що за рішенням командування УПА курінь С. Трофимчука-«Недолі» передається до складу північної групи УПА. Наступного ранку «Дубовий» провів нараду з представниками Рівненського надрайонного проводу ОУН(б), після чого від'їхав у супроводі охорони.

Та курінь «Недолі» недовго перебував у складі групи УПА «Заграва» і вже наприкінці квітня 280 вояків його особового складу були передані до групи УПА «Тютюнник»¹¹⁴. Згідно з повстанськими документами, дізнаємося, що 1 травня С. Трофимчук одержав наказ продовжити мобілізацію і готувати свій підрозділ до відходу в інший терен. Більш імовірно, командування групи УПА «Тютюнник» планувало використати його для рейду на Житомирщину. Під час виконання цього наказу курінь був захоплений великою антиповстанською акцією більшовиків у Тучинському районі¹¹⁵. Нових серйозних втрат (не

¹¹³ Степовий. З полоненого на повстанця (спомин) // ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 49, арк. 321.

¹¹⁴ Літопис УПА. Нова серія. – Т. 8. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля 1944–1946. Документи і матеріали / Упоряд. О. Вовк, С. Кокін. – С. 983.

¹¹⁵ Там само. – С. 983.

лише людських, а й моральних) курінь «Недолі» зазнав під час каральної акції НКВС за участю радянських партизанів біля с. Мощони унаслідок зради одного з командирів (є неперевірена інформація про зраду командира однієї з сотень «Очмани»). За свідченнями вцілілого повстанця, тоді загинуло 37 упівців¹¹⁶.

С. Трофимчук-«Недоля» вирішив не тримати курінь в одному місці, а відправити окремі сотні, що залишилися у його розпорядженні, до сусідніх районів. Але це зіграло негативну роль: повстанці, які потрапляли в родинні місця, починали дезертирувати. Окремі командири навіть сприяли цьому, як наприклад сотенний «Трясило». На середину травня за нез'ясованих обставин С. Трофимчук-«Недоля» складає повноваження курінного і отримує призначення на посаду референта з організаційно-мобілізаційної роботи Тучинського та Олександрійського районів. На цій посаді він перебував до початку червня 1944 року¹¹⁷.

Один зі звітних документів групи УПА «Тютюнник» повідомляє, що 1 травня до з'єднання «Хмельницький» приділено загін «Недолі», але через посилені акції Внутрішніх військ НКВС цей підрозділ розפורшовився і відновити його не вдалось¹¹⁸.

11 червня у с. Малятин, де в той час перебував «Недоля», прибув командир східної групи УПА Ф. Воробець-«Верещака»¹¹⁹. Він поінформував С. Трофимчука про те, що той переходить у підпорядкування східній групі УПА під його зверх-

¹¹⁶ Степан Лісовий. Вони боролись за Україну // «Волинь» – 3 листопада 1995 р. – С. 5.

¹¹⁷ Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 110–111.

¹¹⁸ Літопис УПА. Нова серія. – Т. 8. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля 1944–1946. Документи і матеріали / Упоряд. О. Вовк, С. Кокін. – С. 864.

¹¹⁹ Воробець Федір, псевда «Верещака», «Олекса» та інші. Народився 1922 р. у с. Горожанка Монастириського району Тернопільської області. Син селянина, закінчив гімназію у 1939 р. Учасник похідних груп ОУН на Схід, з 1941 р. працює на різних підпільних посадах на Рівненському Поліссі, на початку 1943 р. коротко – військовий референт Сарненського окружного проводу ОУН, поранений у бою. Референт розвідки у штабі 1-ї групи УПА, призначений формувати відділи УПА на Житомирщині, де постійно рейдує. З осені 1943 р. командир ВО «Тютюнник», під кінець 1944 р. очолює крайовий провід Південно-східних українських земель, який з літа 1945 р. називався «Одеса». 15 січня 1946 року важко поранений у бою з спецгрупою НКВС, захоплений живим у непритомному стані. Засуджений на 25 років ув'язнення. Загинув 1959 р. у концтаборі в Іркутській області.

ництвом. Окрім того, «Верещака» повідомив про зміну тактики боротьби: оскільки ставало цілком очевидно, що німці війну програли, повстанцям слід було перейти до більш глибокого підпілля, провести масову мобілізацію і вдатися до жорсткіших методів боротьби з ворогом та колабораціоністами¹²⁰. Розмова з «Верещакою» справила на Степана негативне враження. «Командир, про якого я так багато чув від вояків УПА, був насправді молодим, безвусим хлопчиною, одягнутим у стару, рвану тілогрійку, брудні, захисного кольору галіфе та німецькі чоботи. Автомат ППС, що теліпався за спиною «Верещаки», а на боці чималий револьвер, ніби гармоніювали і доповнювали його зовнішність. Перехопивши мій погляд, «Верещака» різко спитав: «Усе зрозуміло?» Я кивнув головою і, у свою чергу, запитав, які будуть від нього вказівки. «Верещака» попросив господиню, яку звали Оля, вийти на деякий час з кімнати, підсунув до мене стілець і звернувся з наступними словами: «Перед тим, як говорити про наші справи, коротко зупинюсь на ситуації на радянсько-німецькому фронті. Зараз абсолютно зрозуміло, що німці цю війну програли. Питання тільки часу. Ще місяць-два і все буде закінчено. Звичайно, не виключена можливість, що на окремих ділянках фронту німці досягнуть тимчасових успіхів. Але це не вирішить остаточного результату війни. Ось, враховуючи ці обставини, я маю певні завдання. Потрібно доказати світу, що більшовики німців б'ють, знищують, а ось нас вони не можуть розбити, так як ми боремось за свою націю, за свою державу – Самостійну Україну»¹²¹.

С. Трофимчук мав час проаналізувати слова та дії свого нового командира. Очевидно, він краще б сприйняв на такій відповідальній посаді досвідченого вояка, а тут зустрів молоду людину (різниця у віці між ними була майже 13 років), яка поводитися доволі зверхньо і не намагалася занадто вникати у ситуацію на Тучинщині. Але наказ є наказом, і він мусив його виконувати.

¹²⁰ Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 114.

¹²¹ Там само, арк. 113–114.

АРЕШТ ТА СТРАТА СТЕПАНА ТРОФИМЧУКА

14 червня в районі с. Малятин відбувся бій між енкавесівцями та відділом «Сулими». За даними чекістів – загинуло 11 повстанців, а 18 було захоплено у полон. Серед полонених виявився «Кропива», керівник жандармерії куреня «Недолі». Як трофеї захоплено 5 автоматів, 6 гвинтівок, 2 пістолети. Однак, доля уже винесла курінному «Недолі» фатальний вирок. 16 червня 1944 року в с. Малятин Тучинського району вирушила місцева оперативна група НКВС та бійці винищувального загону з метою впізнання особи курінного УПА «Недолі» серед двох повстанців, убитих енкаведистами напередодні. У ході проведення оперативних заходів у с. Пустомити опергрупа виявила сховище біля входу в льох на подвір'ї проповідника місцевих євангелістів М. Довгальця. У цьому сховищі переховувалися Степан Трофимчук-«Недоля» та повстанець Федір Озарчук-«Лебідь»¹²². З невідомих причин вони не вчинили опору, а здалися енкавеесівцям. У затриманого курінного було вилучено пістолет-кулемет «ППШ» та пістолет «парабеллум».

Суха мова тогочасних документів не передає справжнього драматизму ситуації. Щодо обставин того, чому курінний таки потрапив у пастку, ми зустрічаємо недвозначний натяк: під час обласної наради секретарів райкомів КП(б)У та начальників НКВС Рівненської області 17 лютого 1945 р. за участі М. Хрущова, у своєму виступі генерал Трубніков згадує про перехід на бік радянської влади заступника курінного «Недолі»¹²³. Спогади додають цій події ще один важливий штрих. «Недолю» справді видав один із його найближчих соратників – бунчужний «Журливий», коли курінний, за станом здоров'я, не міг брати участі в бойовій роботі і переховувався у криївці. Місцеві керівники ОУН(б) не раз попереджали С. Трофимчука про необхідність змінити місце свого перебування, але він не прислухався до цих порад і, зрештою, таки потрапив у лабета НКВС¹²⁴.

¹²² Акт про затримання С. К. Трофимчука від 16.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 6.

¹²³ Марчук І. Мобілізація чи провокація // Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Рівненська область. – Кн. 1 / Головна редколегія (голова П. Т. Тронько); редколегія тому (співголова В. М. Королюк, співголова Ю. М. Торкунов). – С. 169.

¹²⁴ Литвинчук Д. Від Горині до Колими. – Рівне: «Азалія», 1998. – С. 9.

Незабаром С. Трофимчука як важливого повстанського командира для посилення допитів переведуть з Рівненської в'язниці у відповідний заклад у м. Київ. 28 червня відбувся 13-годинний допит затриманого, котрий проводили начальник відділення боротьби з бандитизмом НКВС УРСР капітан державної безпеки Арутюнов і заступник начальника відділення боротьби з бандитизмом НКВС УРСР старший лейтенант держбезпеки Вайсберг¹²⁵. Під вартою С. Трофимчука протримали до кінця грудня 1944 року.

У листопаді 1944 року прокурор Рівненської області І. Комолов у спецдонесенні прокуророві УРСР Р. Руденкові висловив клопотання щодо реанімації на території області системи позасудових «трійок», у складі секретаря обкому партії, облпрокурора й начальника УНКВС, та надання їм права розгляду справ й винесення рішень аж до вищої міри покарання – розстрілу, з негайним виконанням вироку. Крім того, ще 15 листопада 1944 року секретар ЦК КП(б)У М. Хрущов звернувся з аналогічною пропозицією до Й. Сталіна, доповнивши її сентенцією: «Вважаю необхідним ввести військово-польові суди при військах НКВС. Для залякування бандитів за вироками цих військово-польових судів засуджених до знищення не розстрілювати, а вішати. Суди необхідно проводити відкрито, із залученням місцевого населення. Результати судів у пресі не висвітлювати. Виконання вироків військово-польових судів здійснювати привселюдно у селах...» «Ініціативи» М. Хрущова та І. Комолова були почуті.

29 грудня 1944 року заступнику наркома внутрішніх справ УРСР Строкачу надійшла термінова таємна телеграма від начальника 1 спецвідділу НКВД УРСР Смірнова. У ній повідомлялося, що за розпорядженням Комісара державної безпеки 3 рангу Рясного, направляється слідча справа щодо обвинувачення Трофимчука С. К. та інших (усього 10 осіб) для розгляду виїзною сесією Військової колегії Верховного Суду СРСР в м. Рівне. Там же мала бути організована показова страта.

22 грудня спеціальним вагонзаком під посиленням конвоєм С. Трофимчука та інших засуджених було етаповано із м. Києва назад до в'язниці м. Рівного¹²⁶. Судове засідання відбулося

¹²⁵ Протокол допиту С. К. Трофимчука від 28.06.1944 р. // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 1, арк. 127.

¹²⁶ Доповідна генерал-лейтенанту Т. Строкачу від 29.12.1944 р. за підписом підполковника держбезпеки Смірнова // ГДА СБУ, ф. 5, спр. 67430, т. 3, арк. 207.

31 грудня 1944 року. До складу виїзної сесії Військової колегії Верховного Суду СРСР у м. Рівне, яка вирішила долю обвинувачених, у той час належали: голова – генерал-майор юстиції Романичєв, члени – підполковник юстиції Дубінін, майор юстиції Прокопович та секретар полковник юстиції Козлов.

Рішенням цього судилища Степана Климентійовича Трофимчука визнано винним у вчиненні злочинів, передбачених статтями 54¹а «зрада батьківщині» та 54¹¹ «організаційна діяльність, спрямована на підготування або вчинення контрреволюційних злочинів» Кримінального Кодексу УРСР. Остаточний вирок – смертна кара через повішення та конфіскація усього наявного майна. Вирок був остаточний і оскарженню не підлягав¹²⁷.

Показова страта членів ОУН та УПА через повішення, серед яких був і командир куреня УПА Степан Трофимчук-«Недоля», була здійснена 4 січня 1945 року на центральній площі (нині – площа Театральна) у м. Рівному о 14 годині¹²⁸. Як розповідали очевидці, повстанці перед смертю вигукували «Слава Україні!»

Однак досягти бажаного більшовикам не вдалося. Діяльність українського націоналістичного підпілля у Тучині та його околицях не вщухала до початку 1950-х рр. Остання група з колишніх вояків куреня УПА «Недолі» (група Івана Величка-«Явора»), загинула у сутичці з оперативно-військовою групою Тучинського райвідділу МДБ весною 1951 року¹²⁹.

¹²⁷ Марчук І. Мобілізація чи провокація // Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Рівненська область. – Кн. 1 / Головна редколегія (голова П. Т. Тронько); редколегія тому (співголова В. М. Королюк, співголова Ю. М. Торкунов). – С. 180.

¹²⁸ 22 червня 1997 року за ініціативи Рівненського обласного товариства «Просвіта» біля місця страти було встановлено меморіальну дошку.

¹²⁹ Степан Лісовий. Воля України – або смерть // «Волинь». – 1995 р. – 22 вересня. – С. 5.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки дослідження, слід відзначити, що уродженець містечка Тучин на Волині Степан Трофимчук був пересічною особистістю і своєю подвижницькою працею зробив значний внесок у розбудову ОУН та УПА, відігравав важливу роль у становленні та діяльності українського визвольного руху, головним завданням якого було відновлення незалежної Української держави.

Простий сільський хлопець активно займався самоосвітою, формував свій світогляд, долучився до заснування та діяльності місцевих осередків «Пласту», «Просвіти», різних аматорських гуртків. Він все здобував власною працею. Трудився на землі, адже мріяв стати добрим господарем, мати гарну родину. Згодом змушений був стати робітником на німецькому заводі. Він не залишався осторонь від проблем свого народу, а просто брався коли треба було за плуга чи зброю і йшов попереду, ведучи своїх побратимів. З рядового вояка він зріс спочатку до командира сотні повстанців, а потім створив курінь, що налічував кількасот вояків. Так, він не мав класичної військової освіти, а вчився буквально «у лісі, на пеньку». У сучасності таких самородків часто називають «польовий командир». Бо їм не було часу сідати десь за парту чи шукати військові підручники. С. Трофимчук та його побратими гартувались у боях. Вони особисто відчували на собі, що таке війна.

«Війна приємна тільки тим, хто не зазнав її», – сказав свого часу античний класик Вегецій. Його слова напевне найкраще підкреслять нашу думку про те, що ми можемо взяти з життєвої історії Степана Трофимчука. Ми намагалися подати життєпис героя цієї книги, наскільки це можливо, правдиво, без прикрас та пафосу.

Яким є співвідношення особистості та війни? Чи мав С. Трофимчук-«Недоля» вибір чинити так, а не інакше? Чи мав він змогу уникнути війни? Чи міг він бажати її? Чи просто виконував свій громадянський обов'язок, захищаючи рідну землю та односельців від ворогів різних мастей та ідеологій?

На теперішній момент для нашої країни ці питання актуальні як ніколи. Свобода вибору у людини залишається завжди. Лише варіанти обмежуються часом та місцевістю, де ми жи-

вемо. Нам нав'язали війну на Сході, і ми повинні відстоювати свою свободу зі зброєю в руках. Ворог знову лізе у наші двері під маскою «православія, старшево брата, рускаво міра» і ще бозна-чого. Тому й повертаємося до життєвих історій простих українців, які знали, що у них є своя життєва правда – правда від української землі, і вони будуть боронити її до останнього свого подиху.

Слід зазначити, що біографія Степана Трофимчука, як і багатьох інших українців тієї епохи, свідчить: вони віддали свою молодість, сили, здоров'я та життя боротьбі за створення Української незалежної держави, пожертвували всім, що мали, заради цієї великої ідеї. З початку 30-х рр. ХХ століття розпочинали роботу в підпільній ОУН, різних спортивних та громадських товариствах, і упродовж всіх наступних років їхній життєвий шлях був тісно пов'язаний з українським визвольним рухом. Як і багато інших синів та дочок України, вони не мали можливості жити життям звичайних людей, виховувати дітей, провадити своє господарство, бо вважали, що поки Україна окупована ворогами, вони мусять боротися за її звільнення. І таких, як Степан Трофимчук, були десятки тисяч, адже кількість вояків УПА та підпільників ОУН, які загинули в боротьбі за незалежність України, точно порахувати й до сьогодні складно.

Хотілося б, аби пам'ять про таких людей, як тучинець Степан Трофимчук-«Недоля», зберігалася в майбутньому, і наш український народ пам'ятав про тих, хто самовіддано, не шкодуючи себе, боровся за незалежність нашої держави.

Сподіваємося, що наше дослідження сприятиме поширенню правдивої інформації про особистість С. Трофимчука та його жертвний шлях в українському суспільстві. Сподіваємося, що його життя надихне нових патріотів на нові звершення.

Слава Україні!

Героям слава!

ДОДАТКИ

Документ 1

Орг[анізаційно]-моб[ілізаційна] [р]еферентура Р[івненського] в[ійськового] надрайону, ч. 3/3.

Звіт ч. 2 за місяць вересень

1. Праця в терені.
2. Оформл[е]ння і упорядкування теренових сотень.
3. Військова господарка.
4. Розвідча робота.
5. Арсенали (без контролі).
6. Створення військових підприємств і їх праця.
7. Мобілізаційний апарат (канцелярія).
8. Вороже військо в терені.
9. Власні військові сили, що діють в терені зі зброєю.
10. Підготовка до мобілізації.
11. Акції і що здобуто.
12. Самооборона села.
13. Вишколення військовости населення.

1. Праця в терені провадиться в повному розгарі. В кож[н]ому районі є призначений орг[анізаційно]-моб[ілізаційний] [референт] району. Перевірені, закріплені і затверджені вповні проводять роботу організаційно-мобілізаційну.

Дня 23.IX.43 р. відбулася відправа орг[анізаційно]-моб[ілізаційного] району. Відправу провадив друг Тигр. На відправі говорилося:

- а) про творення нових відділів у терені;
- б) про підготовку до мобілізації;
- в) про переведення нацменських відділів УПА;
- г) про створення самооборони села;
- д) про працю в терені взагалі;
- е) про вишкіл населення військовости.

Друга відправа відбулася, де доручилося довіреним людям деякі пости при орг[анізаційно]-моб[ілізаційному] апараті в надрайоні.

Другові Недолі доручено пост [к]урінного [к]омандира в теренових сотнях, де далось йому завдання створити курінний

штаб і керувати сотня[м]и в терені, та боєвими акціями. Другові Перцеві доручено бути [к]омандантом [с]амооборони в надрайоні та займати інтандан[т]ську службу при війську в теренових сотнях. Другові Гонті доручено інструктивну роботу в терені при вишколі населення. Рівночасно друг Гонта являється моїм заступником.

Всі доручники по справі приступили до своєї роботи. Дальший план праці в терені: проектується вишколення станичних комендантів самооборони, де в міру можливости він може проходити.

1. В терені надрайону знаходяться три сотні на чолі з курінним [к]омандантом. Теренові сотні не є повні, одна сотня є у повному висадженні — 111 підготованців на чолі з сотенним. Тих дві сотні не є вповні, знаходяться в стадії організації. Боюва здатність теренових сотень не є злою, більша перевага доброї. Вишкіл сотень переходить уповні, щоденно відразу практично. Почоти сотень є підібрані, за виключенням політвиховників, котрі в сотнях є необхідними. Сотні є розміщені по терені, не є скупчені.

2. Військова господарка представляється в такий спосіб:
 - а) 5 тягарових автомашин, з того 3 припсуті;
 - б) 5 легкових автомашин, з того деякі в ремонті;
 - в) 3 мотоцикли, мусять бути віддані до ремонту;
 - г) 2 рад[і]онадавч[і] апарати, котрі висилаю до УПА в ліс;
 - д) 1 мотор, котрий може гнати радіонадавчий апара[т] на дальшу віддаль;
 - е) 2255 літ. горючого (нафти).

Інші військові речі, котрі були змагазиновані, видано на зиму для сотень. Решту висилаю в УПА (ліс).

3. Діяльність військової розвідки є слаба, немає до неї відповідальних людей. Завданням розвідки було переводити нацменські війська, котрі були на службі у німців.

З воюючих нацменів майже нікого не перетягнуто, лише за цей міся[ц]ь перевезено зі зброєю около 25 бійців. Більш де провадилися переговори, получалася з їх сторони зрада, доноси, сексотня, зв'язок з вислужницькими військами. Провадиться далі. Думаю, що повинен бути добрий вислід.

4. Військові арсенали представляються в той спосіб (пишу по звітах районових орг[анізаційно]-моб[ілізаційних] без контролі):

- а) 3 шт. гранат без запалів;
- б) 1 ящик толу;
- в) 1 ящик амуніції;
- г) 1 ящик човників до мадярського кріса;
- д) 4 фляжки палючої кислоти;
- е) 1 гарматка (ладиться);
- є) 1 гранатомет (в ремонті);

Більш[е] запасів амуніції не відчувається.

5. Військові підприємства, котрі є урухомлені:

а) слюсарня, в котрій працює 4 майстр[и] – тепер ремонтують одного важкого кулемета системи «Максим», один гранатомет в роботі, [о]дин німецький летунський скоростріл «Шкас», три легкі скоростріли системи «Токар», кріси і т. ін. речі;

б) римарня, котра виробляє сідла. До виробу сидел входять ще такі малі помічні підприємства: виріб портяних пасів, вудил, стрепен і пряжок. Тепер в римарні знаходиться 17 сидел;

в) мотузярня, яка лише виробляє посторонки (шлеї, ужиська, що є необхідне для війська). Яка того кількість, ще не подано.

6. Мобілізаційний апарат є зорганізований в надрайоні в складі 10 працівників + шеф канцелярії. Один працівник веде персональну книжку, один – по родах зброї, один – інвентаризаційну [евіденційну] книжку і книгу сотень, військову книжку. Дві машиністки, котрі цілий час пишуть вишкільні матер'яли, 5 інспекторів, котрі комунікуються з районовими канцеляріями, провадять районів книги по роках, справджують їх, чи правильно провадиться підготовка до мобілізації і чи сходяться книги одна з другою. В кож[н]ому районі є зорганізована мобілізаційна канцелярія в складі 3-х працівників, котрі провадять мобілізаційні районів книги.

Тепер підготовляються мобілізаційні плахти і підготовляються мобілізаційні листи. Праця іде далі.

7. В терені підбавляється значна сила ворожого війська. [В] надрайоні знаходиться 18 станиць ворожих штіцпунктів, начислюється около 12 тисяч вояків, збро[ю] мають необчислену, більш[е] знаходиться козаків, фольксдойчерів, [вір]мен, київської поліції. Поробили нові станиці і стоять далі. В терені знаходиться одне летовище, де с[і]дає тепер 12 літаків і стало до нього прикріплені.

8. Власні сили, що діють в терені зі зброєю:
 - а) 3 сотні під командою [к]урінного [к]омандира;
 - б) боївка Матроса в складі 11 повстанців;
 - в) боївка при саперах і рівночасно при транспортів орг[анізаційно]-моб[ілізаційного] Тигр[а] в складі 10 повстанців;
 - г) боївка при СБ 30 в надрайоні і по 10 повстанців в кож[н]ому районі, як контрольне тіло в терені в стадії організації;
 - д) боївка при зв'язку — 5 боєвиків.

В терені більшовицькі збройні сили не помічаються.

9. Підготовка до мобілізації проходить, виготовляється реєстрація військовозобов'язаних, підготовляються мобілізаційні листки, мобілізаційні плахти т. ін., що потрібно до мобілізації.

10. Продовж усього місяця перепроваджено такі акції, а саме: забрано збіжжя з одного німецького магазину, [куди] громадяни звозили ставку збіжжя. Збіжжя забрано, а магазин знищено (працювали мінери). Рівнож порозвалювали печі, грубки в будинку, де німаки з села [Б]угр[и]на Гоцанського району мали намір зробити свій штабпункт. У селі Кустині Олександрійського району забрано 40 шт. коней. Забрали 5 кіннотників.

На Осаді Кроховецький [Осада Креховецька] забрано 300 штук овець, 25 коней, 9 возів, 9 упряжі, здобуто 2 кріси, 200 штук крісових набоїв. Цей фільварок був [за] 500 м. від Шу[б]ківського ґета. Забрано 8 повстанців.

Дня 16.IX.43 на соші Рівне – Луцьк чота під [к]омандою Жука зробила засідку, на яку нагналося 5 легких машин, 1 тягарове авто в складі 29 німаків-жандармів і цивільних шперачів. Пристанок їх біля містка був пристанком їх смерті. Чота відкрила вогонь по німаках. Відкрився зойк, крик брухачів. Почали кричати «Слава Україні!», «Героям Слава!», «Хай живе Українська Повстанча Армія!». Скоростріли не вгавають. Кулі з наших скорострілів магнітом тягне в німецькі голови. Відкотилося 23 німецькі голови. Скоростріли втихли. Чота вийшла переможною. Здобуто 3 легких автомашини, одну тягарову, одно[го] мотоцикля, 5 штук МП, 11 крісів, 3 легких скоростріли, 22 штуки гранат, 17 пістолів, 3000 амуніції до крісів, 500 штук до МП, 150 до пістол[я].

Один німак утік. Власні втрати: [1] вбитий і 1 ранений, здобуто ще інші боєві приладдя.

В селі Обарові Рівенського району забрано дня 29.IX.43 року 600 штук овечок, причому вбито одного німака, забрано одного кріса та пісто[ля]. В селі Мал[я]тині, [район] Тучин, сотня Лева з роєм Корецької сотні роз[з]броїли 1 рій [б]ульбівців, причому здобуто 2 фінки, 1 легкий скоростріл, 5 крисів. 11 [б]ульбівців взято в полон.

11. Самооборона села провадиться в такий спосіб: виставляється варта в селі і поза селом, алярмові стійки, дзвінки, тощо. Вартівня в кож[н]ому селі. Варту творить військо — те, що має вишкіл в селі. Копання ровів, зривання мостів проходить постійно. Громадяни є озброєні в холодну зброю. 80% в бій з німаками чи з іншими ворожими елементами не входили. При лісових полосах повалене дерево, пороблені барикади, хоч[а] малопроцентово. Самооборона села провадиться згідно інструкцій, виданих Климом Савуром. Хоч вони в моему терені мусять бути дещо змі[н]ені, мій терен вповні не відповідає до цієї інструкції. Коменданти самооборони села не є компетентні в цій роботі, мусять перейти відповідній, хоч і короткий, вишкіл. У деяких районах він вже розпочався. Буде переходити в кож[н]ому районі.

12. Населення школиться, включно жінки, юнаки (крім старих, калік, хворих). Населення до вишколу ділиться на військових і не військових. Потворені по сотнях, чотах, роях. Вишкіл проходить: оборона, марш вночі, марш убезпечений, наступ, розстрільна, перемарш, пізнання терену. До вишколу включано малювання шкіців. Інструкторі вишколу домагаються дальшої програми вишколу, яка у скорому часі буде видана.

13. Загальний огляд терену. Терен уповні не відповідає до діяння військового в теперішній час. Терен є відкритий, мало лісових полос. На півн[очі] мого терену німота підготовляє репресії, можна зорієнтуватися в скупченні ворожих військ по містах довкруги даного терену.

Постій, 2.X.43 р.

Слава Україні!

Героям Слава!

Орг[анізаційно]-[м]об[ілізаційний] [референт]

Тигр.

ЦДАВО. Ф. 3838, оп. 1, спр. 52, арк. 3-5.

Документ 2

Наказ ч. 5.

Вводиться і дається до відома орг[анізаційно]-моб[ілізаційним] в районі, що:

1. Друг Недоля¹³⁰ являється командиром в теренових сотнях в надрайоні.

2. Друг Капітан являється комендантом самооборони в надрайоні і займає інтендантську службу.

3. Друг Гонта¹³¹ являється надрайоновим військовим інструктором і заступником орг[анізаційно]-моб[ілізаційного] воєнного надрайону друга Тигр[а].

4. Друг Низовий являється шефом надрайонової орг[анізаційно]-мобілізаційної канцелярії.

5. Всі вищеподані особи є затверджені на їхніх становищах. Коли вони будуть звертатися по службовій дорозі з письмом чи то усно до району, обов'язково їм допомагати, залагодити справу у їх дорученні.

Постій, 9.Х.43 р.

Слава Україні!!!

Героям Слава!!!

Орг[анізаційно]-[м]обілізаційний [референт]

Тигр.

ЦДАВО. Ф. 3838, оп. 1, спр. 52, арк. 8.

¹³⁰ Степан Трофимчук.

¹³¹ Лаврін Федорчук.

Документ 3

Фрагмент протоколу допиту

26 березня 1944

м. Рівне

Величк[а] Івана Парфеновича¹³², 1919 р. н.,
уродженця та жителя с. Шубків Тучинського району

Вопрос: Сколько человек было в сотне, в которой вы состояли, и кто этой сотней руководил?

Ответ: Сотней, в которой я находился, командовал неизвестный мне человек. Псевдоним его «Недоля». В сотни нашей было до шестидесяти человек.

Вопрос: Известно ли вам что либо о существовании в Тучинском районе других к[о]нтрреволюционных повстанческих организаций?

Ответ: Мне известно, что в Тучинском районе кроме сотни «Недоли» имеется еще одна сотня, в которой насчитывалось до восьмидесяти человек. Находилась эта сотня в Собовском лесу, командовал ней неизвестный мне человек, псевдоним которого «Цыган». Сотня «Цыгана» располагалась от сотни «Недоли» на расстоянии семи километров.

Вопрос: Откуда вам стало известно о том, что кроме сотни «Недоли», находящейся в Пустомытовском лесу, имеется еще сотня «Цыгана», которая расположена в Собовском лесу?

Ответ: Из сотни «Недоли» я в числе других двенадцати человек был переведен в сотню «Цыгана», а поэтому мне стало известно о том, что имеется кроме сотни «Недоли» сотня «Цыгана».

Вопрос: Сколько времени вы находились в сотни «Недоли» и сотни «Цыгана»?

Ответ: В сотни «Недоли» я состоял пять дней, то есть с 5 июня 1943 г. По 10 июня 1943 года, а в сотни «Цыгана» с 10 июня до 15-16 июня 1943 года. Оговорюсь, что дата в числах приблизительная...

¹³² Величко Іван Парфенович, 1919 р.н., с. Шубків Тучинського району. Заарештований 24 березня 1944 р., засуджений 26 травня 1944 р. ВТ військ НКВС Рівненської області на 10 років виправно-трудових таборів з конфіскацією майна. Реабілітований висновком прокуратури Рівненської обл. від 15 грудня 1992 р.

- Вопрос: Состоя в сотне «Цыгана», какие на вас возлагались обязан[н]ости?
- Ответ: Я в сотне «Цыгана» как и в сотне «Недоли» делал к винтовкам приклады¹³³.
- Вопрос: Сколько вами сделано прикладов?
- Ответ: За период моей работы в сотне «Недоли» и «Цыгана» я сделал до пятнадцати прикладов...
- Вопрос: Какое было вооружение в сотне «Недоли» и «Цыгана»?
- Ответ: В сотне «Недоли» были винтовки, автоматы и немецкий пулемет, а в сотне «Цыгана» винтовки, автоматы и два ручных пулемета...
- Вопрос: Где находились раненые и кто их лечил?
- Ответ: Раненые «бендеровцы» находились в лесу, лечили их санитарки, которых было в сотне «Цыгана» до двадцати пяти¹³⁴.
- Вопрос: Как было организовано питание участников повстанческой банды?
- Ответ: В лесу, где размещалась сотня, имелась кухня, где мы кормились. Откуда поступали на кухню продукты – я сказать не могу, но видел, что привозили на подводе мясо, печеный хлеб и другие продукты. Хлеб выпекали в крестьян села Собошки. Имелись случаи, когда приводили в лес живой крупный рогатый скот...
- Вопрос: Расскажите, как происходило оформление вас в контрольную повстанческую организацию «УПА»?
- Ответ: Когда меня привезли в то место, где располагалась сотня «Недоли», то-есть до Пустомытовского леса, то «Недоля» там записал меня в список, где спросил фамилию и имя, и откуда я. После чего дал мне псевдоним «Сияч» и сказал, что я являюсь стрелком так наз. «Украинской Повстанческой Армии», которая ведет борьбу против советской власти за создание «Самостоятельной Украины».

Допросил: следователь следотдела
мл. лейтенант госбезопасности /Ремарчук/
Архів УСБУ в Рівненській обл. Спр. П-11385, арк. 18–20.

¹³³ Свідомо не давав свідчень про участь у бойових діях та довготривалий термін перебування у лавах УПА. Доводив, що був насильно забраний у сотню «Недоли».

¹³⁴ Така кількість санітарок не могла бути в одній сотні. Ймовірно, це був шпиталь або окремих медичний вишкіл.

Документ 4

Фрагмент протоколу допиту

4 травня 1944 року

м. Костопіль

Філонюка Петра Павловича¹³⁵, 1921 р.н.,
уродженець с. Ремель Олександрійського району

Вопрос: Когда и при каких обстоятельствах вы вступили в бандеровскую банду «УПА».

Ответ: Я вступил в бандеровскую банду при следующих обстоятельствах: Примерно около двух недель назад в марте месяце 1944 года пришли ко мне в квартиру два бандита... по псевдониму «Богун» и «Пушкин» с оружием и предупредили, что бы я приготовился и явился в дом Мамчуры Петра и рассказали, что я должен вступить в бандеровскую банду «УПА». Я дал согласие... нас собралось 5 человек, которых отправили в с. Матиевку Тучинского р-на, где был расположен курень «Недоли». Меня там записали к главарю банды сотенному «Трясыло», дали мне псевдоним «Швыдкий». Получил там оружие – винтовку русского образца и к ней б/патрон 40 штук...

Вопрос: Кто был руководителем банды[?] Назовите фамилию, имя, отчество и псевдоним[.]

Ответ: Фамилия, имя и отчество не известны, но псевдонимы знаю: в той группе бандеровской банды, в которой я находился – командир куреня «Недоля», в котором было три сотни, командирами сотни были: «Тряс[ы]ло», второй сотни – «Очман», третьей сотни – «Квитка». Кроме этого в этом курене была чета «СБ», в которой были: «Чайка», «Мороз», «Моряк», «Самара» и другие мне неизвестные.

Вопрос: Где вы весь период времени концентрировались... назовите населенные пункты и местность?

¹³⁵ Філонюк Петро Павлович, 1921 р.н., уродженець та житель с. Ремель Олександрійського району. Захоплений у полон 27 квітня 1944 р. поблизу с. Маща Костопільського району зі зброєю в руках. Засуджений 18 жовтня 1944 р. ВТ військ НКВС Рівненської обл. на 20 років виправно-трудових таборів. Реабілітований висновком прокуратури Рівненської області від 27 жовтня 1992 р.

Ответ: Только я вступил в бандеровскую банду, которая находилась в селе Матиевке Тучинского района, то в курене было две сотни: сотня «Очманы» и «Квитки». А «Тряс[ы]лову» сотню организовывали. После организации сотни «Тряс[ы]ловой»... пошли в Клеванский район. Были в ряде населенных пунктов: Гуменники, Бильове, Плоски, Передилы. Где остальные две сотни оперировали, мне не известно. Примерно 18.04.44 г. прибыла сотня «Тряс[ы]ла» в Костопольский район, на следующий день меня задержали¹³⁶.

Допросил ст. лейтенант милиции /Бутенко/
Архів УСБУ в Рівненській обл. Спр. П-10046, арк. 10–23.

¹³⁶ У матеріалах справи фігурує 27 квітня як дата затримання.

Документ 5

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого КАТЕРИНЧУК Лаврентия Адамовича

Катеринчук Л. А.¹³⁷, 1913 года рождения, уроженец и житель с. Речица, Тучинского р-на, Ровенской области, из крестьян-середняков, по национальности украинец, гражданин СССР, грамотный, холост, со слов под судом и следствием не состоял, псевдоним «Крапива».

30 июля 1944 года.

/допрос начат в 14-30/

Вопрос: Расскажите когда, где и при каких обстоятельствах вы вступали в т. н. УПА?

Ответ: До 1936 года я проживал вместе с отцом, помогая ему в сельском хозяйстве. Весной того же года я был призван в Польскую армию и направлен в 20 пехотный полк гор. Краков, где прослужил рядовым до 1938 года, после чего был демобилизован и отправился домой, в с. Речица.

Перед началом германо-польской войны, в августе 1939 г. я был вновь призван в армию, в 44 пехотный полк г. Ровно. 1 сентября 1939 г. в составе указанного выше полка я выступил на германо-польский фронт, в район Бидгощ–Т[о]маше[в-Мазовецкий] до 11 сентября принимал участие в боях против немцев. Однако в результате беспомощности и растерянности среди польского командования наш полк был разбит и в м. Козиницы, Килецкого воеводства остатки полка, в том числе и я сдались в плен немецким войскам. После пятидневного пребывания на территории б. Польши я был отправлен в лагерь для военнопленных, вблизи г. Еджею, а затем в гор. Люкенвальд /Пруссия/. В

¹³⁷ Уникнув смертної кари. Був засуджений на 20 років каторжних робіт з конфіскацією майна. 9 вересня 1956 року звільнений з Воркутинського концтабору № 14. Реабілітований висновком прокуратури Рівненської області від 29.05.1992.

этом лагере содержались военнопленные различных национальностей: французы, поляки, украинцы и т. д. В начале ноября 1939 г. я был отправлен из лагеря на работу к немецкому помещику в с. Виплиц, у которого я проработал до мая 1940 г. 12 мая 1940 г. вместе с двумя военнопленными мы сделали попытку бежать домой на родину. После 10-ти дневного скитания мы были задержаны немецкой полицией и водворены в штрафной лагерь для военнопленных вблизи гор. Люкенвальд, где я просидел около месяца и был переведен в обычный лагерь там же.

В октябре 1940 года меня перевели в лагерь для военнопленных в г. Лямсдорф, откуда я был направлен на работу в сельское хозяйство в с. Пильц /Крейхслябшиц/.

В декабре 1940 г. всех военнопленных – украинцев, работавших в сельском хозяйстве со всего округа собра[ли] на один день в г. Кача /Крейхслябшиц/, где перед нами [вы]ступил представитель УНО, прибывший из Берлина, который об[ъ]явил:

«Дорогие друзья! Мы понимаем и разделяем ваше тяжелое горе, как военнопленных, находящихся в чужой стороне. Но поверьте мне, что именно в настоящий момент помочь чем либо бессильны, так как СТАЛИН от вас отказался и не пускает домой.

Без заботы великого германского государства вы были б обречены на медленную смерть. Но мы видим, что благодаря гостеприимству, оказанному вам немцами, вы имеет[е] возможность трудиться и зарабатывать себе на хлеб. Однако вашу работу германское правительство высоко ценит, так как находясь в тылу Германии и трудясь, вы помогаете доблестной немецкой армии завоевывать Европу и установить там новый порядок. От имени немецких властей я торжественно заявляю, что по окончании войны великая Германия не забудет о вас – мучениках украинского народа. Нужно помнить слова Гитлера, что труд в сельском хозяйстве – это такой же труд солдата с оружием на фронте. Поэтому я призываю вас трудиться день и ночь на победу Германии, а это обеспечит вам быстрое возвращение на Родину, домой, к семье и детям».

После этого представитель УНО беседовал с рядом военнопленных отдельно.

Лично меня он к себе не вызывал. Затем мы все разъехались по своим прежним местам работы.

Таким образом я проработал в сельском хозяйстве Германии до конца 1941 г. и лишь в ноябре 1941 года, [после] двухлетнего отсутствия вернулся к себе домой в с. Речица, Тучинского района, Ровенской области.

Прибыв домой, я до июля 1943 г. работал в сельском хозяйстве вместе с отцом, не принимая никакого участия в какой-либо из политических партий.

В июле 1943 г. кущевой ОУН «Сыч», по фамилии УКА-НЮК¹³⁸ Трофим, уроженец и житель с. Речица, вручил мне письменное приказание вступить в ряды участников УПА.

Я согласился и тут же был направлен в Пустомытский лес в сотню «Недоли», которой командовал ТРО-ФИМЧУК Степан. Как только я прибыл в сотню, меня вызвал к себе политруковедитель сотни по фамилии ЛАВОРИК Никита, уроженец и житель с. Шубково, Тучинского района, Ровенской области.

После беседы ЛАВОРИК присвоил мне псевдоним «Крапива». В этой сотне я состоял вначале рядовым, а затем «ройовым» – командиром отделения.

Во время перехода линии советско-германского фронта участники нашей сотни, в том числе и я, были распущены до особого распоряжения по домам, где мы находились до марта 1944 года.

В первых числах марта 1944 года меня вызвал к себе комендант СБ Тучинского района «Сова» – фамилии его я не знаю, и заявил мне:

«Линия фронта продвинулась дальше на запад. Немцы отступили. Красная Армия также ушла вперед. Сейчас мы получили приказ от руководства ОУН вновь объединиться и выступить на борьбу с советской властью. Одновременно нужно беспощадно наказывать тех, кто попытается оказывать как либо помощь советской власти. Этих людей вместе с семьями нужно уничтожать.

¹³⁸ Має бути «Шукалюк».

Предлагаю вам немедленно собраться и вновь явиться к командиру «Недоля» для продолжения службы в УПА».

Собравшись, я отправился в с. Матиевка, Тучинского района, где размещался в то время курень «Недоли». Увидев меня, «Недоля» тепло приветствовал, как старого знакомого, служившего под его командованием еще при немцах и через пару дней, вызвав меня к себе, «Недоля» объявил мне, что я назначаюсь начальником куренной жандармерии, призванной вести борьбу с дезертирами из УПА.

Вопрос: Расскажите о вашей деятельности в УПА, как начальника куренной жандармерии?

Ответ: Как только я был назначен начальником куренной жандармерии, «Недоля» направил в мое распоряжение 7 человек жандарм:

ГРИНЕЦКИЙ Иван, псевдоним «Морозенко», уроженец и житель с. Козлинский [М]айдан, Александрийского района, Ровенской области.

ГОНЧАРУК Иван, псевдоним «Тесленко», уроженец и житель с. Речица, Тучинского района, Ровенской области.

«Бандурист» – фамилии не знаю, 22 лет, уроженец и житель с. Коростятин, Тучинского района, высокого роста, продолговатое лицо.

«Яр» – 30 лет, уроженец и житель с. Тучин, Ровенской области, среднего роста, худощавый, шатен.

«Кудияр» – 20 лет, уроженец и житель Межиричского района, низкого роста, круглолицый, блондин.

«Жбурляй» – 20 лет, уроженец и житель с. Коростятин, Тучинского р-на, высокого роста, худощавый, бледное лицо, шатен.

«Тарас» – 22 лет, уроженец и житель с. Синне, Тучинского района, среднего роста, плотного телосложения.

Как начальник куренной жандармерии я полностью подчинялся командиру куреня «Недоля» и выполнял все его распоряжения. В круг моих обязанностей входило изъятие у местного населения оружия для нашего куреня и борьбы с дезертирами из УПА. Мои

жандармы изъяли в с. Малатин, Тучинского района – 2 винтовки и один кавалерийский клинок, а в селах Коростятин и Краснопоселье, Гощанского района, задержали двух дезертиров, которых я передал командиру куреня «Недоля».

В начале апреля 1944 г., когда наш курень размещался в Пустомытском лесу, мы были окружены войсковым подразделением и после скоротечного боя наголову разбиты. Остатки куреня воспользовались наступившей темнотой, бежали вглубь леса, после чего разбрелись по домам.

Таким образом я снова прибыл к себе домой в с. Речица, Тучинского района, Ровенской области, где я проживал до 7 июня с. г., т.е. до дня моего ареста, причем 2 июня 1944 года я получил приказ от командира куреня «Недоля» через связного «Адам», уроженца и жителя с. Малатин, Тучинского района, вновь собраться для направления в УПА, однако выполнить этот приказ в связи [со] своим арестом я не успел.

Вопрос: Какова была структура куреня «Недоля»?

Ответ: В курень «Недоля» входили три стони:

под командованием	«Очмана»	
-"-	-"-	«Тряс[ы]ло»
-"-	-"-	«Квитка»

Заместителем командира куреня являлся «Клим», фамилии не знаю. Политическим руководителем куреня был «Павелич», хозяйственным куреня – «Смелый». Курень «Недоли» являлся так называемым территориальным куренем, т. е. своего рода пунктом, где готовились кадры для действующих банд УПА. После того, как сотня была подготовлена и проходила курс обучения в курене «Недоли», она направлялась в одну из действующих групп УПА, а в курень «Недоли» поступали новые люди.

Вопрос: Что вам известно о местопребывании главарей оуновских банд.

Ответ: Я знаю, что районный комендант СБ Тучинского района «Сова» и его заместитель «Кривonos» скрыва[ю]тся на Тучинских хуторах у участника СБ «Гомона». Мне также известно, что связная районного коменданта

СБ «Совы», под псевдонимом «Миля», хорошо осведомлена о месте пребывания и о подземных убежищах Тучинского районного руководителя СБ.

Записано с моих слов верно, мною лично прочитано, в чем расписываюсь:¹³⁹

/Допрос окончен в 20 ч. 30 м./

ДОПРОСИЛ: ЗАМ НАЧ ОТДЕЛЕНИЯ ОББ НКВД УССР
Ст. Лейтенант Госбезопасности

(ПІДПИС)
/ВАЙСБЕРГ/

ГДА СБУ. Ф. 5, спр. 67430, т. 2, арк. 232–238.

¹³⁹ Підпис заарештованого у документі відсутній

Документ 6

Докладная записка о работе оперативной группы прикомандированной к Тучинскому РО НКВД Ровенской области из оперативного состава УНКВД Станиславской области.

Приказом начальника Межиричского оперсектора Комиссара госбезопасности 3-го ранга тов. Горбенко от 5-го апреля 1944 года я назначен начальником опергруп[п]ы, с этого времени и начал работать по борьбе с бандой, оперирующей по Тучинскому району в то время по предварительным данным насчитывалось по Тучинскому району около пяти сотен, т. е. три сотни куреня «Недоли» и две сотни, которые в курень «Недоли» не входили – это сотня «Дубового» и сотня «Острого». Я своим приказом от 7.04.44 года создал агентурно-оперативную группу в составе 7 человек и следственную группу в составе 3-х человек...

Аген[т] «Еней» явился с повинной, нами завербован и отпущен с имеющимся у него оружием – «наган» и гранатой в банду на должность станичного. По его материалам проведена операция 4.5.44 г. в с. Микулино. Операция проведена удачно, было убито – 13 человек, ранено – 2 ч., утонуло в р. Горынь – 3 человека, взято в плен – 5 чел. И задержано 27 человек, которые были мобилизованы и сопровождалась группой «СБ» для «УПА», во время операции взяты трофеи: винтовок – 4, автоматов – 3, гранат – 6. Патронов разных – 200, при проведении данной операции был убит комендант «СБ» Семенюк под псевдонимом – «Сова».

По материалам агента «Мазепа» нами арестован бандит «Жук», у которого вскрыт склад с зерном для «УПА» в количестве 6000 кг, которое нами изъято и сдано в госпоставку, кроме того по его же материалам 26.6.44 г. взяты в подземелье 2 человека, из них один из «СБ», один шеф связи, а также 3 человека связных.

20.5.44 г. во время проведения операции в с. Пустомыты – убито бандитов – 3 человека и задержано уклонившихся от мобилизации в РККА – 16 человек, кроме того сгорело в сарае 3 бандита. Взяты трофеи: винтовок – 6. Станковый пулемет – 1, гранат – 6.

Всего с 5.4. по 22.6.44 года по Тучинскому району по материалам агентуры проведено операций силами РО НКВД – 11 и совместно с войсковыми частями, периодически дислоцирующимися на территории Тучинского района – 27...

16 июня 1944 г. мне сообщили, что в селе Пустомыты, во время перестрелки с бандой, было убито 2 бандита, среди которых и куренной «Недоля», имея данные, я немедленно послал оперативную группу установить труп «Недоли». Вместо трупа тут же было установлено подземное укрытие, в котором скрывался сам Трофимчук Степан, под псевдонимом «Недоля» – куренной по Тучинскому району, последний взят с автоматом и немецким парабеллумом, операция была проведена с участием войсковой части кавалерийского полка.

20.6.44 г. нами взят в погребке Мосийчук Терентий под псевдонимом «Хмара»¹⁴⁰ – работал в курене «Недоли» по снабжению, и несколько членов СБ. Таким образом в результате проводимых агентурно-оперативных мероприятий в основном банда «УПА» под руководством куренного «Недоли», оперирующая по Тучинскому району, ликвидирована вместе с командиром куреня «Недолей». Правда, необходимо отметить, что часть участников этой банды остались живыми и скрываются маленькими группами...

Зам. нач. УНКВД по кадрам Станислав. обл.
Нач. оперативной группы Тучинского р-на
Майор госбезопасности (підпис) /Бабенко/

«30» июня 1944 г. Зам. Нач. РО НКВД
м. Тучин капитан милиции (підпис) /Темников/
№ 0230/1

Архів УСБУ в Рівненській обл. Ф. 29, оп. 13/12, т. 1, арк. 56–58.

¹⁴⁰ Цей документ не підтверджує інформацію про те, що на місце перебування С. Трофимчука-«Недоли» вказав саме «Хмара». Адже Т. Мосийчук-«Хмара» був захоплений у полон на кілька днів пізніше ніж курінний «Недоля». Більш ймовірно те, що місце переховування курінного міг виказати «Журливий». Див. документ 8.

Документ 7

Сов. Секретно

Нач. 2-го отдела УНКГБ по Ровенской об.
Майору госбезопасности тов. Дедусю

№ 0/84
7.07.44

г. Ровно

Справка

Тучинским РО НКГБ была заведена аг. разработка под кличкой «Террористы», по которой проходит группа бандитов УПА в количестве 7 человек:

1. Трофимчук Степан Климович
2. Пашковец Андрей Иванович
3. Величко Владимир
4. Журомский Иван Васильевич
5. Янчук Ефим Ефремович
6. Малощук Александр Фомич
7. Теодорович Сергей Семенович

На 3 июля 1944 г. по агент. разработке «Террористы» считать реализованными следующих лиц:

1. Трофимчук Степан Климович был задержан воинской частью в Тучинском районе, село Пустомыты, и доставлен в Тучинский РО НКВД 18 июня 44 г., откуда его забрали в УНКВД по Ровенской области.

7.06.44 г. по материалам Тучинского РО НКГБ была проведена операция в Гориньгороде 1 Тучинского р-на по изъятию бандитов Величко и Янчука Владимира, где со стороны бандитов было оказано вооруженное сопротивление из соломы, где и был пристрелен Величко, а Янчук Ефим Ефремович был взят живым 8.6.44 г. и отправлен в УКГБ по Ровенской области.

Теодорович Сергей Семенович нами завербован, как внутренний агент под псевдонимом «Береза». Поэтому всех выше перечисленных бандитов считать по агент. разработке «Террористы» реализованными, за исключением Малошук А. Ф., Журомский Иван Васильевич и Пашковец А. И., по которым еще ведется разработка. Разрабатывает агент «Тося», которая имеет с ними родственные связи.

Нач. Тучинского РО НКГБ
лейтенант /Аверин/

Архів УСБУ в Рівненській обл. Ф. 29, оп. 1, пор. 1, арк. 64–65.

Документ 8

Фрагмент протоколу допиту¹⁴¹ у якості свідка

22 вересня 1949 року

м. Тучин

Оверчука Івана Костянтиновича, 1919 р. н.,
уродженця та жителя м. Тучин,
працює рахівником-бухгалтером

Вопрос: Что Вам известно о принадлежности к действующей банде УПА бывшего уч. уполномоченного Тучинского РО МВД Ярмольчук Петра Михайловича[?]

Ответ: Прежде чем показать о принадлежности Ярмольчук к действующей банде УПА, я коротко расскажу о себе с тем, чтобы было убедительно, откуда мне это было известно. В начале июня 1943 года я вступил в действующую банду УПА сотни «Недоли» и имел кличку «Журливый». В сотне «Недоли» я исполнял обязанности заместителя командира сотни до августа м-ца 1943 года, потом я заболел и до изгнания немецко-фашистских захватчиков частями Советской армии я находился дома. В 1944 году сам «Недоля»-Трофимчук Степан, ныне повешенный, призвал меня обратно в банду и назначил меня своим заместителем, уже не сотни, а куреня. Обязан[н]ости я также выполнял заместителя по боевой подготовке до мая 1944 года. В мае м-це 1944 года я явился с повинной в органы МВД и выдал известных мне участников УПА. Ярмольчук Петра Михайловича я знаю с детства, взаимоотношения с ним нормальные, о его принадлежности к действующей

¹⁴¹ Документ міститься у кримінальній справі по звинуваченню Ярмольчука Петра Михайловича, 1925 року народження, родом з с. Тучин Тучинського району Рівненської області, який ад'ютантом служив у курені «Недолі» під псевдом «Синиця» у 1943 та 1944 роках. На час арешту 12.09.1949 року працював на посаді дільничого міліціонера Тучинського РВ МВС Рівненської області. Засуджений 26.12.1949 року військовим трибуналом військ МВС Рівненської області на 10 років виправно-трудоих таборів. Звільнений з ув'язнення 08.02.1955 року. Реабілітований прокуратурою Рівненської області 25.05.1992 року.

банде УПА, как бывший бандит могу показать следующее: хорошо помню, что летом 1943 года на Вороновских хуторах находилась наша сотня бандита по кличке «Недоля», куда Ярмольчук прибыл из м. Тучин вместе с Герасимчук Павлом Марковичем (ныне убит), Ярмольчук Дмитрием Трофимовичем, его двоюродным братом (ныне убитый) и поступили рядовыми в читу¹⁴² бандита по кличке «Филевой»,¹⁴³ по имени Василий, фамилии не знаю, ныне живет в селе Шубково, и имел на вооружении винтовку русскую, но какую он тогда имел кличку, сейчас не помню. В чите «Фильевого» Ярмольчук находился около двух недель, а затем куренной «Недоля» забрал его к себе, у которого выполнял обязанности связного и ординарца. У «Недоли» Ярмольчук находился всего около двух м-цев, после чего как молодого по возрасту его отправили из банды в м. Тучин, откуда через полтора месяца обратно вернулся в банду. В это время «Недоля» свою сотню передал бандиту по кличке «Ворон», в которую и был зачислен Ярмольчук. Сколько он там находился, я не знаю, так как после того, как сотня «Недоли» была развернута в курень, с ним я больше не встречался до 1948 года, т-е до возвращения его из рядов Советской армии...

Допросил ст. оперуполномоченный ОКР УМВД Ров. обл.
ст. л-нт /Журавлев/
Нач. ОКР УМВД Ров. обл. капитан /Федотов/

Архів УСБУ в Рівненській області. Спр. П-8602, арк. 42–44.

¹⁴² Так у тексті. Правильно – «чоту».

¹⁴³ Так у тексті. Правильно – чотовий «Хвильовий».

Керівник ПЖ куреня «Недолі»
Л. Катеринчук-«Кропива»
разом з сестрою. 1943 рік

С. Трофимчук-«Недоля»
(праворуч) та Г. Дем'янюк

А. Маєвський-«Гребля»,
політичний референт
Рівненського надрайонного
проводу ОУН(б)

Л. Федорчук-«Гонта», військовий
інструктор оргмобреферентури
Рівненського надрайонного
проводу ОУН(б)

Просвітяни містечка Тучин. П'ятий зліва у верхньому ряді С. Трофимчук.
Фото надане Л. Нечипорук

Перший праворуч (четвертий ряд) С. Трофимчук-«Недоля». Третій праворуч (третій ряд) Ф. Осипчук-«Гомін», районний референт СБ.
Фото надане Л. Нечипорук

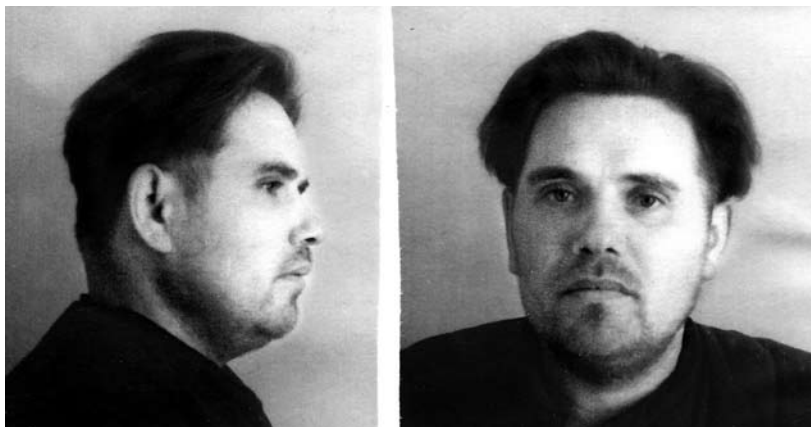
Зліва направо: Марта Поліщук, її чоловік Прокіп Поліщук-«П'яний» (командир сотні УПА), Петро Дем'янюк, Степан Трофимчук-«Недоля» (курінний УПА) та Мотруна Поліщук. Тучин, 1937 рік

Тучинські пластуни. Фото надане Л. Нечипорук

Крайній праворуч А. Мельник, вояк куреня УПА «Недолі»

П. Янчарук-«Степовий», ройовий у курені УПА «Недолі»

Повстанці з куреня УПА «Недолі»

М. Поліщук-«Шпак», політреферент Тучинського районного проводу ОУН, та його дружина М. Поліщук

Ліворуч Є. Войтович-«Квітка»,
санітарка куреня УПА «Недолі»

Крайній ліворуч
Прокіп Поліщук з дружиною
Мартою, співробітник
оргмобреферентури
Тучинського районного
проводу ОУН(б)

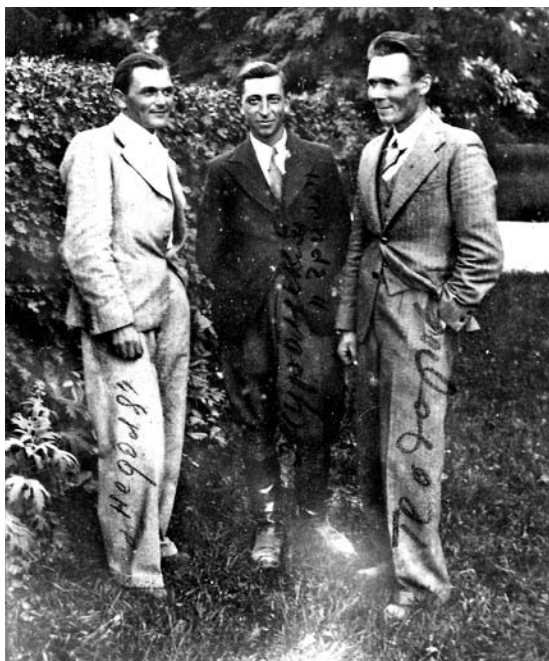
Почесна варта
батальйона ДУН Роланд

Командний склад ДУН Роланд.
Зліва направо: майор Є. Побігущий,
чотар І. Макаревич, чотар О. Герман,
сотник Г. Барабаш, невідомий
нім. офіцер

Сотня батальйона ДУН Роланд у Зауберсдорфі. Травень 1941 р.

С. Трофимчук-«Недоля», І. Журомський-«Грім», С. Теодорович

Члени ОУН насипають символічну могилу Борцям за волю України.
Тучин, 1941 рік.

ручки авіамаши и Гид. Б/таир
при задержании Воронежского самолёта
не оказывал, а пошёл
на основании ст. 100 чик ЧССР.

Госпиталь в.р.

Производит в.р. Задержание на
всего по фамилии ПТ родителем
сёлам. Кименшова. При КМЗ ст.
ЧМН. до вступления в силу и
в банде "УНА"

О/Уполномочен в.р. Канд. ПТ
ст. 100-м. ЧССР

Протокол объявлен 16/VI ЧМН.
всем и родственникам. С. Трофимчук

Акт

6

1944 года июня 16го дня
начальником Тучинского районного
отдела милиции опергруппы Тучинского
района Ю. Ю. НКВД - майор Гав. Безосидельский
совместно с начальником Тучинского РО НКВД
майором милиции - Макаревым село Чума
представили находящийся акт в село, село
по селу Чума направленные в село ма-
шин Тучинского Ю. Ю. опергруппы - в составе
Ю. Ю. опергруппы Ю. Ю. Гав. Багдасарян, майор.
Ю. Ю. опергруппы Ю. Ю. Морозов и Ю. Ю. опер-
группы милиции - майором Ю. Ю. Введенский Ю. Ю.
Ю. Ю., с ними 6^{ти} бойцов, Ю. Ю. опергруппы
Ю. Ю. командира Куреня УПА Третьяков-
ский, под псевдонимом "Недолог" и "Керей"
были двух убитых акт 16/VI-44. находившихся
в селу.

При осмотре двух трупов, выше указаны
Ю. Ю. опергруппы обнаружены в селу Чума
Ю. Ю. Тучинского района, у дома пред-
варительное обследование Ю. Ю. майора Ва-
сильева срывание убежище над преступ-
ным входы в погреб.

В указанном убежище находились командир
Ю. Ю. Куреня УПА по фамилии Третьяков,

Акт начальника опергруппы Тучинского района
по борьбе с бандитизмом від 16.06.1944 р. (перша сторінка)

под псевдонимом «Неболю» и «Керез»
е нами в одностороннем порядке т.е. УПА
франшизы Озарчук Федор Демитрий
под псевдонимом «Лебедь», при задержании
нами «Неболю-Керез» и «Лебедь» были
ранты у одного «Неболю-Керез» ордена
«УПА» и Киевский революционный совет
- на рабском

Задержан ~~на~~ «Неболю-Керез» и
«Лебедь» его жена воевавшая в Ту-
льском РО НКВД.

При этом задержан и воевавший
Тугинское РО НКВД - проведший
своих помощников, званием звание Ту-
гинского района - Долганец или
Васильевич, как укрывать и скрывать
посадки бандитов УПА.

В чем и составлен настоящий акт

Начальник опергруппы ББ НКВД
Тугинского района Довенко, подполковник
майор Г. С. Безотасовский
Начальник Тугинского РО НКВД
Командир милиции Т. Мельник

Акт начальника опергруппы Тучинского района
по борьбе с бандитизмом від 16.06.1944 р. (друга сторінка)

7

Передавать анкету для заполнения арестованному — запрещается. Заполняется со слов арестованного и проверяется по документам.

АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

В О П Р О С Ы	О Т В Е Т Ы
фамилия	Трофимчук
имя отчество	Степан Клементьевич
место рождения	Родился в 1909 году, село Тугзун Тугзинский р-н Ровенской области
прежнее место жительства до ареста (подробный адрес)	село Тугзун р-н Тугзинский Ровенская область
религия и специальность	Крестьянин.
прежнее место работы и должности до ареста	а) Учреждение предприятие б) должность в) звание г) если не работает — когда и откуда уволен

Анкета заарестованного С. Трофимчука (перша сторінка)

ВОПРОСЫ	ОТВЕТЫ
7 Национальность	Украинец
8. Гражданство (при отсутствии паспорта, указать какой документ удостоверяет гражданство или записано со слов)	а) гражд. (подд.) СССР б) паспорт серии Нет кем и когда выдан
9. Партийная принадлежность	а) в прошлом Нет б) в настоящее время билет №
10. Образование общее и специальное (подчеркнуть и указать что закончил)	высшее, среднее, <u>нижнее</u> в 2 класса школы специальное
11. Социальное происхождение (кем были отец и мать)	из крестьян-беженцев
12. Судимость (состоял под судом и следствием, где, когда, за что, приговор)	Нет
13. Приводы (каким органом, когда, по подозрению в каких преступлениях и по каким фамилиям)	Нет

Анкета заарештованого С. Трофимчука (друга сторінка)

14. СОСТАВ СЕМЬИ

8

Вид статья	Фамилия, имя и отчество	Год рождения	Место рождения	Место жительства, работы и должность
отец	Н. И. И.			
мать	Н. И. И.			
жена (жена)	Трофимчук Любовь Максимовна	1921	с. Колодинка Ровенской р-на	с. Колодинка Рыменский р-н. Ровенской обл.
дети	Трофимчук Олег Степанович.	1943	с. Будин Будинский р-н	противоп. с матерью
братья, сестры	Залюк Федор Кирилович	1921	с. Будин Будинский р-на	в РККА

Место для фотокарточки

Отпечаток указательного
пальца правой руки

(при отсутствии его последующего
пальца — с соответствующей помет-
кой). Пальцевый узор должен быть
ясным и полностью прокатанным (от
одной крошки ногтя до другой)

Личная подпись
(арестованного)

Трофимчук

Анкета заарестованного С. Трофимчука (третья страница)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

обвиняемого ТРОФИМЧУКА Степана Климентьевича

ТРОФИМЧУК С.К., 1909 г. рождения, уроженец и житель м.Тучин, Тучинского района, Ровенской области, по национальности украинец, гражданин СССР, грамотный, женат, ранее со слов не судим.

28 июня 1944 года.

/Допрос начат в 10 ч.20 мин./

Вопрос: Как зародились ваши националистические убеждения и когда впервые вы примкнули к суновскому движению?

Ответ: Я родился в семье зажиточного крестьянина. С малых лет отец мой прививал мне любовь к земле, к частной собственности. Помню, как он часто мне говорил: "сынку, трудись, шануй землю, вырастешь, добрым хозяином будешь". Я жил и рос с мыслью стать богатым крестьянином, иметь крепкое хозяйство, в котором бы работало много батраков. В этом был идеал моей жизни.

Мои юношеские годы протекали в условиях притеснения украинцев польскими помещиками.

Вращаясь постоянно среди украинской молодежи в м.Тучин, я неоднократно слышал высказывания ропота и

18/18

Третья очной ставки
между обвиняемыми Трофимчуком
Степаном Климентьевичем и Катеринчуком
Лаврентием Владимировичем

от 18 июля 1944,

(отказ статьи
начата с 22.30 ч.)

Устанавливается, что обвиняемые
друг друга знают и личные счета
между собой не имеют.

Трофимчук Катеринчик

Второе обвиняемому Катеринчуку С.

Что вам известно об августовской
деятельности Трофимчука Степана
Климентьевича?

Спрашивает

Я знаю, что Трофимчук Степан
Климентьевич возглавлял оружейную
банду так называемый центр
УМЗ "Недрог". Эта банда с
оружием в руках выступала

Трофимчук Катеринчик

Протокол очной ставки між С. Трофимчуком та Л. Катеринчуком
від 18.07.1944 р. (перша сторінка)

проти Советської влади і інших
рід босячокмоекій с касїями
красної Армії. Кіберич

Вопрос обвиняемому Трофимчуку

Подтверждаете ли вы показания
Катеринчука.

Ответ: Да, полностью.

Вопрос обвиняемому Трофимчуку

Что вам известно о Кажере
Иване Лаврентий Андреевиче

Ответ: Я знаю, что Кажеринчук,
был "кратива" являлся
участником УПА и в послед
время - в течение 3^х недель в
марте 1944. был началь
ком жандармерии куреня,
который я возглавлял.

Вопрос обвиняемому Катеринчуку

Подтверждаете ли вы пока-
зания Трофимчука о.к

Котерич

745²
140
Фел: Да, підтверджую. Катеринчу

Записано с наших слов
всего, проиграно нам
всего в том и расчи-
своемся.

Катеринчу Трофимчук

Доирсан: Зам. Кат. отд. № 666
№ 140 УССР. С. № 140

Вансгер
(Вансгер)

Протокол очної ставки між С. Трофимчуком та Л. Катеринчуком
від 18.07.1944 р. (третя сторінка)

Бывшей участницы банды ПОПЛАВСКОЙ Л.И., которая
показала:

"... Кроме того я знаю, что, отступая под ударами Красной Армии, немцы оставляли специальные ящики с боеприпасами в заранее обусловленных местах, делая на них надписи следующего содержания: "Оставляем для нужд "ВЕРИПАКА", используйте для борьбы с Советской властью".

/том III, л.д. 666 /

Добытыми следствием документами и показаниями допрошенных по делу лиц установлено, что готовясь к нападению на Советский Союз, немцы, собирая остатки разгромленной украинской буржуазии, находившейся за пределами СССР, в лице продажных оуновских элементов, неизменно выступавших с антисоветских позиций, - строили планы широкого их использования в проведении гитлеровской политики порабощения и истребления украинского народа.

Это подтверждается показаниями обвиняемых по делу ТРОФИМЧУК С.К. и КАТЕРИЧУК Л.А. /том I, л.д. 94-95/
том II, л.д. 531-532 /.

По настоящему делу привлечены к уголовной ответственности активные участники этой немецко-украинской националистической банды изменников Родины, агентов германского фашизма: ТРОФИМЧУК С.К., ЗАЙЧУКОВ А.А., ЛОТВИНОВИЧ В.С., МИРИЛКЕ А.С., ГРИШУК А.В., СЛОВОДУК Н.Т., СЛОВОДУК В.А., ПОДОЛЕЦ В.Л., СЛОВОДУК Я.А. и КАТЕРИЧУК Л.А.

На основании изложенного ОБВИНЯЮТСЯ:

Казнить 1979г.
I. ТРОФИМЧУК Степан Климентьевич,
1909г. рожд., урож. и житель м. Тучин, Ровенской обл. украинец, грамотный, гр-н СССР, женат, со слов не судим, при немецкой оккупации Ровенской области служил командантом полиции Гощанского района, -
в том, что

Изменив Родине, возглавлял оуновскую банду, непосредственно руководил ее антисоветскими действиями, совершая нападения на мелкие воинские подразделения Красной Армии, т.е. в совершении преступлений, предусмотренных ст.ст. 54-I п. "д", 54-II УК УССР.

Окремі сторінки звинувачувального висновку у справі
С. Трофимчука та інших

206
162

в том, что:

Винув
438

Иваном Родике. Являлся участником оуновской банды, в составе которой принимал участие в антисоветской бандитской деятельности, - т.е. в совершении преступлений, предусмотренных ст.ст. 54-1 "а" и 54-11 УК УССР.

Обвиняемый КАТЕРИНЧУК виновным себя в пред"явлен пом ему обвинении признал. Изобличается также показаниями соучастников и свидетел ей и документами.

В соответствии со ст. 204 УК УССР, следствен- ное дело Т-243 направляется Военному Прокурору Войск НКВД Украинского округа для предания обвиняемых суду.

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛЕНИЯ УПРАВЛЕНИЯ НКВД УССР ПО БЕ
СТ. ЛЕЙТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ (ВАЙСБЕРГ)

С. Вайсберг

И.О. НАЧ. ЛЕННИКА УПРАВЛЕНИЯ НКВД УССР ПО БЕ
ПОДПОЛКОВНИК ГОСБЕЗОПАСНОСТИ (БУРЦИН)

Составлено "5" декабря 1944 года в гор. Киеве.

- СПРАВКА: 1. Обвиняемые- Трофимчук С.К., Зайчиков А.А.,
Догвалович В.С., Кирилук А.С., Слободак Я.Т.,
Слободак В.С., Подойен В.Л., Слободак Я.В.
и Катеринчук Л.А. содержатся в тюрьме НКВД
гор. Киева.
2. Вещественных доказательств по делу не имеется.
3. Материалы документации приобщены к делу в
отдельных пакетах.

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛЕНИЯ УВБ НКВД УССР
Ст. лейтенант госбезопасности
С. Вайсберг
(ВАЙСБЕРГ)

Окремі сторінки звинувачувального висновку у справі С. Трофимчука та інших

ВРУЧИТЬ НЕМЕДЛЕННО

СОДЕРЖИТЕЛЬНО СЕКРЕТНО

207
715

ЗАМ НАРОДНОГО КОМИССАРА ВНУТРЕННИХ ДЕЛ УССР
ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТУ

тов. СТРОКАЧ.-

г.Ровно-

По распоряжению Народного Комиссара - Комиссара
Государственной Безопасности 3 ранга тов. РЯСНОГО, направ-
ляю следственное дело № 243 по обвинению - ТРОФИМЧУКА С.И.,
ЗАЧЧИКОВА А.А., ДОГВИНОВИЧА В.С. КИРИЛЕНКА А.С. и друг. всего
в количестве 10 человек, подлежащее рассмотрению Шнедной
Сессии Военной Коллегии Верховного Суда СССР в гор. Ровно.
ТРОФИМЧУК, ЗАЧЧИКОВ, ДОГВИНОВИЧ и друг. 22-го
сего декабря специальным вагоном под усиленным конвоем
этапируются из тюрьмы гор. Киева в тюрьму г. Ровно.
ПРИЛОЖЕНИЕ: следственное дело в трех томах.

НАЧАЛЬНИК 1 СПЕЦОТДЕЛА НКВД УССР

10303
10303
г. Киев.

[Handwritten signature] /СМЕРГОВ/

Повідомлення генерал-лейтенанту Строкачу про перевезення групи ув'язнених з київської в'язниці у Рівне

233

Записка по "ВЧ".

г. Р О В Н О 5.1.1945 года 24-00.

І СПЕЦОТДЕЛ тов. СМІРНОВУ.

на № 15/101/ВЧ.

Внедняя сессия Военной Коллегии Верховного суда СССР 31 декабря 1944 г. приговорила:
ТРОФИМЧУКА, ЗАЛЧИНОВА, ДОГВИНОВИЧА, КИРИЦКА, ГРИЦКА, СЛОБОДИКА
Николая, СЛОБОДИКА Василия и ПОДОЛЕЦ к смертной казни
через повешение. Имущество их конфисковать.

СЛОБОДИКА Якова, и КАТЕРИНЧУК Давидтия к
сылке на каторжные работы сроком на 20 лет каждого с
поражением в политических правах на 5 лет и конфискацией
имущества.

Приговор в отношении приговоренных к смерт
ной казни, приведен в исполнение 4 января 1945 года в 14 ч
часов в г.р.Ровно. *на месте.*

/ ГРИЦЕНКО /

Принял ДЕМУРА
Передат БАНЕВИЧ.

5 января 1945 г.

Повідомлення від 5.01.1945 про винесений вирок у справі
С. Трофимчука та інших

Меморіальна дошка у Рівному поблизу місця страти С. Трофимчука та ще сімох учасників ОУН і УПА

ПОКАЖЧИК

11-а, армія (Німеччина) 19
54-ий, армійський корпус
(Німеччина) 19

Sonderkommando 20

А

Абрамчук, ком. чоти 19
Аверін, лейтенант 62
Австрія 16
«Адам», зв'язковий 58
Арутюнов, капітан 40

Б

Бабенко, майор 61
Бандера Степан 8, 17, 19
«Бандурист», жандарм.
куреня 57
Барабаш Григорій, сотник 19, 71
бельгійці 16
Березне, м. Рівненської обл. 29
Берлін, м. (Німеччина) 16, 55
Бидгощ, м. (Польща) 54
Бискупичі Руські, с. Володи-
мир-Волинського р-ну 25
Білів, с. Рівненського р-ну 53
«Богдан». *Див.* Борис Л.
«Богун», військова округа 31
«Богун», повстанець 52
Борис Л. («Богдан», «Непитай»),
повстанець, агент 33
Ботан В. («Квітка»), сотенний
32, 52, 53, 58
Брінгауз, с. (Німеччина) 15
Бугрин, с. Гощанського р-ну 47
Бульба-Боровець Тарас,
отаман 21
бульбівці 48
Бутенко, ст. лейтенант 53

В

Вайсберг, ст. лейтенант 40, 59
Веґецій 42
Велика Совпа, с.
Березнівського р-ну 26
Величко Володимир 62
Величко І. («Явір»),
повстанець 41
Величко Іван Парфенович
(«Сіяч»), повстанець 50
«Верещака». *Див.* Воробець
Федір
Вермахт 31
Вестфалія, істор. обл.
(Німеччина) 18
«Вихора», сотня 34
Відень, м. (Австрія) 18, 19
Віпліц, с. (Німеччина) 55
вірмени 46
Войтович Є. («Квітка»),
санітарка 70
Волинська, обл. 9, 25
Волинське, воєводство 15
Волинське Полісся 13
«Волинь-Поділля», ген. округ
(Рейхскомісаріат Україна)
20
Волинь 13, 14, 23, 31, 34, 42
Волошин Ростислав 8
Воркутинський, концтабір
(Росія) 54
Воробець Федір («Верещака»,
«Олекса»), ком. гр. УПА
37, 38
«Ворон». *Див.* Довгалець
Андрій
Воронівські, хутори 64

Г

Гаар, м. (Німеччина) 18
Галичина 13
Гаммер, м. (Німеччина) 15, 16
Гансен Ерік Оскар, генерал
(Німеччина) 19
Герасимчук Павло Маркович
64
Герман О., чотар 71
Гірак Ганна 12
Гітлер 55
голландці 16
«Гомін»ю *Див.* Осипчук Ф.
«Гонта», обл. пров. ОУН 24
«Гонта». *Див.* Федорчук
Лаврін
«Гонта». *Див.* Чалюк Михайло
Гончарук Іван («Тесленко»),
жандарм. куреня 57
Горбенко, комісар держбезп. 60
Горинь, р. 12, 23, 32, 60
Гориньгород, с. Рівненського
р-ну 22, 62
Городище, с. Рівненського
р-ну 26
Горожанка, с. Монастирського
р-ну 37
Гоща, м. Рівненської обл. 21
Гощанський, р-н 21, 22, 23, 26,
27, 29, 32, 33, 34, 47, 58
«Гребля». *Див.* Маєвський
Анатолій
Гринєцький Іван («Морозенко»),
жандарм. куреня 57
«Грім». *Див.* Журомський Іван
Гуменики, с. Рівненського
р-ну 53
Гуменюк, фельдшер 13

Ґ

ґетто 21, 47

Д

Дем'янюк Г. 65
Дем'янюк Петро 67
Дедусь, майор 62
Добрівляни, с. Львівської обл. 15
Довгалець Андрій («Ворон»)
23, 27, 64
Довгалець М. 39
ДПУ 7, 13
Дрезден, м. (Німеччина) 16, 17
Друга Річ Посполита 15
«Дуб», рой. 28
Дубінін, підполковник 41
«Дубовий». *Див.* Литвинчук Іван
«Дубового», сотня 60
«Дубчак», ком. ВОП 34
Дубоссари, м. (Молдова) 19
ДУН 10, 17, 71

Е

Еджею, м. (Польща) 54
«Еней», агент 60

Є

євреї 14, 20, 21
Європа 55

Ж

«Жбурляй», жандарм. куреня 57
Житомирщина 36
Житомирська, обл. 27
Житомирсько-Бердичівська,
військ. опер. 30
«Жук», повстанець 60
«Жук», заст. «Самари» 32
«Жука», сотня 28, 47
Журавльов, ст. лейтенант 64
«Журливий». *Див.* Оверчук
Іван Костянтинівич
Журомський Іван Васильович
(«Грім») 62, 72

З

- «Заграва», ВО 25, 32
Зауберсдорф, замок (Австрія)
18, 19, 71
Західна Україна 31
«Зенон», підпільник 34
«Зірка», рой. 28
Золотіївські, хут.
Демидівський р-ну 25

І

- Ільчук Віктор («Комар»), повст. 28
Іркутська, обл. (Росія) 37

К

- Канаріс Вільгельм 17
«Капітан», ком. смообор. 49
Катеринчук Л. («Кропива»),
кер. ПЖ 32, 33, 39, 54, 56,
65, 82-84
Кача, м. (Німеччина) 55
«Кватиренко», курін. 27, 34
«Квітка». *Див.* Ботан В.
«Квітка». *Див.* Войтович Є.
Келецьке, воєводство
(Польща) 54
«Кирея». *Див.* Трофимчук Степан
Київ, м. 40
Ківерці, м. Волинської обл. 29
Клеванський, р-н 27, 32, 53
Клевань, м. Рівненської обл. 29
«Клим», заст. курінного 58
«Клим Савур». *Див.*
Клячківський Дмитро
Клюки, родина з Тучина 25
Клячківський Дмитро («Клим
Савур»), команд. УПА 8, 48
«Кнопка». *Див.* Пашковець
Андрій
Ковальчук, хор., ком. чоти 19
«Коваль». *Див.* Пашковець
Андрій

- козаки 46
Козеніце, м. (Польща) 54
Козлинський Майдан, с.
Рівненського р-ну 57
Козлов, полковник 41
Колки, м. Волинської обл. 29, 30
«Комар». *Див.* Ільчук Віктор
Комолов І., прокурор 40
Корецька, сотня 48
Кореччина 27
Коростятин (нині Малинівка),
с. Гощанського р-ну 29,
57, 58
Костопіль, м. Рівненська обл. 52
Костопільський, р-н 52, 53
Кох Еріх, рейхскомісар 29
КП(б)У 33, 39
КПЗУ 13
Краків, м. (Польща) 17, 18, 54
Красносілля, с. Гощанського
р-ну 58
Крем'янець, м. Тернопільської
обл. 25
«Кривоніс», заст. реф. СБ 58
«Кропива». *Див.* Катеринчук Л.
Круглов С. 34
Крутіков Борис, рад. партиз.
ком. 21
«Кудияр», жандарм. 57
Кук Василь 8
Кустин, с. Рівненського р-ну 47

Л

- Лаворик Микита 20, 56
Лебідь Микола 17
«Лебідь». *Див.* Озарчук Ф.
«Лев», чот. 23, 48
«Левадний», ком. сотні 32, 34,
35
Легор Дем'ян 20
Литвинчук Дмитро 9

Литвинчук Іван («Дубовий»),
ком. ВО 25, 35, 36
«Луговий», ком. сотні 32
Луцьк, м. 47
Луцький Олександр 17
Люкенвальд, м. (Німеччина)
54, 55
Люцинів, с. Гощанського р-ну 26
Лямсдорф, табір (Німеччина) 55
Львів, м. 19

М

Маєвський Анатолій («Гребля»),
політ. реф. надр. 34, 36, 65
«Мазепа», ВО 25
«Мазепа», агент 60
Макаревич І., чотар 71
Малошук Олександр Хомович
62
Малятин, с. Гощанського р-ну
37, 38, 48, 58
Мамчур Петро 52
«Матрос», підпільник 34, 47
Матіївка, с. Гощанського р-ну
34, 35, 52, 53, 57
Матла Зиновій 18
Маца, с. Костопільського
р-ну 52
МВС 63, 64
Межирицький, оперсектор
НКВС 60
Межирицький, р-н 57
Мельник Андрій 17, 68
Микулино, с. Гощанського
р-ну 60
«Міля», зв'язкова 59
Монастирський, р-н 37
«Мороз», есбіст 52
«Морозенко». *Див.*
Гринецький Іван
«Моряк», есбіст 52

Мосійчук Терентій («Хмара»),
бунчужний 61
Москва, м. (Росія) 34

Н

«Нахтігаль», легіон ДУН 18
націонал-комуністична
ідеологія 13
«Недолі», відділ 25, 26, 50, 56, 63
«Недолі», курінь 23, 27 28 29,
36, 37, 52, 58, 60, 63, 65,
68-70
«Недоля», кур. *Див.*
Трофимчук Степан
Нейштадт, м. (Німеччина) 16
НЕП 15
«Непитай». *Див.* Борис Л.
«Нечипір», учас. СБ
Тучинського р-ну 22
Нечипорук Л. 66, 67
«Низовий», шеф канцелярії 49
Німеччина 16, 25, 55, 56
німецько-польська, війна 54
німці 14, 15, 17, 21, 23-25,
27-29, 47, 54
НКВС 33-35, 37, 39, 40, 50, 52
НКДБ 33, 62
Нова Українка, с. Рівненського
р-ну 24
«новий порядок» 20

О

Обарів, с. Рівненського р-ну 48
Оверчук Іван Костянтинович
(«Журливий»), заст.
сотен., курін. 39, 61, 63
«Одеса», край ОУН 37
Озарчук Федір («Лебідь»),
повстанець 39
«Олекса». *Див.* Воробець Федір
Олександрійський, р-н 24, 27,
28, 47, 52, 57

Оля, селянка 38
Ортинський Любомир, ком.
чоти 19
Осада Креховецька, с. Рівнен-
ського р-ну 24, 28, 47
Осипчук Ф. («Гомін»), районний
референт СБ 58, 66
«Острога», курінь 34
«Острога», сотня 60
ОУН (б) 17, 18, 20, 22, 23, 25-28,
30-32, 36, 39, 65, 70
ОУН 7, 8, 9, 13, 14, 19, 23, 25,
27, 37, 41-43, 56, 69, 72, 90
«Очмана». *Див.* Шевчук Д.

П

«Павелич», політвих. куреня 58
Паленгардт, поміщик 15
«пацифікація» 15
Пашковець Андрій («Коваль»,
«Кнопка»), рай. пров.
ОУН(б) 20, 22, 23, 62
Переділи, с. Рівненського р-ну 53
«Перець», коман. самообор. 45
Пилип Ч. 33
Південно-східні українські
землі, край 37
Пілц, с. (Німеччина) 55
«Пласт» 12, 42
Плоска, с. Рівненського р-ну 53
Побігущий Євген («Євген», «Рен»),
майор, ком. бат. 10, 18, 71
Полісся 28, 34
Поліщук Марта 67, 70
Поліщук М. («Шпак»), політреф.
рай. пров. ОУН 69
Поліщук Петро («Хвильовий»),
ком. чоти 23, 64
Поліщук Прокіп («П'яний»),
рай. керів. ОУН 20, 67, 70
Поліщук Мотруна 67, 69
Польська армія 54

поляки 14, 15, 24, 55
Польща 54
Постолівці, с. Гусятинського
р-ну 18
Прип'ять, р. 29
«Просвіта» 12, 41, 42
Пруссія, істор. обл.
(Німеччина) 54
Пустомити, с. Гошанського
р-ну 23, 29, 34, 39, 61, 62
Пустомитівський, ліс 32-35,
50, 56, 58, 60
«Пушкін», повстанець 52
«П'яний». *Див.* Поліщук Прокіп

Р

Ремарчук, мл. лейтенант 51
Ремель, с. Рівненського р-ну
24, 52
Рівне, м. 21, 24, 29, 34, 40, 41,
47, 50, 54, 62, 88, 90
Рівненська, обл. 9, 11, 12, 22,
25, 27, 29, 33, 34, 39, 40,
50-58, 60, 62-64
Рівненський, р-н 24, 26, 27, 28,
47
Рівненський, надр. 27, 44, 65
Рівненщина 8, 20, 26, 28
Рівне-Луцька, військ. опер.
30, 31
Ріхтер, крайсляндвiрт 30
Річиця, с. Гошанського р-ну
33, 54, 56-58
Робітницький Володимир 23
Робітницького ім., загін 32
«Роланд», батальйон ДУН 10,
17-20, 71
Романичев, генерал-майор 41
Руденко Р., прокурор 40
Рясний, комісар держбезп. 40
Рясники, с. Гошанського р-ну 33

С

Савичі, с. Рівненського р-ну 28
«Самара», підпільник 34-36, 52
Сарненська, окр. ОУН(б) 25
Сарни, м. Рівненської обл. 25
СБ ОУН 8, 22
«Свист», ком. сотні 32
Семенюк («Сова»), рефер. СБ
56, 58, 59, 60
«Синиця». Див. Ярмольчук
Петро Михайлович
«Сич». Див. Шукалюк Торхим
«Сільроб-єдність», парт. 13, 14
Сінне (нині Садове), с.
Гощанського р-ну 29, 57
«Сіяч» Див.: Величко Іван
Парфенович
«Смілий», інтенд. куреня 58
Смірнов, підполковник 40
«Смок», кер. ОУН(б) 22
Собівка, с. Гощанський р-н 51
Собівський ліс 50
«Сова». Див. Семенюк
Советская армія 63, 64
«сокальський кордон» 13
«Сокира», рой. 28
Сорока Василь 17
СРСР 16, 34, 40, 41, 54
Стадник Іван, нач. поліції 20
Сталін 40, 55
Станіславська, обл. 60, 61
Степань, м. Рівненської
області 29
«Степовий». Див. Янчарук
Павло
Строкач, генерал-лейтенант
40, 88
«Сулима», ком. відділу 39
Схід 37, 43

Т

«Тарас», жандарм. 57
Театральна, площа 41
Темніков, капітан 61
Теодорович Сергій Семенович
(«Береза»), агент 62, 72
Тернопільська, обл. 37
«Тесленко». Див. Гончарук Іван
«Террористи», агент. розробка
62
«Тигр», оргмоб надр. 27, 44,
47-49
Томашів-Мазовецький, м.
(Польща) 54
«Тося», агент 62
Трофимчук Євдокія 12
Трофимчук Климент 12
Трофимчук Ольга 12, 30
Трофимчук Степан («Недоля»,
«Кирея») 8-12, 14-17,
19-44, 49, 56, 57, 58,
61-67, 72-74, 77-87, 89, 90
Трубніков, ген. 39
«Трясило», сотенний 32, 37,
52, 53, 58
Тучин, м. Рівненська обл.
11-14, 20-30, 33, 41, 42,
61, 63, 64, 66, 67, 72
Тучин, с. (зараз м. Тучин) 57, 63
Тучинський район 10, 20, 22-24,
26, 27, 29, 33, 35, 36, 39, 48,
50, 52, 53, 54, 56-63, 75, 76
Тучинщина 9, 10, 38
«Тютюнник», група УПА 28, 36, 37
«Тютюнник», ВО 37

У

Україна 18, 20, 22, 38, 51, 43
Україна Західна 7, 13, 15, 16, 17
Україна Східна 23
українці 55
«українізація» 15

Українська Галицька Армія 18
Українська допоміжна поліція
20, 21, 22
Український націоналізм 13, 14
УНО 16, 55, 56
УНРА 23
УПА 7-9, 23, 25-31, 33, 34, 36,
37, 39, 41-45, 47, 51, 52, 54,
57, 58, 60, 62-64, 67-70, 90
УРСР 13, 14, 40, 41
УСДП 13

Ф

Федір, брат 12
Федорчук Лаврін («Гонта»),
вій. інструктор 45, 49, 65
Федотов, капітан 64
Філонюк Петро Павлович
(«Швидкий»), повстанець 52
фольксдойчери 46
французи 55

Х

«Хвильовий». *Див.* Поліщук
Петро
Хіммельфарб М., шкіл. учит. 21
«Хмара». *Див.* Мосійчук Терентій
«Хмельницький», з'єднання
УПА 37
Хрущов М. 39, 40

Ц

«Цигана», сотня 50, 51

Ч

«Чайка», есбіст 52
Чалюк Катерина 12
Чалюк Кирило 12
Чалюк Михайло («Гонта»), чот. 23
Червона армія 23, 30, 31, 34, 56
чехи 14

Чехія і Моравія, протекторат 16
«Чорнота», чот. 28
Чудниця, с. Гоцанського р-ну 28

Ш

Шварцман Г., гол. юденрату 21
«Швидкий» *Див.* Філонюк
Петро Павлович
Шевчук Д. (Очмана»), сот. 28,
32, 37, 52, 53, 58
«Шпак». *Див.* Поліщук М.
Штольце, полковник 19
Шубків, с. Гоцанського р-ну
22, 23, 24, 47, 50, 56, 64
Шукалюк Трохим («Сич»),
кущовий 26, 56
Шухевич Роман 8
Шуцманшафт. *Див.* Українська
допоміжна поліція

Щ

«Щорс», ком. кінноти 35

Я

«Явір». *Див.* Величко І.
Яворів, м. Львівської обл. 15
Янішевський С. («Далекий»),
край. реф. СБ 22
Янчарук Павло («Степовий»),
рой. 9, 24, 35, 68
Янчук Володимир 62
Янчук Єфим Охримович 62
«Яр», жандарм. куреня 57
Ярий Ріхард 18
Ярмольчук Дмитро
Трохимович 64
Ярмольчук Петро Михайлович
(«Синиця»), повстанець
63, 64
«Яровий», рай. пров. 26
«Ясена», курінь 28

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА АБРЕВІАТУР

- аг. – агент
арк. – аркуш
б/патрон. – бойових патронів
ВВ НКВС – Внутрішні війська НКВС
ВКП(б) – Всеросійська комуністична партія (більшовиків)
ВО – воєнна округа
ВТ – військовий трибунал
ВУНК – Всеукраїнська надзвичайна комісія
ГДА СБУ – Галузевий державний архів СБУ
ДПУ – Державне політичне управління
ДУН – Дружини Українських Націоналістів
ЗУЗ – Західні Українські Землі
ім. – імені
КВО – командант воєнної округи
КДБ – Комітет державної безпеки
к.і.н. – кандидат історичних наук
Кн. – книга
КП – Крайовий провід ОУН
КП(б)У – Комуністична партія (більшовиків) України
КПЗУ – Комуністична партія Західної України
м. – місто, містечко; місяць; метр
МВС – Міністерство внутрішніх справ
МДБ – Міністерство державної безпеки
мл. – молодший
НАН – Національна академія наук
Нач. – начальник
НЕП – Нова економічна політика
НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ
НКДБ – Народний комісаріат державної безпеки
ОББ (рос.) – відділ по боротьбі з бандитизмом
обл. – область
ОУН – Організація Українських Націоналістів
ОУН(б) – ОУН (бандерівців)
ПЗУЗ – Північно-Західні Українські Землі
ППШ (рос.) – пістолет-кулемет Шпагіна
р. – рік
РВ – райвідділ
РККА (рос.) – Робітничо-селянська Червона армія
р.н. – року народження
р-н – район
РО (рос.) – райвідділ
рр. – роки
с. – село
С. – сторінка
СБ ОУН – Служба безпеки ОУН
СБУ – Служба Безпеки України
Спр. – справа
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
ст. – старший

ст. л-нт – старший лейтенант
СУЗ – Східні Українські Землі
т. – том
т. д. – так далі
т. н. (рос.) – так званий
т. п. – тому подібне
т. ч. – у тому числі
УМДБ – Управління МДБ
УНКДБ – Управління НКДБ
УНО – Українське Національне
Об'єднання
УНР – Українська Народна
Республіка
УПА – Українська Повстанська
Армія

УРСР – Українська Радянська
Соціалістична Республіка
УСБУ – Управління СБУ
УСДП – Українська соціал-
демократична партія
УССД – Українська
Самостійна Соборна
Держава
УЦК – Український
Центральний Комітет
УЧХ – Український Червоний
Хрест
Ф. – фонд
ЦК – центральний комітет

ПЕРЕЛІК ФОТОГРАФІЙ ТА ІЛЮСТРАЦІЙ

1. Керівник ПЖ куреня «Недолі» Л. Катеринчук-«Кропива» разом з сестрою. 1943 рік 65
2. С. Трофимчук-«Недоля» (праворуч) та Г. Дем'янюк 65
3. А. Маєвський-«Гребля», політичний референт Рівненського надрайонного проводу ОУН(б) 65
4. Л. Федорчук-«Гонта», військовий інструктор оргмобреферентури Рівненського надрайонного проводу ОУН(б) 65
5. Просвітяни містечка Тучин. П'ятий зліва у верхньому ряді С. Трофимчук. Фото надане Л. Нечипорук. 66
6. Перший праворуч (четвертий ряд) С. Трофимчук-«Недоля». Третій праворуч (третій ряд) Ф. Осипчук-«Гомін», районний референт СБ. Фото надане Л. Нечипорук 66
7. Зліва направо: Марта Поліщук, її чоловік Прокіп Поліщук-«П'яний» (командир сотні УПА), Петро Дем'янюк, Степан Трофимчук-«Недоля» (курінний УПА) та Мотруна Поліщук. Тучин, 1937 рік. 67
8. Тучинські пластуни. Фото надане Л. Нечипорук 67
9. Крайній праворуч А. Мельник, вояк куреня УПА «Недолі» . . . 68
10. П. Янчарук-«Степовий», ройовий у курені УПА «Недолі» . . . 68
11. Повстанці з куреня УПА «Недолі». 69
12. М. Поліщук-«Шпак», політреферент Тучинського районного проводу ОУН, та його дружина М. Поліщук . . . 69
13. Ліворуч Є. Войтович-«Квітка», санітарка куреня УПА «Недолі» 70
14. Крайній ліворуч Прокіп Поліщук з дружиною Мартою, співробітник оргмобреферентури Тучинського районного проводу ОУН(б) 70
15. Почесна варта батальйона ДУН Роланд. 71
16. Командний склад ДУН Роланд. Зліва направо: майор Є. Побігущий, чотар І. Макаревич, чотар О. Герман, сотник Г. Барабаш, невідомий нім. офіцер 71
17. Сотня батальйона ДУН Роланд у Зауберсдорфі. Травень 1941 р. 71
18. С. Трофимчук-«Недоля», І. Журомський-«Грім», С. Теодорович 72

19. Члени ОУН насипають символічну могилу Борцям за волю України. Тучин, 1941 рік.	72
20. Протокол затримання С. Трофимчука (перша сторінка) . . .	73
21. Протокол затримання С. Трофимчука (друга сторінка) . . .	74
22. Акт начальника опергрупи Тучинського району по боротьбі з бандитизмом від 16.06.1944 р. (перша сторінка)	75
23. Акт начальника опергрупи Тучинського району по боротьбі з бандитизмом від 16.06.1944 р. (друга сторінка)	76
24. Анкета заарештованого С. Трофимчука (перша сторінка) . . .	77
25. Анкета заарештованого С. Трофимчука (друга сторінка) . . .	78
26. Анкета заарештованого С. Трофимчука (третя сторінка) . . .	79
27. Анкета заарештованого С. Трофимчука (четверта сторінка)	80
28. Перша сторінка протоколу допиту С. Трофимчука від 28.06.1944 р.	81
29. Протокол очної ставки між С. Трофимчуком та Л. Катеринчуком від 18.07.1944 р. (перша сторінка)	82
30. Протокол очної ставки між С. Трофимчуком та Л. Катеринчуком від 18.07.1944 р. (друга сторінка)	83
31. Протокол очної ставки між С. Трофимчуком та Л. Катеринчуком від 18.07.1944 р. (третя сторінка)	84
32. Окремі сторінки звинувачувального висновку у справі С. Трофимчука та інших	85
33. Окремі сторінки звинувачувального висновку у справі С. Трофимчука та інших	86
34. Окремі сторінки звинувачувального висновку у справі С. Трофимчука та інших	87
35. Повідомлення генерал-лейтенанту Строкачу про перевезення групи ув'язнених з київської в'язниці у Рівне	88
36. Повідомлення від 5.01.1945 про винесений вирок у справі С. Трофимчука та інших	89
37. Меморіальна дошка у Рівному поблизу місця страти С. Трофимчука та ще сімох учасників ОУН і УПА	90

ЗМІСТ

КУРІННИЙ УПА СТЕПАН ТРОФИМЧУК-«НЕДОЛЯ»	7
ВІХИ ЖИТТЯ СТЕПАНА ТРОФИМЧУКА ДО 1939 РОКУ	12
ДУН ТА СЛУЖБА У НІМЕЦЬКІЙ ПОЛІЦІЇ	16
УЧАСТЬ СТЕПАНА ТРОФИМЧУКА У БОРОТЬБІ З НІМЕЦЬКИМИ ОКУПАНТАМИ	22
КУРІНЬ УПА ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА РОБІТНИЦЬКОГО	31
АРЕШТ ТА СТРАТА СТЕПАНА ТРОФИМЧУКА.	39
ВИСНОВКИ	42
ДОДАТКИ	44
ФОТО	65
ПОКАЖЧИК	91
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА АБРЕВІАТУР	98
ПЕРЕЛІК ФОТОГРАФІЙ ТА ІЛЮСТРАЦІЙ	100

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Літопис УПА – це серійне книжкове видання. Його завдання – опублікувати, з дотриманням джерельної точності, документи й матеріали до історії УПА, а також стимулювати й видавати праці про діяльність УПА та історію України того періоду взагалі. Кожний том або група томів Літопису присвячені окремим темам і мають назву. Частина томів охоплює історію УПА за певний період на більших територіях, як, наприклад, на Волині, в Галичині, на українських землях під Польщею тощо. Кожна з цих територій може мати два – три, а то й більше томів. Додаткова серія книжок буде присвячена загальним темам, або збірникам спогадів, праць, або може бути книжкою одного автора на якусь тему. Збірники появляються не періодично, а в залежності від підготовки й опрацювання наступного тому. Нумерація книжок Літопису може йти інакше, ніж за оголошенням територіальним планом чи хронологією подій. Документи передруковуються з дотриманням джерельної точності, зі збереженням загальної форми оригіналу. Конечні виправлення чи відтворення пошкоджених місць відзначаються квадратними дужками або – де потрібно – пояснені в примітках. Так само відзначаються додані редакцією слова, пояснення чи заголовки в тексті. Інші підпільні матеріали – мемуари, меморандуми, публіцистика тощо – передруковуються без пропусків, проте мовні й правописні виправлення детально не відзначаються, хіба в особливих випадках. Як правило, передруки беруться з оригіналів, але при відсутності оригіналу до уваги береться найвірогідніша копія чи передрук. В усіх випадках точно подається джерело, а у випадку передрукованих архівних матеріалів – теж місце збереження даного матеріалу. Кожний том має довідник осіб та місцевостей і словник неясних слів, скорочень та маловживаних чи незрозумілих слів.

ЛІТОПИС УПА – CHRONICLE OF THE UKRAINIAN INSURGENT ARMY

Litopys UPA is a series of books, produced with the aim of publishing source documents and materials relating to the history of the UPA, as well as stimulating and publishing works about the activities of the UPA and, in a more general way, the history of Ukraine of that period. Each volume or group of volumes of Litopys UPA is devoted to a specific theme and has a separate title. Some of the volumes deal with the history of the UPA in a given period of time or in a given region – for example, in Volyn', in Halychyna, in the regions of Ukraine held by Poland and so on. Two, three, or even more volumes may be devoted to general themes, to collections of memories, or to single books by individual authors dealing with particular questions. The appearance of Litopys UPA is not periodic, and depends on the pace at which successive volumes are compiled and prepared for print. The volumes may appear in an order other than indicated above, based on a territorial and chronological principle. In reprinting documents, we adhere strictly to their sources and preserve the general form, language and orthography of the originals. Places in the text where corrections have had to be made, or where the original documents have been damaged or had to be reconstituted, are designated with square brackets, or, if necessary, provided with explanatory footnotes. Words, explanations, or titles inside the texts that have been added by the editors are indicated in a similar manner. Other underground materials – memories, memoranda, works of publicists and the like – are also reprinted without omissions, but only in exceptional cases are linguistic and orthographic corrections indicated. Reprints are based on original texts. In cases where the original text is not available, the reprint is based on the most reliable copy of reprint. The sources of all materials used are clearly indicated and in the case of reprinted archival material, their present locations are also given. Each volume is provided with an index of names of persons and places and a glossary listing names that may not be clear, abbreviations and rarely used or incomprehensible words.

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ
Серійне книжкове видання документів, матеріалів і наукових праць
до історії Української Повстанської Армії

Досі появилися такі томи Літопису УПА основної серії:

Том 1. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга 1: Початки УПА; документи і матеріали. Містить політичні й організаційні документи та матеріали до історії УПА на Волині та Поліссі. Третє, виправлене вид., 1989 р., 256 с.

Том 2. Волинь і Полісся: німецька окупація. Книга 2. Містить підпільні документи і матеріали про бойові дії УПА на Волині й Поліссі. Друге, виправлене видання, 1985 р., 256 с.

Том 3–4. Чорний Ліс: видання команди Станиславівського тактичного відтинка УПА, 1947–1950 роки. Книга 1 і 2. Містять меморіяли, біографічні нариси й документи про дії відділів УПА Станиславівського ТВ УПА, оповідання, новели й вірші.

Том 3. Книга 1: 1947–1948. Друге, виправлене видання, 1987 р., 272 с.

Том 4. Книга 2: 1948–1950 (продовження). Друге, виправлене видання, 1989 р., 288 с.

Том 5. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга 3: спомини учасників. Містить спогади, рецензії та підпільні матеріали про дії УПА, повідомлення про договір про ненапад між ГК УПА й угорською армією. 1983 р., 312 с.

Том 6. УПА в світлі німецьких документів, 1942–1945; книга 1: 1942 – липень 1944. Містить аналізи, меморандуми, повідомлення, звіти, а також переклади українських документів для центральних політичних, військових і поліцейських установ. 1983 р., 256 с.

Том 7. УПА в світлі німецьких документів; 1942–1945; книга 2: серпень 1944–1945. 1983 р., 272 с.

Том 8. Українська Головна Визвольна Рада; документи, офіційні публікації, матеріали; книга 1: 1944–1945. Містить основні документи Першого Великого Збору УГВР, передрук органу Президії УГВР *Вісник* (ч. 4 (7), серпень 1945), статті та матеріали з 1944–45 рр., які стосуються цілості визвольного руху. 1980 р., 320 с.

Том 9. Українська Головна Визвольна Рада; книга 2: 1946–1948. Містить видання УГВР *Самостійність* і *Бюро інформацій УГВР* та інші матеріали. 1982 р., 520 с.

Том 10. Українська Головна Визвольна Рада; книга 3: 1949–1952. Містить документи, офіційні повідомлення, публікації й матеріали УГВР в Україні, між ними *Бюро інформацій УГВР*, вип. 4, 6 і 9. 1984 р., 424 с.

Том 11. Тернопільщина: список впадших героїв української революції в боротьбі з московсько-більшовицьким окупантом

за час від 13 березня 1944 до 31 грудня 1948 року. Підпільне видання містить біографії 725 осіб, які загинули на території Тернопільської округи та подає нові дані про смерть 100 невідомих повстанців. 1985 р., 248 с.

Том 12. Третя подільська воєнна округа УПА (“Лисоня”). Містить видані командою ВО описи боїв відділів від 11.1943 до 08.1945 р., збірник підпільних пісень “Повстанський стяг” виданий з нагоди п’ятиріччя УПА в 1947 р. 1989 р., 352 с.

Том 13. Перемищина – Перемиський курінь; книга 1: Денник відділу “Бурлаки” (В. Щигельського). Містить денник цього відділу (“Ударники”-4, 94а) від 10.1946 р. До 24.10.1947 р., ведений бунчужним “Буркуном”, з епілогом Б. Гука (“Скали”), списки вояків, господарські документи. 1986 р., 370 с.

Том 14. Перемищина – Перемиський курінь; книга 2: Денники й документи. Містить денники сотенного “Крилача” (Я. Коцьолка) з 1944 і 1947 років, які продовжив сот. “Бурлака” (В. Щигельський), денник сотні “Крилача” (ведений бунчужним “Орестом”) і документи обох сотень. 1987 р., 262 с.

Том 15. Костянтин Гіммельрайх: Спогади командира відділу особливого призначення “УПА-Схід”. Автор- киянин – оповідає про свої переживання від 1941 р. до рейду на Захід в 1945 р. (мобілізація до ЧА, німецький полон, окупований Київ, участь у підпіллі ОУНм, старшинська школа, мандри по Поділлі й к-р вд. особливого призначення УПА-Схід). 1987 р., 266 с.

Том 16. Підпільні журнали закерзонської України, 1945–1947. Містить передруки підпільних журналів: “Тижневі вісті”, “Лісовик”, “Інформативні вісті”, “Інформатор” і “Перемога”. Всі числа журналів супроводяться англомовним резюме. Має статтю про історію підпільної видавничої діяльності на Закарпатті. 1987 р., 608 с.

Том 17. Англомовні видання українського підпілля, 1946–1947. Містить передруки підпільних видань: “Нові Лідіце”, “Виселення єпископа Коциловського”, “Вибори в СРСР”, “Нова голодова катастрофа в Україні”, “Фашистське страшило”, “До братніх чеського і словацького народів”. 1988 р., 192 с.

Том 18. Карпатська група УПА “Говерля”; книга 1: Документи, звіти та офіційні публікації. Містить передрук підпільного видання командування групи *Шлях перемоги*, звіти команд ТВ УПА й звіти к-рів відділів та підвідділів 24 ТВ УПА “Маківка”. 1990 р., 328 с.

Том 19. Карпатська група УПА “Говерля”; книга 2: Спомини, статті та видання історично-мемуарного характеру. Охоплює нариси і спомини друковані у підпіллі та написані старшинами і вояками УПА після переходу на еміграцію. 1992 р., 357 с.

Том 20. Показчик до “Літопису УПА”; книга 1: 1–19 томи. Містить показники псевдонімів, прізвищ, географічних назв, інституцій, алфавітні списки авторів та надрукованих матеріалів й інші дані про перших 19 томів “Літопису УПА”. 1994 р., 528 с.

Том 21. УПА в світлі німецьких документів, 1941–1943; Книга 3: червень 1941 – травень 1943. Містить звіти, меморандуми, а також переклади українських документів для центральних політичних і поліційних установ. 1991 р., 271 с.

Том 22. УПА в світлі польських документів; книга 1: Військовий Суд Оперативної Групи “Вісла”. Містить вироки, звіти та кореспонденцію Військового суду Оперативної групи “Вісла” за період 06–09.1947 р. 1992 р., 627 с.

Том 23. Медична опіка в УПА: документи, матеріали і спогади. Поміщено спомини санітарів, медиків, лікарів й інших працівників санітарної служби й підпільні документи й біографії працівників УЧХ. 1992 р., 480 с.

Том 24. Ідея і Чин: орган Проводу ОУН, 1942–1946. Політично-інформативний журнал Проводу ОУН містить інформації про боротьбу УПА, німецьку та російську окупаційну політику, розвиток політичної думки. 1995 р., 592 с.

Том 25. Пісні УПА. Збірка пісень, тематично пов’язаних з боротьбою УПА. Містить тексти пісень, їх мелодію і варіанти (понад 600), а також дані про саму пісню, її авторів й оспівуваних у піснях героїв чи події. Охоплює не тільки властиві пісні вояків УПА, але й укладені пізніше в тюрмах і концтаборах чи уложені народом. 1997 р., 556 с.

Том 26. Українська Головна Визвольна Рада. Документи, офіційні публікації, матеріали. Книга 4: Документи і спогади. Містить протокол ВЗ УГВР, доповідь на цьому зборі, листування президента УГВР К. Осьмака, переговори з польським підпіллям, Угорщиною й Румунією, слідчу справу М. і П. Дужих, спогади членів УГВР й інших осіб про утворення та діяльність УГВР. 2001 р., 658 с.

Том 27. Роман Петренко. За Україну, за її волю; спогади. Авторволиняк – оповідає про свою діяльність від часу війни у 1939 р. до відходу на захід у 1945 р. Спочатку був членом ОУН Сарненської округи (від січня 1942 р. у підпіллі), згодом – шефом господарського відділу ШВО УПА “Заграва”, від літа 1943 р. – ГВШ (потім КВШ УПА-Північ) і від літа 1944 р. – старшиною для особливих доручень при ГСЗС УГВР під керівництвом М. Лебеда. 1997 р., 279 с.

Том 28. Марія Савчин. Тисяча доріг; спомини. Авторка розповідає про свої юначі роки до приходу на еміграцію у 1954 р. З 1945 р. була дружиною В. Галаси (заст. пров. ОУН Закерзонського краю і від 1948 р. – пров. ОУН ПЗУЗ) та перебувала разом з ним на Закерзонні, в Карпатах, на Волині, а також – в тюрмі КГБ у Києві. 1995 р., 600 с.

Том 29. Іван Гарасимів (“Палій”). 3 юнацьких мрій – у ряди УПА. Спогади дають картину зі щоденного життя повстанців та їхніх к-рів та про становище населення на цих теренах. Автор розповідає свій бойовий шлях в УПА від осені 1943 до осені 1947 р. в Карпатах (підстаршинську школу) та на Лемківщині (ройовий в сотні У-І (94). 1999 р., 336 с.

Том 30. Степан Хрін (Степан Стебельський). Кризь сміх заліза; спогади. Книга містить спогади С. Стебельського – “Хріна” та О. Конопадського – “Острроверха” – “Спомини чотового УПА Острроверха” про їх діяльність в УПА від 1944–1949 рр. на Лемківщині та Дрогобичині. 2000 р., 552 с.

Том 31. УПА на Львівщині і Ярославщині. Спогади і документи вояків УПА ТВ “Розточчя”, 1943–1947. Містить спогади “Сої”, “Спартака”, “Зенона Семеніва” та інших членів відділу УПА к-ра “Бриля”, оперативні звіти к-ра “Бриля” та “Гамалії” (“Переяслави І” та “Переяслави ІІ”). 2000 р., 324 с.

Том 32. Медична опіка в УПА: документи, матеріали і спогади. Книга 2. Частина книги – це спомини санітарів, медсестер, медиків, лікарів та інших працівників санітарної служби й УЧХ. 2001 р., 581 с.

Том 33. Тактичний Відтинок УПА 26-ий “Лемко”: Лемківщина і Перемищина (Документи і матеріали). Містить дані, що стосуються історії відділів в 1944–1947 рр., оперативні звіти, накази інструкції та вказівки, рейди УПА, та документи підстаршинської школи ім. полк. “Коника”. 2001 р., 900 с.

Том 34. Лемківщина і Перемищина – “Холодний Яр”, “Бескид”, “Верховина”: Політичні звіти. Містить організаційний розподіл підпільної мережі Лемківщини і Перемищини, кадрову обсаду підпільної сітки та політичні й інформативні звіти з терену за роки 1944–1947 рр. 2001 р., 974 с.

Том 35. Показчик до “Літопису УПА”; книга 2: томи 21–34, томи та 1–3 Нової Серії та томи 1–3 серії “Бібліотека”. Містить показчики псевдонімів, прізвищ, географічних назв, інституцій, позбучні списки авторів та надрукованих матеріалів й інші дані про томи “Літопису УПА”, книги “Повстанські могили”. 2002 р., 870 с.

Том 36. “Книга полеглих членів ОУН і вояків УПА Львівщини”. Містить отримані з радянських архівів короткі біографії членів ОУН і УПА, які загинули на Львівщині. 2002 р., 1058 с.

Том 37. Іван Лико. На грані мрії і дійсності: спогади підпільника. 1945–1955. Спогади І. Лика (“Скали”, “Богдана”) – “На грані мрії і дійсності” та М. Терепенка (“Медведя”) – “На грані двох світів” розповідають про пережите ними в підпіллі на Лемківщині та у польських тюрмах. 2002 р., 644 с.

Том 38. Петро Й. Потічний. Архітектура резистансу: криївки і бункри УПА в світлі радянських документів. Містить схеми та описи різних криївок УПА й запілля та перелік з'єднань ЧА та ВВ НКВД, які були залучені до боротьби проти підпілля, зібраних в Архіві ВВ Українського Округу за 1944–1954 рр. 2002 р., 430 с.

Том 39. Тактичний відтинок УПА 28-й “Данилів”: Холмщина і Підляшшя. **Документи і матеріали.** Містить звіти Холмського ТВ, хроніки сотень, звіти зі зустрічей з представниками польського ВіН, звіт із зустрічі з англійським кореспондентом у 1945–1948 рр. 2003 р., 1058 с.

Том 40. Тактичний Відтинок УПА 27-й “Бастіон”: Любачівщина, Ярославщина, Томашівщина. **Документи і матеріали.** Містить звіти команди ТВ, хроніки відділів куреня “Месники”, звіти й огляди керівництва II Округу ОУН “Батурин”, господарські звіти у 1945–1948 рр. 2004 р., 600 с.

Том 41. Президент УГВР Кирило Осьмак. Містить документи та матеріали про К. Осьмака, його життя, наукову діяльність і смерть. 2004 р., 880 с.

Том 42. Петро Й. Потічний. Літопис УПА – Історія: Документи і матеріали. Містить дані про діяльності видавництва “Літопис УПА” за 30-й період, біографії членів видавничого комітету й адміністрації, редакторів, авторів, упорядників і фундаторів томів. 2005 р., 658 с.

Томи 43–44. Боротьба з агентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946–1948. Містять протоколи переслухань працівниками СБ ОУН Тернопільської обл. осіб, підозрілих у співпраці з органами державної безпеки СРСР.

Том 43. Книга 1: поміщено 85 протоколів допитів, що охоплюють 13 р-нів Тернопільщини, зокрема: Бережанський, Білобожницький, Борщівський, Буцацький, Великобірківський, Великоглибочоцький, Великодедеркальський, Вишнівецький, Заліщицький, Залозецький, Збаразький і Зборівський р-ни. 2006 р., 1332 с.

Том 44. Книга 2: містить 108 протоколів переслухань СБ ОУН з районів: Золотопотіцький, Золотниківський, Козівський, Козлівський, Коропецький, Кременецький, Ланівецький, Микулинецький, Новосільський, Підволочиський, Підгаєцький, Почаївський, Пробіжнянський, Скала-Подільський, Скалатський, Теревовлянський, Товстецький, Чортківський, Шумський та з Рогатинського р-ну Станіславської області. Поміщено Протоколи ТОС-у, Протоколи смерті, список функціонерів МВС і МДБ та список слідчих СБ. 2006 р., 1288 с.

Том 45. Генерал Роман Шухевич – “Тарас Чупринка” Головний Командир УПА. Містить спогади про ген. Р. Шухевича, його життя, підпільну діяльність і смерть. 2006 р., 572 с.

Томи 46. Боротьба з агентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946–1948. Книга 3. Продовження тт. 43–44 та містять протоколи переслухань СБ ОУН з 5 р-нів Тернопільської обл.: Великодержкальського, Вишнівецького, Збаразького, Золотниківського та Кременецького. 2007 р., 896 с.

Том 47. Підпільна Пошта України. Містить ілюстрації ППУ з філателістичної збірки с. п. Степана Голяша з коротким описом рисунків марок і блоків, а також вступні статті, що привідкривають історію її діяльності. 2009 р., 336 с.

Том 48. УПА в світлі словацьких та чеських документів (1945–1948); книга 1: Рейди УПА в документах війська та апарату безпеки ЧСР (1945–1946). Містить дані про пропагандивні рейди УПА Північно-Східною Словаччиною та заходи чехословацької армії і органів безпеки, чехословацько-радянську-польську співпрацю проти УПА, становище українського населення на Закерзонні та документи про реакцію чехословацького суспільства щодо УПА. 2010 р., 864 с.

Том 49. Тернопільщина: “Вісті з Терену” та “Вістки з Тернопільщини”. 1943–1950; книга 1 (1943–1947). Подано підпільні інформації про діяльність ОУН і УПА та суспільно-політичну ситуацію в Тернопільській обл. і суміжних районах. 2010 р., 832 с.

Том 50. Тернопільщина: “Вістки з Терену” та “Вістки з Тернопільщини”. 1943–1950; книга 2 (1948–1950). Містить подальші документи підпілля ОУН за 1948–1950 рр. щодо суспільно-політичної та економічної ситуації в Тернопільщині. 2010 р., 1240 с.

Том 51. Товариство Колишніх Вояків Української Повстанської Армії в Канаді. Історія в “Обіжниках” (1952–1993). У книзі на основі інформаційних листів, т. зв. “Обіжників”, які виходили протягом 1952-1993 рр., висвітлено історію однієї з українських комбатанських організацій на еміграції – Товариства Колишніх Вояків УПА в Канаді. Торонто – Львів, 2015 р., 536 с.

Готуються до друку:

- **УПА в світлі словацьких та чеських документів (1945–1948): книга 2 (1947–1948);**
- **Книги за історію Об’єднання Колишніх Вояків Української Повстанської Армії в США й Канаді та Товариства Вояків УПА ім. ген.-хор. Романа Шухевича-“Тараса Чупринки” в США.**

У новій серії, т. зв. Київській, у співпраці з Інститутом української археографії та джерелознавства Національної Академії Наук України Державним комітетом архівів України та Центральним державним архівом громадських об'єднань (ЦДАГО) України появилися такі томи “Літопису УПА”:

1. Видання Головного Командування УПА. Містить такі видання: “До зброї”, № 16, 1943, “Повстанець”, № 1–6, 1944–1945, “Український перець”, № 1–3, 1943–1945 та “Бойовий правильник піхоти”. Київ-Торонто, 1995 р., 482 с.

2. Волинь і Полісся: УПА та запілля 1943–1944. Документи і матеріали. Містить документи Головної Команди УПА-Північ та документи ВО “Заграва”, “Богун”, “Турів” та “Тютюнник”. Київ-Торонто. 1999, 724 с.

3. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: директивні документи ЦК Компартії України 1943–1959. Містить документи ЦК КП(б)У – постанови з'їздів, пленумів політбюро, оргбюро, секретаріату, які супроводжуються інформативними записками, довідками, стенограми засідань та виступів членів ЦК КП(б)У. Київ-Торонто. 2001, 652 с.

4. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ (1943–1959). Книга 1: (1943–1945). Містить радянські документи за 1943–1945 рр. Київ-Торонто. 2002, 597 с.

5. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга 2: 1946–1947. Містить радянські документи за 1946–1947 рр. Київ – Торонто. 2002, 574 с.

6. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга 3: 1948. Містить радянські документи за 1948 р. Київ-Торонто, 2003, 523 с.

7. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга четверта: 1949–1959. Містить радянські документи за 1949–1959 рр. Київ-Торонто, 2003, 716 с.

8. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та Запілля 1944–1946. Документи і матеріали. Містить документи керівництва УПА-Північ і УПА-Південь, КП ОУН ПЗУЗ і НВРО та груп “Заграва”, “Богун”, “Тютюнник” і з'єднань груп “33” (ПЗК “Москва”), “44” (ПСК “Одеса”). Київ-Торонто. 2006, 1448 с.

9. Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945. Містить про-

токоли допитів радянськими спецслужбами: М. Степаняка, Є. Басюка, М. Гайдука, Я. Білінського, А. Галицької, О. Луцького, Ю. Стельмашука, П. і М. Дужих, В. Павлика, О. Польового, Ф. Воробця, Д. Вітовського, В. Левковича. Київ-Торонто, 2007, 912 с.

10. Життя і боротьба генерала “Тараса Чупринки” (1907–1950). Документи і матеріали. Зібрані джерела, які характеризують основні віхи життя і діяльності ген. Романа Шухевича. Київ-Торонто, 2007, 832 с.

11. Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО “Заграва”, “Турів”, “Богун” (серпень 1942 – грудень 1943 рр.). Містить 353 документи ОУН(б) і запілля УПА на Волині й Південному Поліссі, які відображають діловодство КП, округ, районів ОУН(б) (08.1942–09.1943), а також округ, надрайонів, районів, кущів, підрайонів і станиць запілля УПА (09–12.1943). Київ-Торонто, 2007, 848 с.

12. Воєнна Округа УПА “Буг” 1943–1952. Документи і матеріали. Книга 1. Містить дані командування ВО і окремих підрозділів, пресові видання, звітно-інформативні документи керівництва ОУН на Львівщині. Київ-Торонто, 2008 р., 800 с.

13. Воєнна Округа УПА “Буг” 1943–1952. Документи і матеріали. Книга 2. Містить дані командування ВО і окремих підрозділів, пресові видання, звітно-інформативні документи керівництва ОУН на Львівщині. Київ-Торонто, 2009 р., 1232 с.

14. УПА і запілля на ПЗУЗ. 1943–1945. Невідомі документи. Увійшли джерела УПА-Північ (266 документів) в яких висвітлюється історія керівництва, військових підрозділів, запілля за 1943–1945 рр. Київ – Торонто, 2010 р., 640 с.

15. Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1946–1952. Книга 2. Містить документи з переслухань радянськими органами: М. Павловича, І. Павловича-Бабинця, П. Лиховського, В. Харківа, Г. Голяша, Ю. Матвіїва, С. Коваля. Київ-Торонто, 2011, 840 с.

16. Волинь і Полісся у невідомій епістолярній спадщині ОУН і УПА. 1944 – 1954 рр. Містить 281 діловий лист керівників УПА та збройного підпілля ОУН (Роман Шухевич, Василь Кук, Микола Козак, Василь Галаса та ін.), які висвітлюють маловідомі, переважно трагічні події національно-визвольної боротьби на Волині та Поліссі у 1944–1954 рр. Київ-Торонто, 2011, 1024 стор.

17. Осип Дяків-“Горновий”. Документи і матеріали. Містить 119 документів (творча спадщина, листування, документи про освіту і навчання, арешт та ув’язнення радянською владою, обставини загибелі; зізнання і спогади осіб, які з ним тісно співпрацювали), присвячених життю та діяльності одного з провідних публіцистів воюючої України, члена

Проводу ОУН, заступника Голови ГС УГВР, підполковника-політвиховника УПА Осипа Дяківа-“Горнового”. Київ–Торонто, 2011, 1016 стор.

18. Діяльність ОУН та УПА на території Центрально-Східної та Південної України. Містить підпільні документи і матеріали щодо діяльності ОУН і УПА на території центральних, східних і південних областей України у 1942–1952 рр. Київ-Торонто, 2011, 1160 стор..

19. Підпілля ОУН на Буковині: 1943–1951. Документи і матеріали. Містить звітно-інформаційні документи структур ОУН Буковини, інструкції, пресові видання, деякі матеріали УПА та СБ, а також документи радянських органів держбезпеки. Київ-Торонто, 2012, 784 стор.

20. Воєнна округа УПА “Лисоня”. Документи і матеріали. 1943–1952. Містить документи і матеріали військового штабу та окремих підрозділів ВО УПА “Лисоня”, а також звітно-інформаційні документи підпілля ОУН на Тернопільщини. Київ-Торонто, 2012, 848 стор.

21. Ярослав Старух. Документи та матеріали. Містить творчу спадщину, найважливіші документи, спогади та біографічний нарис, які стосуються життя та діяльності Я. Старуха. Київ-Торонто, 2012, 1008 стор.

22. Станиславівська округа ОУН: документи та матеріали 1945-1951. Збірник включає звітно-інформаційні документи окружного, надрайонних та районних проводів структури ОУН Станиславівщини. Київ-Торонто, 2013, 1380 стор.

23. Золочівська округа ОУН: Документи і матеріали референтури СБ 1944-1951. Книга 1. Збірник містить оригінальні документи референтури СБ Золочівського окружного та підлеглих йому проводів ОУН, які відображають процес роботи цієї структури підпілля в боротьбі з агентурою радянської влади та її каральних органів у регіоні. Київ – Торонто, 2013, 1320 стор.

24. Золочівська округа ОУН: Організаційні документи. 1941-1952. Книга 2. До збірника увійшли оригінальні документи Золочівського окружного та підлеглих йому проводів ОУН, які відтворюють суспільно-політичне та військове становище даного терену у 1941-1952 роках. Висвітлено протистояння структур визвольного руху сталінському тоталітарному режиму. Київ – Торонто, 2014, 1400 стор.

25. Коломийська округа ОУН: документи і матеріали 1945–1952. Збірник включає звітно-інформаційні документи окружного, надрайонних та районних проводів структури ОУН Коломийщини. Київ – Торонто, 2015, 1104 стор.

Готуються до друку:

- **Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1946–1952. Книга 3.**

1. Юрій Ступницький. Спогади про пережите. Автор-волиняк – оповідає про свою родину та переживання від юнацьких років (кін. 1930-х до сер. 1950-х рр.). Автор є сином начальника штабу УПА полк. Леоніда Ступницького, разом з яким у 1943 р. пішов в УПА, навчався у старшинській школі “Дружинники”. Після арешту в 1944 р. поневірявся по тюрмах і таборах Радянського Союзу. Київ, 2000, 128 с.

2. Володимир В'ятрович. Рейди УПА теренами Чехословаччини. Монографію присвячено маловідомому аспекту історії укр. визвольного руху 1940–1950 рр. Львів, 2001, 208 с.

3. Ярослав Грицай – “Чорнота”, Параскевія Грицай. А рани не гоїлися: Спомини “Чорноти”. Спогади чотового УПА про події, які відбувалися у 1943–1945 рр. на Закерзонні, та його поневіряння по більшовицьких тюрмах і концтаборах Сибіру. Мемуари підготовлені до друку дружиною Параскою Грицай (з дому Ротко). Львів, 2001, 332 с.

4. Спогади вояків УПА та учасників збройного підпілля Львівщини і Любачівщини. Містить спогади В. Левковича (“Вороного”), його дружини Ярослави, сот. М. Тарабана (“Тучі”), вояків УПА І. Філя (“Шеремети”), І. Василевського-Путко (“Вуса”), оргмоба К. Міхалика (“Думи”) та зв’язкової К. Когут-Лялюк (“Грізної”), згадку про к-ра Перемиської 6 ВО УПА Я. Чорнія (“Кулю”), авторства Ф. Лопадчака. Львів, 2003, 448 с.

5. Мирослав Горбаль. Довідник-пошуکیвець. Реєстр осіб, пов’язаних з визвольною боротьбою на теренах Львівщини (без Дрогобиччини). 1944–1947 (за архівними документами). Подано ідентифікаційні дані про осіб, які були пов’язані з визвольним рухом та джерела цих даних з ДАЛО за 1944–1947 рр. (плани заходів, стенограми нарад, протоколи засідань та допитів, прокурорські аналізи, агентурні справи). Львів, 2003, 416 с.

6. Мирослав Горбаль. Довідник-пошуکیвець. Реєстр осіб, пов’язаних з визвольною боротьбою на теренах Дрогобиччини. 1939–1950 (за архівними документами). Зібрано інформацію про осіб та події, пов’язані з визвольною боротьбою на території Дрогобицької обл. у 1939–50-х рр. на основі документів ДАЛО та інших архівів, а також тематичних видань, публікацій і машинописів. Львів, 2005, 1312 с.

7. Володимир Ковальчук. Діяльність ОУН(б) та запілля УПА на Волині та південному Поліссі (1941–1944 рр.). Досліджено інформативний потенціал джерел з історії діяльності підпілля, формування первісної джерельної бази, особливості фондоутворення, діловодство, класифікацію джерел та особливості діяльності референтур ОУН(б) і запілля УПА. Львів, 2006, 512 с.

8. Онишко Леся. “Нам сонце всміхалось крізь ржавії ґрати”. Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі. На основі документів, спогадів учасників подій досліджено етапи становлення світогляду К. Зарицької, її участь в формуванні УЧХ; діяльність в референтурі пропаганди ОУН та налагодження зв'язків ГК УПА Р. Шухевича; показано її життєвий шлях в тюрмах і таборах ССРСР, а потім на волі. Львів, 2007, 928 с.

9. Коханська Галина. З Україною у серці. Спомини. Авторка детально розповідає про тогочасну дійсність, яку їй довелося пережити, про свій вступ в ряди ОУН, проходження вишколів, діяльність в Колківській республіці УПА у відділі розвідки, ув'язнення в комуністичних таборах. Львів, 2008, 400 с.

10. Олександр Іщук, Ігор Марчук, проф. Дарія Даревич “Життя і творчість Ніла Хасевича”. Книга розкриває життєвий та творчий шлях видатного художника-графіка, члена УГВР з 1949 р., ілюстратора багатьох видань ОУН і УПА – Ніла Хасевича (“Бей”, “Зот”, “Рибак”) та доповнена повноколірним каталогом праць мистця. Львів, 2011, 432 стор.

11. Олександр Іщук. “Молодіжні організації ОУН (1939–1955 рр.)”. В монографії на основі комплексного аналізу наукової літератури, опублікованих історичних джерел та архівних матеріалів досліджено участь української молоді у боротьбі за державну незалежність у 1939–1955 рр. Торонто – Львів, 2011, 896 стор.

12. Олександр Пагіря. “Між війною та миром: Відносини між ОУН і УПА та збройними силами Угорщини (1939–1945)”. Книга розповідає про військово-політичні відносини між українським підпіллям та УПА й угорською армією у роки Другої світової війни. Торонто – Львів, 2014, 584 стор.

13. Ярослав Антонюк. Український визвольний рух у поста-тях керівників. Волинська та Брестська області (1930–1955). У книзі зібрано 3141 біографічних довідок про керівників українського визвольного руху Волинської та Брестської областей. Хронологічно вони охоплюють 1930–1955 рр., тобто період збройної боротьби ОУН на цих теренах. Торонто – Львів, 2014, 1072 стор.

1. Посівнич Микола. Нескорений командир. У книзі описано життєвий шлях ГК УПА Р. Шухевича. Торонто-Львів, Вид. 2-е, доп. 2008, 80 с.

2. Осьмак Наталка. Кирило Осьмак – нескорений Президент УГВР. Дослідження розкриває невідомі сторінки життя і діяльності Президента УГВР К. Осьмака. – Торонто-Львів, 2008, 128 с.

3. Посівнич Микола. Степан Бандера – життя присвячене свободі. У книзі описано життєвий шлях Провідника ОУН та ЗЧ ОУН С. Бандери в 1920–1959 рр. Торонто-Львів, 2008, 112 с.

4/I. Петро Й. Потічний. Моя дорога. Біографічні спомини англійською мовою охоплюють період від народження до часу, коли автор, як юнак-воєнка УПА, прибув зі своїм відділом до Західної Німеччини наприкінці 1947 р. Торонто – Львів, 2008, 124 с.

4/II. Петро Й. Потічний. Моя дорога. Частина 2. Спомини описують життя автора в США (1950–1964), службу в американській морській піхоті під час Корейської війни, здобуття університетської освіти у Філадельфії і Нью-Йорку та завершуються переїздом до Канади. Торонто-Львів, 2010, 112 с.

4/III. Петро Й. Потічний. Моя дорога. Частина 3. Спомини описують життя автора в Канаді (1964–2012), його працю в МакМастерському університеті, різні академічні заходи і подорожі та його родину. Торонто – Львів, 2012, 160 стор.

5. “Грім” – полковник УПА Микола Твердохліб. Спогади і матеріали / Упорядник Р. Грицьків. Крізь призму спогадів учасників подій та інших матеріалів зображено життя і діяльність видатного повстанського командира, а також висвітлено визвольну боротьбу 1930-х – 1950-х років у Карпатах. Торонто – Львів, 2008, 128 с.

6. Михайло Романюк. Петро Федун – “Полтава” – провідний ідеолог ОУН та УПА. Висвітлено життя та діяльність одного з керівників визвольного руху, процес формування світоглядних позицій, патріотичних переконань та його творчої спадщини. Торонто-Львів, 2009, 128 с.

7. Українська Головна Визвольна Рада / Упорядники П. Й. Потічний, М. Посівнич. Поміщено статті Р. Шухевича, М. Дужого і А. Камінського, спогади Л. Шанковського, Д. Ребет у яких висвітлено боротьбу і роль УГВР в тогочасних суспільно-політичних процесах. Торонто-Львів, 2009, 136 с.

8. Володимир Іванченко. Квітка у червоному пеклі: життєвий шлях Людмили Фої. Книга присвячена життю Л. Фої – “М. Перелесник” (1923–1950), організатора підпілля ОУН у м. Києві під час Другої світової війни та авторки літературних творів. Будучи ключовою фігурою у протистоянні НКВС з СБ ОУН, зірвала операцію зі знищення керівників визвольного руху. Торонто – Львів, 2009, 128 с.

9. Олександр Іщук. Життя та доля Михайла Дяченка – “Марка Боєслава”. Книга присвячена життю та долі – письменника, підпільника й одного з керівників Карпатського КП ОУН, автора поетичних творів та оповідань. Торонто – Львів, 2010, 140 с.

10. Олександр Іщук, Володимир Іванченко. Життєвий шлях Галини Голояд – “Марти Гай”. Висвітлено життя та долю однієї з діячок визвольного руху Г. Голояд, подано твори письменниці. Торонто – Львів, 2010, 128 с.

11. Володимир Мороз. Портрет Осипа Дяківа-“Горнового”. Книга присвячена життю та діяльності відомого публіциста, члена Проводу ОУН та заступника Голови ГС УГВР, підполк.-пвх. УПА. Торонто – Львів, 2010, 128 с.

12. Володимир Мороз. Зиновій Тершаковець-“Федір”. Крайовий провідник ОУН Львівщини З. Тершаковець увійшов в історію визвольного руху як засновник та редактор підпільного видання “Літопис УПА”. Торонто – Львів, 2011, 128 с.

13. Микола Андросчук-“Вороний”. Записки повстанця / Ред. І. Марчук. Книга спогадів (весна 1943 – весна 1944 р.) подає картину дій повстанців на південній Волині (бої з німецькими підрозділами, військами НКВС, зокрема, на Гурбах, Північний рейд). Торонто – Львів, 2011, 128 с.

14. Олександр Іщук, Наталія Ніколаєва. Ярослав Богдан-“Всеволод Рамзенко”. Подано життєвий шлях та творчу діяльність письменника-підпільника і чільного діяча ОУН Я. Богдана (1915–1953), проаналізовано тематику основних його праць. Торонто-Львів, 2011, 128 с.

15. Дмитро Проданик. Шлях боротьби Василя Сенчака-“Ворона”. Висвітлено життєвий та бойовий шлях В. Сенчака-“Ворона” на посадах районного референта СБ Солотвинщини та надрайонного референта СБ Станіславівщини, а також досліджено “чорну” зраду на Станіславівщині 1951 р. Торонто – Львів, 2011, 128 с.

16. Олександр Іщук, Ігор Марчук. Брати Бусли. Життя за Україну. Книга про відомих діячів ОУН на Волині Олександра та Якова (референт пропаганди Проводу ОУН) Буслів подає інформацію про їхній нелегкий життєвий шлях. Торонто-Львів, 2011, 128 с.

17. Світло душі родини Левицьких / Упорядник Марія Прокопєць. У книзі розповідається про долю родини о. Юрія Левицького та Анастасії з Зубрицьких, з 8-ми дітей якої п’ятеро загинуло у боротьбі за волю України. Торонто-Львів, 2011, 128 стор.

18. Ігор Марчук. Ростислав Волошин. У книзі розповідається про життєвий шлях Р. Волошина, одного з перших організаторів ОУН на Волині, згодом керівника Рівненської ОЕ ОУН, члена БП ОУН та головуючого на III НВЗ ОУН і I Уз УГВР. Торонто-Львів, 2012, 128 стор.

19. Дмитро Проданик. Микола Кричун “Черемшина”. У книзі на основі архівних документів подано життєвий та бойовий шлях Миколи

Кричуна-“Черемшини”, “Олексія” на посадах повітового та надрайонного провідника ОУН Вижниччини. Торонто-Львів, 2012, 128 стор.

20. Наталія Ніколаєва. Підпільні друкарні ОУН та їх ліквідація каральними органами СРСР в 1944–1954 рр. В книзі на основі таємних документів ЦК КП(б)У, радянських каральних органів, матеріалів підпілля ОУН та сучасних наукових праць досліджується діяльність підпільних друкарень ОУН в 1944–1954 рр. та процес їх ліквідації органами НКВС-НКДБ-МДБ-МВС-КДБ СРСР. Торонто – Львів. 2012, 132 стор.

21. Василь Ільницький. Провід ОУН Карпатського Краю. Книга присвячена структурі та кадрам Карпатського краю ОУН. На основі різних архівних документів і матеріалів розкриваються структурні трансформації та питання кількісного заповнення керівних органів краю. Торонто-Львів, 2012, 128 стор.

22. Богдан Зек. Олег Штуль у боротьбі за Україну. Представлена книга розповідає про політика, журналіста, громадського діяча Олега Штуля. Торонто-Львів, 2013, 112 стор.

23. Наталія Ніколаєва. Уляна Крюченко – “Оксана”. Книга описує життя та долю Уляни Никифорівни Крюченко (1920–1972), підпільниці ОУН, дружини керівника Проводу ОУН та Головного командира УПА в 1950–1954 рр. Василя Степановича Кука (1913–2007). Торонто-Львів, 2013, 128 стор.

24. Сергій Волянук. Омелян Польовий – “Остап”. Дана розвідка присвячена життю та діяльності поручника УПА Омеляна Польового, який увійшов в історію українського національно-визвольного руху як один з визначних командирів повстанської армії на Тернопільщині. Торонто-Львів, 2013, 128 стор.

25. Василь Мустеца. Василь Кантемір-“Остап”. У книзі на основі архівних документів подано життєвий та бойовий шлях Василя Кантеміра-“Остапа”, “Деркача”, “Дениса” – від рядового повстанця до провідника Кіцманського районного проводу ОУН. Торонто-Львів, 2013, 128 стор.

26. Микола Посівнич, Василь Брелюс. Нарис життя Дарії Ребет – “Орлян”. Дослідження присвячене життю та діяльності чільної діячки ОУН Дарії Цісик-Ребет (1913–1992). У книзі автори висвітлили її життєвий шлях, дослідили діяльність в ОУН, розкрили її бачення проблем Організації та з’ясувати внесок, який вона зробила у розвиток націоналістичного руху, а водночас з тим висвітлили маловідомі факти в історії визвольного руху. Торонто-Львів, 2013, 112 стор.

27. Ярослав Коретчук, Петро Ганцюк. Командири відділів ТВ 22 УПА “Чорний Ліс”. Книга присвячена командному складу Тактичного Відтинка 22 “Чорний Ліс” Воєнної Округи IV “Говерля”. На основі різних архівних документів і матеріалів подано біографії командирів сотень і куренів ТВ 22, організаційні і структурні схеми, карти та ілюстративний матеріал. Торонто-Львів, 2013, 112 стор.

28. Петро Й. Потічний. Пропагандивний рейд УПА в Західну Європу. Публікація присвячена пропагандивному рейдові УПА у Західну Європу в 1947–1948 рр. яка розкриває досі невідому інформацію про вояків УПА та членів підпілля що брали участь в цьому поході. В книзі подана ідентифікація повстанців, їх місце походження, суспільний стан, освіта загальна та військова, функції в підпіллі, терен дії, відділ, військовий ступень, чисельність загиблих і полонених в Чехословаччині та інтерновани в американській окупаційній зоні Німеччини. Торонто-Львів, 2013, 160 стор.

29. Українські повстанці в документах радянських молдавських партизанських з'єднань / Упорядник Володимир Ковальчук. У книзі вміщено 76 документів двох молдавських радянських партизанських з'єднань – Першого та Другого – про бої, сутички та контакти з українськими повстанцями на порубіжжі Рівненщини/Тернопільщини/Хмельниччини наприкінці 1943 – на початку 1944 років. Джерела, більшість з яких друкуються вперше, походять із Архіву суспільно-політичних організацій Республіки Молдова, Центрального державного архіву громадських об'єднань України. Торонто–Львів, 2014, 136 с.

30. Петро Кекіш. Спогади радиста УПА / Упорядник Сергій Воляннюк. У даній книжці пропонуються спогади учасника збройної боротьби українського підпілля – радиста Петра Кекіша, які охоплюють один із найактивніших періодів з історії повстанської армії (1944–1945 рр.). У них висвітлюється період перебування автора на радіокурсах, діяльність у складі куреня, а згодом у загоні УПА “Остапа” та групі радіозв'язку “Миколи”. Спогад П. Кекіша є одним із найбільших інформативних джерел про використання технічного зв'язку (радіо) в лавах повстанської армії. У них автор доволі критично аналізує події з пережитого та детально розповідає про ці епізоди повстанської боротьби. Торонто–Львів, 2015, 128 с.

31. Ігор Марчук, Ярослав Переходько. Курінний УПА Степан Трофимчук-“Недоля”. Книга містить біографічний нарис уродженця містечка Тучин Рівненської області Степана Трофимчука. Під псевдом “Недоля” він був активним учасником українського національно-визвольного руху 30–40 рр. ХХ століття, пройшов ґрунтовний військовий вишкіл у легіоні “Роланд”, створював повстанські відділи на Волині та Поліссі. За активну участь у розбудові Української Повстанської Армії С. Трофимчук-“Недоля” був привселюдно страчений НКВС у Рівному на початку 1945 року. Торонто–Львів, 2015, 120 с.

Готуються до друку:

- Книга про життя і діяльність генерала-політвиховника УПА, члена Бюро Проводу ОУН, відповідального редактора часопису “Ідея і чин” Дмитра Маївського-“Косара”;
- Книга присвячена поручнику УПА, сотенному вд. У-2 Перемиського куреня 26 ТВ “Лемко” УПА-Захід Михайлові Дуді-“Громенкові”.

“ЛІТОПИС УПА” В МЕРЕЖІ INTERNET

Заходами Адміністрації видавництва “Літопис УПА” детальну інформацію українською та англійською мовами про видання та споріднені матеріали можна знайти в мережі Internet за адресою:

<http://www.litopysupa.com>

Ця інформація складається з чотирьох груп.

1. Вступ до серій (*Introduction to the Series*), який дає загальні інформації про “Літопис УПА” та цілі видавництва.

2. Інформації про замовлення (*Ordering information*), які дають короткі інформації про кожний том серій та як їх замовляти.

3. Книги “Літопис УПА” (*Litopys UPA volumes*), де про кожний том подано не тільки повну бібліографічну інформацію (титульна сторінка, дата і місце публікації, число ISBN, ціна та редактор книги), але також повний текст вступної статті та резюме матеріалів тому. Текст ілюстрований знімками, які знаходяться в книзі.

4. Споріднені матеріали (*Related Materials*). У цій групі подані публікації інших видавництв, що відносяться до теми УПА та Збройного підпілля в Україні.

Аналогічну інформацію англійською мовою можна знайти також на web сторінці за адресою:

<http://www.infoukes.com/commercial/litopysupa/index.html>

Про подальші інформації можна звертатися на адресу

Адміністрації:

— Роман Кулик — **toronto@litopysupa.com**

або Редакції:

— Петро Й. Потічний — **peter.potichnyj@litopysupa.com**

Адміністрація в Україні — **lviv@litopysupa.com**

Будемо вдячні за відгуки читачів на наше видання.

Пишіть на подані адреси або також на
www.litopysupa.com

ОБ'ЄДНАННЯ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА В США Й КАНАДІ
та
ТОВАРИСТВА КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА
ІМ. ГЕН. ХОР. ТАРАСА ЧУПРИНКИ В США Й КАНАДІ

ВИДАВНИЧИЙ КОМІТЕТ “ЛІТОПISУ УПА”

*М. Бошно, І. Василевський-Путко, І. Гомзяк, Параска Грицай,
О. Дольницький, О. Жигар, Б. Ковалик, М. Кошик,
Р. Кулик, Катерина Лялюк, М. Луцкак, П. Мицкак,
Емілія Нагірна-Зінько, А. Потічний, П. Потічний,
М. Рошецький, Н. Солтис, О. Цилюпа,
С. Шпак, Є. Штендера*

Адміністрація:

Р. Кулик, Емілія Нагірна-Зінько, Наталя Солтис

Адреса:

*LITOPYS U.P.A.
P.O. Box 97, Station “C”
Toronto, Ontario, M6J 3M7, Canada
toronto@litopysupa.com*

Адміністрація в Україні:

Ігор Гомзяк, Богдан Столяр

**Благодійний Громадський Фонд “Літопис УПА”
ім. Володимира Макара**

Микола Посівнич

Адреса: “Літопис УПА”

*вул. В. Винниченка, 2/1, Львів 79008 Україна
тел.(38-032) 275-6879; e-mail: lviv@litopysupa.com*

Для кореспонденції:

“Літопис УПА” а/с 5637, Львів 79067 Україна